

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

KADIN GRAFİTİ SANATÇILARININ GRAFİTİ SANATINDAKİ
YERİNİN TOPLUMSAL CİNSİYET BAĞLAMINDA
İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Şeyma Nur EVGİN

Görsel Sanatlar Ana Sanat Dalı
Görsel Sanatlar Programı

TEMMUZ, 2023

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

KADIN GRAFİTİ SANATÇILARININ GRAFİTİ SANATINDAKİ
YERİNİN TOPLUMSAL CİNSİYET BAĞLAMINDA
İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Şeyma Nur EVGİN
(Y2012.240002)

Görsel Sanatlar Ana Sanat Dalı
Görsel Sanatlar Programı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Güneş OKTAY

TEMMUZ, 2023

ONAY FORMU

ONUR SÖZÜ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Kadın Grafiti Sanatçılarının Grafiti Sanatındaki Yerinin Toplumsal Cinsiyet Bağlamında İncelenmesi” adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim.
(26/07/2023)

Şeyma Nur EVGİN

ÖNSÖZ

Tez sürecimde kıymetli zamanını ve yardımlarını esirgemeyen, yüksek lisans dönemim boyunca her konuda yanımda olan danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Güneş OKTAY'a ve röportaj yaptığım tüm grafiti yazarlarına sonsuz saygı ve teşekkürlerimi sunarım.

Temmuz,2023

Şeyma Nur EVGİN

KADIN GRAFİTİ SANATÇILARININ GRAFİTİ SANATINDAKİ YERİNİN TOPLUMSAL CİNSİYET BAĞLAMINDA İNCELENMESİ

ÖZET

Toplumsal cinsiyet, biyolojik cinsiyet dışında toplum tarafından kadın ve erkeğe belli roller ve beklentilerin belirlendiği bir kavramdır. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinde ise kadın ve erkeğe belirlenen bu rol ve beklentiler, sosyal, kültürel ve ekonomik anlamda ayrımcılık ve eşitsizliğe dönüşür. Sanatta da toplumsal cinsiyet eşitsizliği, kadın ve erkek sanatçıların görünürlüğü ve fırsat eşitsizliği gibi farklı ayrımcı yansımalar gösterir. Erkek sanatçıların üstün görünmesine, kadın sanatçıların yeteneklerinin küçümsenmesine neden olur. Bu durum, kadınların sanat alanında daha çok var olma mücadelesi vermesini doğurur. Son yıllarda daha çok farkındalık yaratmasına karşın grafiti sanatı gibi günümüzde kabul görmüş ve popülerleşmiş bir sanat formunda dahi toplumsal cinsiyet eşitsizliği hala mevcuttur. Kadın grafiti sanatçıları, aynı yeteneklere sahip olmalarına rağmen, erkek meslektaşlarına göre daha az saygı görerek önyargılara maruz kalmaktadır. Bu nedenle sanatta cinsiyetin önemsiz olduğu ve her sanatçının istediği sanat dalında eşit koşullarda çalışabilmesi fikrini destekleyen, önyargıların ortadan kaldırılmasının hedeflendiği bir araştırma önemlidir. Grafiti alanında yapılan araştırmaların az olmasından dolayı araştırma literatüre katkı sağlarken toplumsal cinsiyet eşitsizliğini grafiti alanında da görünür kılmaktadır.

Araştırmada, betimsel analiz ve röportaj yöntemi kullanılmıştır. Yerli ve yabancı 12 kadın grafiti yazarı ile derinlemesine yapılan röportaj sonucunda kadın grafiti sanatçılarının deneyimlerinden yararlanılarak toplumsal cinsiyet eşitsizliği konusunda yaşadıklarına değinilmiştir. Grafiti hakkında literatür taraması yapılırken bu konu hakkında kaynak yetersizliğinden dolayı kişisel deneyimlerden de ayrıca yararlanılmıştır.

Bu araştırma, kadın grafiti yazarlarının grafiti dünyasında toplumsal cinsiyet bağlamında yaşadıkları deneyimleri inceleyerek geçmişten günümüze

geçirdiği süreci ortaya koymaktadır. Kadın grafiti yazarları günümüzde tek başlarına bağımsız hareket ederek erkekler ile aynı düzeyde eserler ortaya koyabilmektedir. Ancak günümüzde azalsa bile toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin tamamen ortadan kalkmadığı, eskiye oranla daha rahat çalışabilmelerine rağmen kadın grafiticilerin hala toplumun belli kesimleri tarafından ötekileştirildikleri de görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Grafiti, Toplumsal cinsiyet, Kadın sanatçılar, Sokak sanatı, Sanat.

THE EXAMINATION OF THE POSITION OF WOMEN GRAFFITI ARTISTS IN THE CONTEXT OF GENDER IN GRAFFITI ART

ABSTRACT

Gender is a concept in which society assigns specific roles and expectations to individuals beyond their biological sex. In gender inequality, these roles and expectations imposed on women and men translate into discrimination and inequality in social, cultural, and economic terms. Gender inequality in the arts also manifests in various discriminatory reflections, such as the visibility and opportunities afforded to male and female artists. This leads to the prominence of male artists and the belittlement of female artists' talents. As a result, women have to struggle harder to exist in the field of art. Despite recent efforts to raise awareness, gender inequality persists even in widely accepted and popular art forms like graffiti. Female graffiti artists face biases and prejudices, receiving less respect compared to their male counterparts, despite possessing the same skills. Therefore, conducting research that supports the idea of gender's insignificance in art and aims to eliminate biases is crucial. Such research contributes to the literature by shedding light on gender inequality in the field of graffiti, where studies are scarce.

This research utilized descriptive analysis and interviews as methods. In-depth interviews were conducted with 12 local and foreign female graffiti writers to draw from their experiences and discuss gender inequality. Due to the scarcity of sources on this topic during the literature review on graffiti, personal experiences were also utilized.

By examining the experiences of female graffiti artists regarding gender inequality, this research reveals the journey they have undergone from the past to the present in the graffiti world. Female graffiti writers today are able to independently create works on par with their male counterparts. However, it is observed that gender inequality has not completely disappeared, albeit

diminished. Despite being able to work more comfortably compared to the past, female graffiti artists still face marginalization from certain segments of society.

Keywords: Graffiti, Gender, Women artists, Street art, Art.

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ONUR SÖZÜ	i
ÖNSÖZ.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	x
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xi
I. GİRİŞ	1
II. GRAFİTİNİN YAPILIŞI VE KULLANILAN TERİMLER.....	3
A. Tag	4
B. Throw Up.....	4
C. Bombing	4
D. Piece.....	4
E. Wild Style	4
F. Semi Wild Style	5
G. Simple Style.....	5
H. Bubble.....	5
İ. Roll Up ve Rooftop.....	5
J. Abstract.....	5
K. 3D	5
L. Free Style	6

1. Grafiti Terimleri.....	6
III. GRAFİTİ VE SOKAK SANATI (STREET ART) ARASINDAKİ FARKLILIKLAR	8
IV. GRAFİTİ SANATI	11
A. Grafiti Sanatı ve Tarihi	11
B. Grafiti Sanatının Gelişimi.....	14
V. TOPLUMSAL CİNSİYET	18
A. Toplumsal Cinsiyet Kavramı.....	18
B. Toplumsal Cinsiyet Rollerini.....	19
C. Kadın Sanatçının Toplumsal Cinsiyet Rollerini, Kadın Sanatçı Kimliği	21
VI. KADIN GRAFİTİ SANATÇILARI VE TOPLUMSAL CİNSİYET BAĞLAMINDA İNCELENMESİ	27
A. Kadının Grafiti Sanatında Rolü	27
B. Kadın Grafiti Yazarları ve Kimlik.....	29
C. Kadın Grafiti Yazarları ve Çalışmalarından Örnekler.....	30
VII.KADIN GRAFİTİ YAZARLARI İLE YAPILAN RÖPORTAJLAR	52
A. Lady Pink.....	52
B. BKT	55
C. Karen.....	57
D. Knapple.....	60
E. La Franz	61
F. Leny	63
G. Rikid	69
H. Rose	71
İ. Seron Moon	73
J. Servera	76
K. Tagsy.....	79

L. Wuna.....	81
VIII. SONUÇ.....	86
IX. KAYNAKÇA	88
EKLER.....	94
ÖZGEÇMİŞ.....	97

KISALTMALAR LİSTESİ

Vd :Ve diğerler

ŞEKİLLER LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Şekil 1. Banksy, Kırmızı Balonlu Kız, 2002.....	9
Şekil 2. Does, Grafiti, Brezilya, 2013.	9
Şekil 3. Lascaux Mağarası duvar resmi, Fransa.	11
Şekil 4. Kilroy Was Here, İkinci Dünya Savaşı Anıtı.....	12
Şekil 5. Cornbread Lives Kartpostal.	13
Şekil 6. Martha Cooper, Taki 183 Grafiti.....	14
Şekil 7. Turbo, Grafiti, Bodrum/Muğla, 2015.....	17
Şekil 8. Judy Chicago, Akşam Yemeği Partisi, Brooklyn Müzesi.....	22
Şekil 9. Guerrilla Girls/Gerilla Kızlar, 1989.	24
Şekil 10. Lushsux, Kim Kardashian West, Gwynne, 2016.	28
Şekil 11. Lady Pink (1994). Pink.	32
Şekil 12. Wuna (2019), Under Pressure.	33
Şekil 13. BKT (2019).	35
Şekil 14. Rikid, 2015. Rikid'in kişisel arşivden alınmıştır, (06.06.2023).....	36
Şekil 15. La Franz (2022).....	37
Şekil 16. Knapple (2022).....	38
Şekil 17. Tagsy (2018), Connection Series 1, Kars, Türkiye.	40
Şekil 18. Rose (2020).	42
Şekil 19. Seron Moon (2021).	47
Şekil 20. Servera ve Weak (2021).....	49
Şekil 21. Leny (2022), New Orleans.	50

I. GİRİŞ

Grafiti sanatı, geçmişten günümüze kadar sokakları ve duvarları renklendiren, isyanı ve ifade özgürlüğünü simgeleyen güçlü bir sanat formudur. Ancak, bu alanda genellikle erkek egemenliği hakimdir ve kadınların katılımı sınırlı kalmıştır. Son yıllarda, toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadınların sanat alanındaki varlığının önemi üzerine yapılan tartışmalar, kadın grafiticilerin sesini daha da yükseltmiştir. Kadın grafiti sanatçıları, duvarları ve sokakları sanatla dönüştürerek toplumu düşündüren, sınırları zorlayan ve güçlü bir mesaj ileten çalışmalarlarıyla dikkat çekmektedir. Grafitinin bir isyan biçimi olduğu düşünüldüğünde kadınların grafiti yaparak toplumsal cinsiyet eşitsizliğine karşı durmaları genel sanat formunda kadınlar için özgürlükçü bir yaklaşımdır. Toplumun kadına biçmiş olduğu 'kadın evde olmalı' rolüne karşı çıkan kadın grafiti sanatçıları ev yerine sokakları tercih etmiş ve isyanlarını dile getirmişlerdir.

Araştırmanın ikinci bölümünde grafitide kullanılan terimlere yer verilmektedir. Bu terimler dünya genelinde aynı şekilde kullanılmaktadır ve araştırmanın genelinde bu şekilde kullanılmıştır. Araştırmanın üçüncü bölümünde grafiti ve street art (sokak sanatı) arasındaki farklılıklara değinilmiştir. Bunun sebebi insanların grafiti ve sokak sanatının aynı şey olduğunu düşünmeleridir. Grafiti ve sokak sanatı bazı noktalarda birbirinden ayrılmaktadır, araştırmada bu farklılıklar ele alınmaktadır. Araştırmanın dördüncü bölümünde grafiti tarihi ve grafitinin gelişimi incelenmiştir. Bu bölümde grafitinin nasıl başladığı ve nasıl bir değişimden geçtiği, Türkiye'de grafitinin nasıl başladığına değinilmiştir. Araştırmanın beşinci bölümünde toplumsal cinsiyet ve kadın sanatçıların yaşadığı durumlar ele alınmış bunun ardından altıncı bölümde toplumsal cinsiyet konusu kadın grafiti sanatçıları üzerinden incelenmiştir. Altıncı bölümün devamında ismi geçen kadın grafiti sanatçıları ile onların yaşadıkları deneyimler birbirleriyle ilişkilendirilerek yorumlanmıştır. Yedinci bölümde ise bu sanatçılar ile yapılan röportajlara yer verilmiştir.

Araştırma, kadın grafiticilerin toplumsal cinsiyet eşitliği m¼cadelesindeki ¼nemini vurgulamayı amaçlamaktadır. Kadınların sokak sanatında yer alması, sadece bir ifade ¼zg¼rl¼ę¼ meselesi değil, aynı zamanda toplumda cinsiyet eşitliğinin sağlanması için de bir adımdır. Kadın grafiticilerin ¼alıřmalarını sergileyerek, sınırları zorlayan ve toplumu d¼ř¼nd¼ren bir sanat anlayışını desteklenmektedir. ¼alıřmanın ilerleyen b¼l¼mlerinde, kadın grafiticilerin sanatsal ifadeleri ve toplumsal cinsiyet rolleriyle olan ilişkileri daha detaylı olarak ele alınacaktır. Ayrıca, kadın grafiticilerin başarıları ve karşılaştıkları engellerle ilgili ¼rneklere de yer verilecek, kadın grafiticilerin toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve sanat d¼nyasında daha fazla yer bulması için atılan adımların ¼nemi vurgulanacaktır.

II. GRAFİTİNİN YAPILIŞI VE KULLANILAN TERİMLER

Bu başlık altında yer verilecek grafiti kavramları temel grafiti kavramları ile araştırmalar esnasında tespit edilen ve Türkiye'de kullanılan grafiti kavramlarıdır. Türkiye'de kavramlar çoğunlukla İngilizce yani orijinal haliyle kullanıldığı için burada da o şekilde yer alacaktır. Kavramların bazıları literatürden bazıları da görüşmeler sırasında elde edilen bilgiler yoluyla tanımlanmıştır.

Grafiti, 'illegal' ve 'legal' olarak ikiye ayrılmaktadır. Grafiti ilk başta 'illegal' olarak başlamış daha sonra 'legal' çalışmalarda grafitiye dahil olmuştur. Grafitinin temelini bakıldığında tipografi ön plandadır. Grafiti yazarları değişik yazı stilleri ile kendi mahlaslarını yazmaktadırlar. Bundan dolayı grafiti yapan kişiye 'writer/grafiti yazarı' denilmektedir. Grafiti bir sanat olarak kabul edilmeye başlandıktan sonra bunun yanında grafiti yapan kişiye 'grafiti sanatçısı' da denilmektedir. Grafiti geliştikçe tipografinin yanına resimler eklenmiştir. Grafiti yazarları kendilerine özgü karakterleri yazı stillerinin yanında kullanmaya başlamışlardır. Grafiti sprey boyayla yapılmaktadır. Aynı zamanda grafiti yazarları yanlarında kalın uçlu 'marker' taşırlar ve gittikleri her yere mahlaslarını yazarak, bu sayede diğer grafiti yazarları ile iletişim halinde oldukları söylenebilmektedir. Grafiti yazarı gittiği her yere mahlasını yazarak aslında ben buradayım demek istemektedir ve ismini dünyaya yaymaktadır.

Grafiti yazarları belirlediği alana grafiti yapmadan önce genellikle bir deftere taslağını çizerler. Taslak çizilen deftere 'Blackbook' denilmektedir. Stillerini bu defterde geliştirmektedirler. Daha sonra duvar, tren, metro gibi alanlara çizdikleri taslağın büyütülmüş grafitisini yapmaktadırlar. Grafiti yaparken kullanılan sprey boyaların farklı başlıkları bulunmaktadır. Bu başlıklar grafiti yazarının isteğine göre boyayı kalın sıkan, ince sıkan ya da akıtarak sıkan gibi ayrılmaktadır. Ayrıca boyaların basınçlarına göre kullanım alanları da farklılık göstermektedir. Basıncı fazla olan boyalar hızlı boyamaya daha uygundur ve bu sebeple genellikle 'illegal' çalışmalarda tercih edilmektedir. Basıncı az olan boyalar ise detay çalışmaya daha uygun olduğundan dolayı

genellikle 'legal' çalışmalarda tercih edilmektedir. Grafiti için özel olarak üretilen sprey boyalar bu bakımdan grafiti yazarları için tasarlanmış boyalardır. Ayrıca bu boyaların pigmentleri çok fazladır ve bu sebeple boyaların kapaticılığı oldukça iyidir.

Grafitide farklı tarz stiller mevcuttur. Bu stiller hem görüntü olarak hem de amaç olarak farklılık gösterebilmektedir.

A. Tag

Grafiti yazarlarının takma isimlerine 'tag' adı verilmekte, tagları bir yere yazmalarına "tag atmak" denilmektedir. (Aral, 2018: 45). Grafiti dünyasında 'tag' büyük bir öneme sahiptir. Çünkü grafiti yazarları birbirlerini gerçek isimleri ile değil 'tag'leri ile tanımaktadır. Bu duruma hip hop kültürünün başka dallarında da rastlanılmaktadır. Örneğin; Türkiye'de herkes tarafından bilinen rap müzikle tanınan 'Ceza'nın gerçek ismi 'Bilgin Özçalkan'dır (Sözcü Haber, 2020). Grafiti ortamında da durum bu şekildedir.

B. Throw Up

Tag'den daha büyük içi doldurulmuş grafitidir. Çeşitli renkler aynı çalışmada kullanılabilir.

C. Bombing

Hızlı olarak yapılan grafiti çalışmasıdır. Genelde 'illegal' çalışma yapılacağı zaman hızlı olmak için bu stil kullanılmaktadır.

D. Piece

Genel olarak grafiti çalışmalarına verilen isimdir.

E. Wild Style

Karışık, okunması zor, genelde ok gibi şekillerle zenginlik katılan ve tipografi olarak çok gelişmiş grafiti stildir. Bu stilde isteğe göre, gölge ya da blok denilen çalışmayı üç boyutlu gibi gösteren tekniklerde kullanılmaktadır.

Ayrıca ‘highlights’ denilen parlama efekti de birçok grafiti yazarı tarafından bu stilde kullanılmaktadır.

F. Semi Wild Style

Wild style’a göre daha az karmaşık olan grafiti stilidir. Genelde ‘wild style’da olduğu gibi ‘legal’ çalışmalarda kullanılmaktadır.

G. Simple Style

Okunabilir, basit grafiti çalışmasıdır.

H. Bubble

Yuvarlak hatlı, balon gibi harflerden oluşan grafiti stilidir.

İ. Roll Up ve Rooftop

Grafiti genel olarak spreylen boyayla yapılırsa da bazı durumlarda rulo ile yapılmaktadır. Yapılacak alan ulaşılamayacak seviyede olduğunda grafiti yazarları basit harfleri rulo yardımı ile yüzeye yazarlar. Rooftop grafitiler de genellikle bina çatılarına çıkılarak devasa boyutlarda rulo ile yapılan grafitilerdir. Bu grafitiler yasak olmasından dolayı genellikle geceleri yapılmaktadır.

J. Abstract

Soyut grafitidir. Tipografiden çok şekiller ön plandadır.

K. 3D

Üç boyutlu grafiti çalışmalarıdır. Bu tarz grafitiler çok eskiye dayanmamaktadır. Bu tarz çalışmalarda genelde gölge ve perspektife önem verilmektedir.

L. Free Style

Serbest yapılan grafitidir. Grafiti yazarı elinde bir taslak olmadan, o an kafasında oluşturduğu stili, grafiti yapacağı alana geçirir.

1. Grafiti Terimleri

Writer: Grafiti yapan kişilere verilen isim, özellikle grafitinin ilk yıllarında yaygın olarak kullanılmıştır. Grafitinin temelini yazı oluşturduğundan dolayı, grafiti yapan kişilere grafiti writer/grafiti yazarı denilmektedir.

Battle: Karpışma, yarışma.

Blackbook: Grafiti yazarlarını çizim için kullandıkları defter.

Bubble style: Yuvarlak hatların kullanıldığı grafiti stili.

Cap: Farklı boyutlara sahip, sprey boya başlığı.

Crew: Grafiti gruplarına verilen isim.

Cross: Bir grafiti yazarının yapmış olduğu bir çalışmanın üstünü başka bir grafiti yazarının kapatmasına verilen isim.

Diss: Grafiti yazarlarının birbirleri ile rekabet etme durumu.

Fill in: Grafiti çalışmasının içini boyama, çalışmanın içini ifade eder.

First line: Grafiti çalışmasının ilk ana hat çizgileri.

Flow: Akış anlamına gelen kelime grafitide harflerin birbiri ile uyumunu nitelemek için kullanılır.

Highlights: Grafiti çalışmalarında ışık vurguları.

Illegal: Yasal olmayan grafiti.

Legal: Yasal olan grafiti.

Line (outline): Grafiti çalışmasının dış sınır çizgileri, kontur.

Marker: “Tag” atmak için kullanılan grafiti kalemleri.

Old school: Grafitinin ilk ortaya çıktığı dönemlerdeki tarzı ve dönemin kendisini ifade etmek için kullanılan isim.

Piece: Grafiti çalışması.

Second line: Çalışmanın kendisiyle arka plan arasına atılan ikinci çizgi.

Sketch: Bir grafiti çalışmasının duvara geçilmeden önce kâğıda yapılan ilk örneklerine verilen isim, taslak.

Stencil: Resim veya yazılardan oluşan, duvara spreyci yardımıyla aktarılan şablon, kalıp.

Stil: Grafiti tarzları.

Vandalizm: Kamu veya devlet malına kasıtlı bir şekilde zarar verilmesi.

Underground: Türkçe’de yer altı anlamına gelen kelime, grafiti de alt kültürü, hip-hop kültürünü nitelendirme için kullanılır.

III. GRAFİTİ VE SOKAK SANATI (STREET ART) ARASINDAKİ FARKLILIKLAR

Grafiti ve sokak sanatı kamusal alana uygulanan ve birbiriyle iç içe olan iki farklı sanattır. Sokak sanatı 1980’lerde grafitiden etkilenecek doğmuştur (Güneş, 2009). Sokak sanatını grafitiden ayıran bazı özellikler vardır. Öncelikle grafiti yazarları sprey boya ve marker haricinde başka malzeme kullanmazken, sokak sanatçıları marker ve sprey boyanın dışında stencil, sticker, boya tabancası, tebeşir gibi çeşitli malzemeleri kullanmaktadırlar. Bu bağlamda aslında sokak sanatçılarının grafiti yazarlarından daha az risk aldığını söylemek mümkündür. Çünkü genelde grafiti yazarları ve sokak sanatçıları çalışmalarını ‘illegal’ olarak gerçekleştirmekte ve bundan kaynaklı olarak hızlı bir şekilde çalışmalarını icra etmeleri gerekmektedir. Sokak sanatçıları sınırsız malzeme ve teknik ile daha kısa sürede çalışmalarını yapabilmektedirler. Sokak sanatını ve grafitiyi birbirinden ayıran bir diğer özellik ise stil ve içeriktir. Grafitinin temelini tipografi oluşturmaktadır, sokak sanatında ise istenilen şekil, yazı, karakter kullanılmaktadır (Erdem, 2018). Grafiti sanatçıları çalışmaları ile bir mesaj verme kaygısı taşımazlar, sadece kullandıkları takma ad ile grafiti ortamında tanınabilmeyi hedeflerler. Sokak sanatçıları ise çalışmaları ile insanlara bir mesaj vererek çalışmalarının izleyici tarafından anlaşılmasını isterler. “Grafiti sanatçıları ‘tag’ adı verdikleri takma isimlerini her yere yazma dürtüsüyle hareket ederken, sokak sanatçıları takma adlarından çok görsele ve içeriğe önem vermektedir. Sokak sanatı bu etkiyi popüler kültürün ifade sembolünü oluşturan ‘Dada ve Pop art’ akımından almaktadır. Bu sayede sokak sanatını grafitiden ayırt etmek mümkündür” (Karakiraz, 2019: 30). Günümüzün en önemli sokak sanatçısına örnek olarak ‘Banksy’ gösterilebilir. “Kendisi hakkında İngiliz olması dışında neredeyse hiçbir şey bilinmeyen sanatçı çalışmalarında savaş karşıtı, çevreci, hayvan haklarını savunan ve tüketim çılgınlığını eleştiren mesajlar vermektedir” (Özen ve Eken, 2017: 501).

Şekil 1. Banksy, Kırmızı Balonlu Kız, 2002.

Kaynak: <https://www.banksy.co.uk/out.html>

Banksy'nin en önemli eserlerinden biri olan 'Kırmızı Balonlu Kız' çalışmasında 'stencil' tekniğinin kusursuz şekilde uygulandığını görmek mümkündür. Sanatçı, küçük kız için bir şablon oluşturmuş ve daha sonra bu şekli duvara sprey boya ile geçirmiştir. Bu eserde sanatçı 'Her zaman umut vardır!' mesajını vermeye çalışmıştır (Özen ve Eken, 2017: 502).

Şekil 2. Does, Grafiti, Brezilya, 2013.

Kaynak: <https://www.digitaldoes.com/work/rio-de-janeiro-brazil/>

'Does' adlı grafiti yazarının çalışmasına bakıldığında, 'tag'inin ön planda olduğu ve izleyiciye mesaj verme kaygısı olmadığı görülmektedir. Eserinde okunması zor olan tipografi unsuru ön plandadır ve spreyc boya ile duvara yapılmıştır.

Grafiti yazarı olan 'Geser' Sprinters dergisine verdiği röportajda; yeni başlayanlara tavsiye olarak basit ve sağlam harf formlarını öğrenmelerini daha sonra bunun üzerinde kendi stillerini geliştirmelerini önermektedir (2019: 81). Bu bağlamda grafiti ve sokak sanatının tarz ve içerik bakımından birbirinden ayrıldığını söylemek mümkündür.

IV. GRAFİTİ SANATI

A. Grafiti Sanatı ve Tarihi

Grafitinin temelinde bir iletişim yöntemi olan yazı vardır. Grafitinin bir iletişim yöntemi olduğu göz önüne alındığında, ilk grafiti çalışmalarına mağara resimlerinde rastlandığını söylemek mümkündür. Grafiti kendi varlığını dünyaya gösterme çabası taşır. Bu bağlamda mağara resimleri de oradaki insanların varlığına işaret ettiği için benzer yönlerinin olduğunu söylemek mümkündür. “Mağara duvarlarına yapılan ve bugünkü grafiti ile ilişkilendirilen resimlerin tarihi, M.Ö. 15.000 - 13.000 yıllarına kadar gider. Bu mağara resimlerinin ilk örnekleri, Paleolitik çağda yapılan, Fransa’daki Lascaux Mağaraları’nın duvarlarında ve tavanlarındaki hayvan resimleridir” (İnal, 2011: 3).

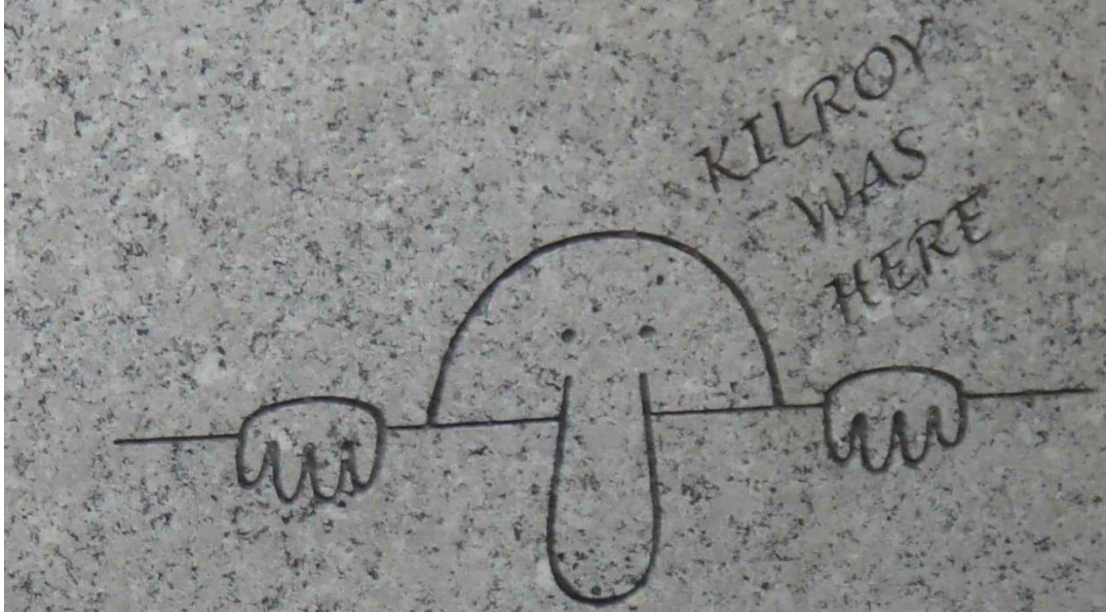

Şekil 3. Lascaux Mağarası duvar resmi, Fransa.

Kaynak: <https://arkeofili.com/tarih-oncesi-donemden-11-magara-sanati/>

“Modern grafitiye bakıldığında, New York’ta daha çok alt gelir grubuna dâhil olan, Siyahlar, Hispanikler, Porto Rikolular gibi etnik grupların yasa dışı gettolarda ortaya çıkmıştır. Grafiti, toplumdan dışlanmış ve şehrin merkezindeki kaynaklara ulaşamayan bu alt gelir düzeyindeki gençlerin bir çeşit çığılığı olarak görülebilir” (Üzüm Tan, 2010: 64). Bu bağlamda grafiti aslında ‘ben de varım’ demenin bir yoludur denebilir. Modern grafitinin ilk kimin tarafında yapıldığı

kesin olarak bilinmemekle birlikte, Gökova'ya göre; II.Dünya Savaşındaki 'Kilroy was here/Kilroy buradaydı' sayılabilir (Gökova, 2020: 98).

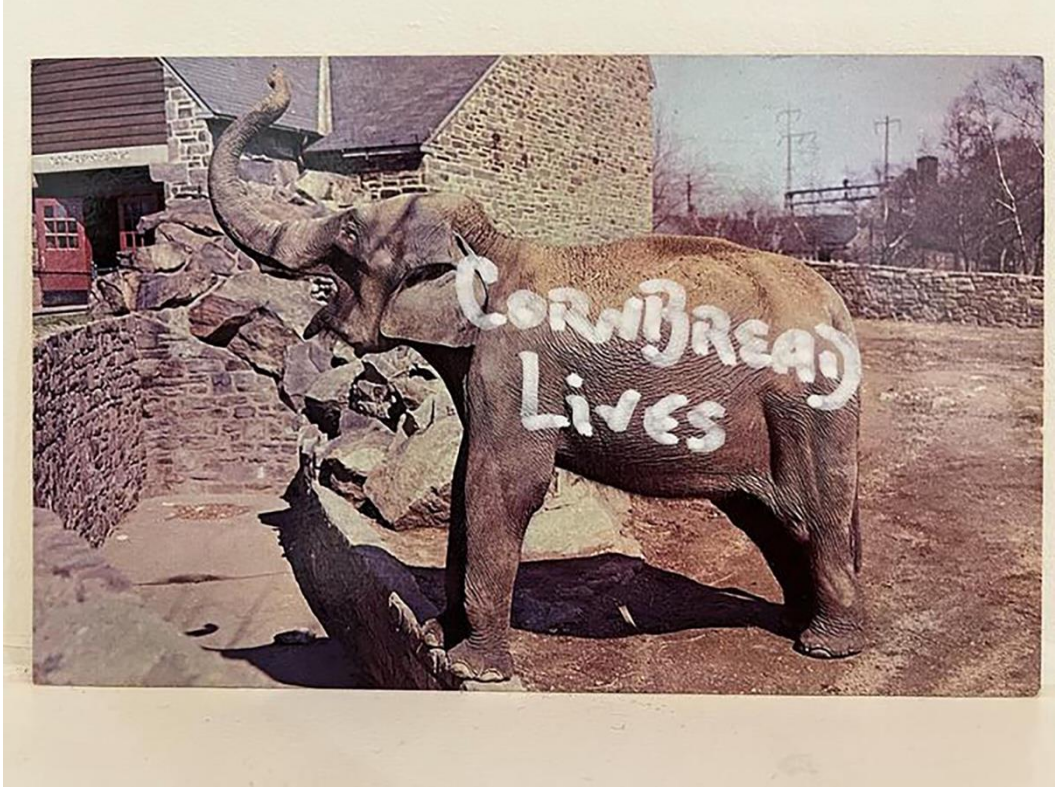
Şekil 4. Kilroy Was Here, İkinci Dünya Savaşı Anıtı.

Kaynak: <https://www.nps.gov/places/https-www-nps-gov-wwii-kilroy-was-here.htm>

Fakat Kavşut'a göre; Amerika'nın Philedelphia şehrinde yaşayan 'Cornbread ve Cool Earl' takma isimli yazarların şehrin her yerine isimlerini yazmalarıyla başlar (Kavşut, 2005: 11).

“Cornbread, bir gün okuduğu gazetede 'Cornbread vurularak öldürüldü' yazısına denk gelmiştir ve ölmediğini göstermek için duvarlara 'Cornbread is not dead/Cornbread ölmedi' yazmaya başlamış fakat insanlar bunun sahtekarlık olduğunu düşünmüştür. Cornbread bu yüzden daha dikkat çekici bir şey yapması gerektiğine karar verip hayvanat bahçesinde bir filin üzerine spreyle boyayla 'Cornbread lives' yazmıştır. Yapılan bu grafiti çok büyük ses getirmiştir” (Shea, 2014).

Bundan yola çıkılırsa grafitinin ilk başladığı yıllarda ünlü olma ve tanınabilme isteğinin grafitinin temelinden geldiğini söylemek mümkündür.

Şekil 5. Cornbread Lives Kartpostal.

Kaynak: <https://www.thempathylist.com/p/evangelical-church-forgiveness>

Grafiti ilk doğduğu zamanlar grafiti, marker kalemlerle yapılan çalışmalardı. Daha sonra marker kalemlerin yanına sprey boyalar eklendi. “Kamuya açık alanlarda sprey boyaların kullanıldığı ilk şehir grafitisi 1960’ların sonunda New York şehrinde metro trenlerinde doğdu” (Güneş, 2009: 6). Grafitinin metrolara inmesi Washington’da ‘Taki 183’ takma adıyla Yunan asıllı bir postacı tarafından olmuştur. İşi gereği çok fazla yere giden Taki 183, gittiği her yere adının kısaltması olan ‘Taki’ ve yaşadığı cadde numarası olan ‘183’ sayısını yazmıştır. 1971 yılında New York Times’da ‘Kim bu Taki?’ başlıklı makale konusu olmuştur. Bu haberdan sonra gençler Taki 183 gibi ünlü olmak istemiş, grafiti yapmaya başlamışlardır ve bundan kaynaklı bir rekabet ortamı oluşmaya başlamıştır (Güneş, 2009).

Şekil 6. Martha Cooper, Taki 183 Grafiti.

Kaynak:

<https://www.taki183.net/gallery/hkem2elk753vv7kpb9hpsk9i0s917>

Grafiti ortamında rekabet oluştuktan sonra grafiti yazarları, yapılması daha zor yerlere grafitiler yapmış ve tipografik olarak daha güçlü çalışmalar üzerine yoğunlaşmışlardır.

B. Grafiti Sanatının Gelişimi

Grafiti ortamında rekabet ortamının doğması ile birlikte farklı tarzlar ortaya koymak isteyen grafiti yazarları, grafiti kültürünün gelişmesinde büyük öneme sahip olmuştur. Bundan dolayı 1970'li yıllar stil savaşlarıyla geçmiş ve grafiti grupları kurulmaya başlanmıştır (Çakır, 2015: 5). Grafiti grupları sayesinde grafiti yazarları bir araya gelerek birbirlerinin çalışmalarını eleştirmiş ve birbirlerine katkı sağlamışlardır. Aynı zamanda 'illegal' grafiti yapacakları zaman ekip halinde hareket ederek birbirlerini kollamışlardır. Bu bağlamda grafiti grupları büyük önem taşımaktadır. 1975 yılından sonra grafiti çalışmalarında düz yazılar yerine kalın, içi dolu, basit ve hızlı bir şekilde yapılan 'throw up' stiline yanı sıra okunması zor iç içe geçmiş harflerden oluşan 'wild style' adı verilen stiller de ortaya çıkmıştır (Üzüm Tan, 2010: 22). Trenler birçok yeri dolaştığından dolayı, grafiti yazarları için vazgeçilmez bir tuval olmuştur. Bu

sayede eserlerini daha fazla insana ulaştırabilmektedirler. Grafitinin incili olarak bilinen ‘Subway Art’ kitabında da tren görsellerine çok fazla yer verilmiştir. Subway Art kitabı bilinen ilk grafiti kitabıdır, bu durumda grafiti sanatçıları için büyük önem taşımaktadır (Ay, 2019: 3). “1976’da ise Lee Quinones ve efsanevi Fabuloues 5 ekibi ilk defa bir metronun tümünü resimleri ve grafitileriyle kapladı” (Bahar vd., 2014: 11) Metro, grafiti yazarlarının çalışmalarını izleyiciye göstermek için büyük bir önem taşıdığı göz önüne alındığında, ilk metro grafitisinin grafiti dünyasında çok fazla ses getirdiği düşünülebilir. Günümüzde hala metro ve trenlere grafiti yapılmaktadır. Türkiye’de tren ve metrolara grafiti yapan birçok grafiti yazarı bulunmaktadır. Fakat ‘Rukus’ mahlaslı grafiti yazarının grafitilerine, tren ve metrolarda çok fazla karşılaşılmaktadır. ‘Sprinters’ dergisine verdiği röportajda Rukus; tren boyarken yaşadığı zorlukların hoşuna gittiğinden ve bunun kendisine gerçekten grafiti yapıyormuş hissi verdiğiinden bahsetmektedir (2019: 11). 2020 yılında Türkiye’de Marmaray trenlerine çok fazla grafiti yapılması hoş karşılanmamış ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi Marmaray trenlerinin temizlenmesi için ihale başlatmış, ihaleye 6 firma katılmış ve bunun sonucunda trenlerin temizlenmesi için 55 bin Türk lirası tutarında fatura çıkarılmıştır (Şahin, 2020). Bu bağlamda belediyelerin illegal grafiti yazarları ile bir savaş içerisinde olduğunu söylemek mümkün olsa da günümüzde birçok belediyenin, grafiti yazarlarına destek olduğunu söylemek de mümkündür. Başlarda ‘illegal’ bir eylem olmasından dolayı vandallık olarak görülen grafiti yaygınlaştıkça insanlar tarafından sevilmeye başlanmış ve grafiti yazarları ‘legal’ grafitiler de yapmaya başlamıştır. Bundan dolayı günümüzde grafiti festivalleri yapılmakta ve birçok belediye grafiti yazarlarına destek çıkmaktadır (Kaynar, 2021).

“1980’lerde grafiti sanatı New York’tan tüm dünyaya yayılmaya başlamıştır. Bu dönemde grafiti sanatı hip hop müzik kültürü ve bununla ilişkili yaşayış biçimiyle ilişkilendirilmiştir” (Sezer, 2016: 8). Hip hop denildiğinde akla ilk olarak müzik gelir fakat grafiti de hip hop kültürünün bir parçasıdır. Hip hop kültüründeki giyim tarzı ve rekabet, grafiti dünyasında da kendini gösterir. Günümüzde grafiti için büyük önem taşıyan Berlin şehrinde grafiti oluşumu da tam anlamı ile 80’li yıllara dayanmaktadır.

II. Dünya Savaşından sonra yenik çıkan Almanya'nın Sovyetler Birliği'nin işgali altındaki topraklarda, 7 Ekim 1949 yılında Demokratik Almanya Cumhuriyeti kurulması ve 1953 yılında gerçekleşen işçi ayaklanmasından sonra, 1961 yılında Doğu bloğunu belirlemek için yapılan Berlin Duvarı, 70'lerin başında getto yaşayanları duvarın üzerine protesto amaçlı yazılar yazmaya başlamışlardır. Ancak 80'li yıllar geldiğinde Berlin Duvarı grafiti yazarlarının duvarı olmuştur (Erdoğan, 2009: 80).

Berlin Duvarı Almanya'da grafiti için bir başlangıç olsa da, bugün Berlin'in birçok yerinde grafiti çalışmalarına rastlamak mümkündür. Berlin'de grafiti yazarları çok fazla alana çalışma yaptıklarından, grafiti yazarlarını yakalamak için özel olarak polis ekipleri kurulmuştur (Çoban, 2013: 78).

Türkiye'de ise ilk grafiti kesin olarak bilinmemekle birlikte kaynaklara göre 'Turbo'dur (Ay, 2019: 3).

"Turbo 1985 yılında İstanbul sokaklarında grafiti yapmaya başlamıştır. Turbo'nun grafitiyle tanışması, hip hop kültüründe önemli bir yeri olan break-dance albümlerindeki grafitileri görmesi ile olmuştur. Turbo bu albümlerdeki grafitileri kağıda çizerek grafitiye adım atmıştır. 1985 yılında Türkiye'de henüz grafiti sprej boyaları olmadığı için buzdolabı boyası olarak kullanılan beyaz sprej boyayı eline alan Turbo, İstanbul'daki duvarlara kendi 'tag'ini atarak grafiti çalışmalarına başlamıştır" (Bağış, 2019: 1289).

Şekil 7. Turbo, Grafiti, Bodrum/Muğla, 2015.

Kaynak: <http://tuncdindas.com/10226/bodrummuğla-2015/>

Turbo günümüzde 'S2K' grubuna bağlı olarak grafiti yapmaya devam etmektedir. Turbo'dan sonra Türkiye'de de grafiti yazarları çoğalmıştır. Bundan sebep ki grafiti için özel olarak kullanılan sprej boyalar ilk olarak İstanbul'da bulunan 'Donut Store' adlı grafiti mağazasında yer almıştır (Başyurt, 2019: 102). Daha sonra farklı mağazalarda açılmış ve grafiti kültürü Türkiye'de de yer edinmeye başlamıştır.

V. TOPLUMSAL CİNSİYET

A. Toplumsal Cinsiyet Kavramı

Geçmişten günümüze cinsiyet tartışmaları toplum tarafından sürdürülmektedir. Toplumsal cinsiyet, biyolojik cinsiyetten farklı olarak sonradan kazanılmaktadır. Biyolojik cinsiyet, kadın ve erkeğin cinsel organlarına göre farklılıklarından oluşmaktadır. Biyolojik cinsiyet doğuştan gelmektedir, toplumsal cinsiyet ise daha sonra toplum tarafından oluşturulmaktadır (Erol, 2008: 207). Çocuk yaşlardan itibaren toplum kadına ve erkeğe belli roller dayatmaktadır. Çocuk yaşlarda öğrenilen bu roller çoğu zaman kişinin ilerleyen yaşlarında davranışlarına etki etmektedir. Kişi bu rolleri benimser ve bu rollerinden kendini sıyırmakta zorlanır. Farkındalık yaşayan kişiler ise bu rolleri reddeder.

“Kadınlık anatomik bir gerçekliktir, bu gerçeklikle birlikte ortaya çıkan ruhsallık vardır. Bir de psiko-cinselliğe etki eden toplumsallık vardır” (Direk, 2007: 26). Bu anlatım, kadınların toplumda kendilerini nasıl hissettiklerini, kim olduklarını ve dünyayı nasıl algıladıklarını ifade eder. Kadınlar, genellikle cinsiyet kimlikleri, toplumsal rolleri ve deneyimleriyle ilgili benzersiz bir perspektife sahip olabilirler. Bu, kadınlık kavramının sadece biyolojik temele dayanmayan, daha kapsamlı bir anlam taşıdığını gösterir. Bunun yanı sıra, ‘psiko-cinselliğe etki eden toplumsallık vardır’ ifadesi, cinselliğin psikolojik boyutunun toplumun etkisine tabi olduğunu belirtir. Toplumun değerleri, normları, cinsiyet rolleri ve beklentileri, bir kişinin cinsel kimlik, cinsel yönelim ve cinsel deneyimler üzerinde etkili olabilmektedir. Kadınların cinsel kimlikleri ve cinsel deneyimleri, toplumun cinsiyet normlarına ve cinsiyet rollerine bağlı olarak şekillenebilir. Toplumsal faktörler, kadınların cinselliğini, cinsel tercihlerini, ifade biçimlerini ve ilişki dinamiklerini etkileyebilir. Kadınlık hem anatomik bir gerçeklik hem de ruhsal bir boyut taşır. Kadınların deneyimleri ve kimlikleri, biyolojik ve psikolojik faktörlerin yanı sıra toplumsal etkileşimlerle de şekillenir.

Bu nedenle, kadınlık kavramını anlamak için biyolojik, psikolojik ve toplumsal faktörlerin bir arada ele alınması önemlidir.

Aygün'ün aktarımıyla; "Toplumsal cinsiyet kavramı, 1970'lerde İngiliz sosyolog Ann Oakley tarafından literatüre kazandırılan bir kavramdır" (Keleş Aygün, 2021: 5). Toplumsal cinsiyet kavramı, toplumun kadınlara ve erkeklere yüklediği rolleri temsil etmektedir. Bu roller genel olarak her yerde birbirine benzese de kültürden kültüre farklılık gösterebilmektedir. Genel olarak toplumda erkekler kadınlardan üstün görülmektedir. Psikanalizin kurucusu olan Freud'a göre; "Erkeğin karşıtı ya da tamamlayıcısı olarak kadın yoktur. Kadın esasen 'eksik erkek'ten başka bir şey değildir" (Direk, 2007: 54). Bu bağlamda kadının biyolojik yapısından dolayı erkeklerle eşit tutulmadığını söylemek mümkündür. Ataerkil toplum kadınların kendilerine eşit olmasını ya da daha üstün olmasını istememektedir. Toplum tarafından kadına verilen roller ile kadınlar bastırılmaya çalışılmıştır (Çay, 2021). Bunun sonucunda toplumsal cinsiyet eşitsizliği ortaya çıkmaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile mücadele edebilmek için ise feminizm akımı ortaya çıkmıştır. "Liberal feminizm, Radikal feminizm, Marksist Sosyalist feminizm, Varoluşçu feminizm, Kültürel Feminizm, Psikanalist feminizm gibi birçok feminist akım bulunmaktadır. Bunların ortak noktası ise, kadın ve erkek eşitliğini savunmaktır" (Çay, 2021: 29). Bu bağlamda biyolojik farklılıklar olsa bile kadın ve erkeğin toplum içerisinde bir fark olmadan aynı şeyleri yapabilme eşitliğinin bulunması gerektiği bir gerçektir.

B. Toplumsal Cinsiyet Roller

Toplumsal cinsiyet rolleri, belirli bir toplumda kadın veya erkek olmanın ne anlama geldiğini tanımlayan sosyal ve kültürel beklentilerdir. Bu beklentiler kültürler arasında büyük farklılıklar gösterebilir ve her bir cinsiyet için hangi iş türlerinin uygun görüldüğü, erkeklerin ve kadınların nasıl giyinmesi ve davranması gerektiği ve her bir cinsiyet için hangi faaliyetlerin ve hobilerin uygun görüldüğü gibi başlıkları içerebilir. Zaman geçtikçe bu rollerde bazı değişiklikler görmek de mümkündür. Bazı insanlar toplumsal cinsiyet rollerinin toplumda istikrar ve öngörülebilirlik hissi sağladıkları için önemli olduğuna inanırken, diğerleri bunların sınırlayıcı ve baskıcı olduğunu savunmaktadır. Toplum tarafından erkekler kadınlardan daha üstün görülmüştür. Bundan

kaynaklı olarak toplumun kadın ve erkeğe verdiği roller şekillenmiştir. Simone de Beauvoir'in söylediği gibi; "Erkek, bir insan olarak tanımlanır, kadınsa bir dişi. Ne zaman insan gibi davranmaya kalkışsa erkeği taklit ettiği söylenir" (Parten, 2003: 9). Bu bağlamda kadının kendine ait olan bir birey olarak görülmediğini söylemek mümkündür. "Cinsiyete dayalı ayrımcılık aile içinde başlamaktadır. Kültürel değerlerle birlikte kız ve erkek çocuklar farklı yönlendirilerek sonuçta toplumsal cinsiyet eşitsizliğine onay veren kadınlar ve erkekler yetiştirilmektedir" (Eryılmaz, 2020: 6). Bundan yola çıkıldığında bu rollerin aslında çocuk yaşlardan beri üstlenildiğini görmekteyiz. Kız çocuklara pembe, erkek çocuklara mavi renkli eşyalar ve kız çocuklara bebek, erkek çocuklara ise araba gibi oyuncaklar alınması, bu gibi rollerin aslında başlangıcı olarak sayılabilir. Çocuk birey olana kadar bu rollerle büyüdüğünden artık bu roller görev ve zorunluluk olarak benimsenir. Kadınlardan ev işleri yapması, eşine hizmet etmesi, çocuklarına bakması vs. beklenirken çalışıp eve para getirmek de erkeklerden beklenen roller arasındadır. Günümüzde eskiye nazaran bu roller biraz daha geri plana atılmaktadır. Feminist savunucuları sayesinde kadınlar erkekler ile eşit haklara sahip olması gerektiğini düşünmeye başlamaktadır (Korkmaz, 2006: 6). Ekonomik gelişmelerden kaynaklı olarak, kadınlar artık çalışmaya başlamıştır. Bu durumla beraber kadınlarda eğitim düzeyinde artış gözlenmiştir. Tüm bunlardan yola çıkılarak kadın erkek eşitliğinde bu tarz değişimlerin önemli bir role sahip olduğu söylenebilmektedir (Eryılmaz, 2020: 7). Ancak, toplumsal cinsiyet rollerindeki değişimler henüz yeterli değildir ve cinsiyet eşitliği hala birçok alanda sağlanamamaktadır. Örneğin, kadınlar hala erkeklere göre daha az ücret alırken, politikaların belirlenmesinde ve karar alma süreçlerinde yeterince temsil edilmemektedirler. Ayrıca, kadınlar hala toplumda cinsel istismara ve şiddete maruz kalmaktadır.

Toplumsal cinsiyet rolleri, sadece kadınları değil, erkekleri de etkilemektedir. Erkekler de toplumsal cinsiyet rolleri nedeniyle belirli davranışlar sergilemek zorunda kalabilirler. Örneğin, erkeklerin güçlü, duygusal olarak sert ve dominant olmaları beklenirken, duygularını göstermeleri ve hassas olmaları kabul edilemez olarak görülebilir. Bu nedenle, erkekler de toplumsal cinsiyet rollerinden kaynaklı baskılar altında yaşayabilirler.

Toplumsal cinsiyet rollerinin değiştirilmesi, cinsiyet eşitliği için önemlidir. Cinsiyet eşitliği, insan haklarının temel bir parçasıdır ve herkesin eřit haklara sahip olması gerektiği dūřüncesine dayanmaktadır.

C. Kadın Sanatçının Toplumsal Cinsiyet Rollerini, Kadın Sanatçı Kimliği

Sanat dūnyası, uzun süredir kadınların sanat eserlerine erişim ve fırsatları kısıtlayan cinsiyetçi engellerle karşı karşıya kalmıştır. Bu nedenle kadın sanatçılar tarih boyunca büyük mücadeleler vermek zorunda kalmışlardır.

Çocuklar erginliğe ulaşana kadar erkek ya da kız fark etmeden genelde aynı gelişimi göstermektedirler. Ancak genç kızların sıklıkla erginlik çağından sonra, zihinsel ve sanatsal alanlarda geri kaldığı gözlemlenmektedir. Bunun birçok sebebi olmakla birlikte en etkili sebeplerden birisi genç kızın çevresinde, erkek kardeşlerine gösterilen yüreklendirmeyi bulamayışıdır (Beauvoir, 1970: 308). Bu bağlamda kadının ötekileştirilmesinin genç yaşlarda başladığını söylemek mümkündür.

Kadın sanatçıların çalışmaları, toplumsal cinsiyetin sanatta nasıl yansıtıldığına dair önemli ipuçları sağlayabilmektedir. Ayrıca, kadın sanatçıların eserleri, kadınların toplumda nasıl temsil edildiği ve algılandığına ilişkin genel toplumsal cinsiyet normları da sorgulanabilmektedir.

Kadın sanatçıların işleri, feminizmin sanatsal ifadesi olarak da önemli bir rol oynamaktadır. Feminist sanat, kadınların deneyimlerine, sorunlarına ve sıkıntılarına dikkat çeken bir sanat akımıdır. Bu akım, kadınların sanat dūnyasında eşitliği ve adaleti savunurken, aynı zamanda toplumsal cinsiyetin diğer yönleriyle de ilgilenmektedirler.

Sanatı ve yaratıcılarını dūřündüğümüzde aklımıza tarih boyunca sıklıkla erkek figürleri gelmektedir. Ancak kadın sanatçılar söz konusu olduğunda, çalışmaları ve başarıları genellikle gerektiği gibi tanınmamaktadır. Kadın sanatçıların hayatlarını toplumsal cinsiyet bağlamında incelemek bu yüzden inanılmaz derecede önemlidir. Kadınların birçok alanda olduğu gibi sanat alanında da ötekileştirildiği görülür. Birçok önemli kadın sanatçı olmasına rağmen toplum, kadın sanatçıları görmezden gelmektedir. Buna tepki olarak bazı kadın sanatçılar tepkilerini eserlerinde dile getirmişlerdir. Buna gösterilecek en

iyi örneklerden birisi Judy Chicago'nun 'Akşam Yemeği Partisi' adlı eseridir. Bu eserde sanatçı üçgen şeklinde vajinayı andıran bir masa yapmıştır. Bu masanın her bir kenarında birçok kadın sanatçıya yer verilmiştir. Ayrıca 'Miras Zemini' olarak adlandırılan zeminde 999 kadının imzası bulunmaktadır. Eserde dantel gibi birçok el işi ürün bulunmaktadır. Sanat dünyasında kadınların bu tarz çalışmalarına sanat değil zanaat olarak bakılmaktadır ve Chicago buna bir tepki olarak gönderide bulunmuştur. Judy Chicago bu eseri ile feminist bir duruş sergilemiş ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğine tepkisini belirtmiştir.

Şekil 8. Judy Chicago, Akşam Yemeği Partisi, Brooklyn Müzesi.

Kaynak: https://www.brooklynmuseum.org/exhibitions/dinner_party/

Bunun yanında mücadelenin en büyük öncülerinden birisi feminist sanatçı grubu Gerilla Kızlar (Guerrilla Girls)'dır. Gerilla Kızlar toplumsal cinsiyet eşitsizliğini ve önyargıları yıkmak için müzelerdeki ayrımcılığa tepki olarak, genellikle sokaklarda ses getiren çalışmalar yapmaktadırlar. Sanatın gerçekliğini cinsiyet eşitsizliği üzerinden posterler ile halka açık alanda gözler önüne

sermişlerdir. Anonim olarak varlığını sürdüren gurup farklı kadın sanatçılardan oluşmaktadır.

“Bir grup Amerikalı kadın sanatçının sanat dünyasının alışlagelmiş kalıplarını yıkmak adına 1985'te bir araya gelerek oluşturduğu Gerilla Kızlar, kuramla pratiğin iç içe geçtiği bir alanda sürdürdükleri eylemleriyle, sanat tarihinde cinsiyet ayrımcı yaklaşımların kurduğu sahneleri görünür kılmak için ant içmiş, bu sahnelerin yıkılmasında feminizmi aktif bir araç olarak kullanmışlardır (Antmen, 2008: 7).

Tarih boyunca kadın sanatçılar, toplumsal beklentiler ve toplumsal cinsiyet rolleri nedeniyle sık sık zorluklarla ve engellerle karşılaşmıştır. Pek çok kültürde sanat öncelikli olarak erkeklere ait bir alan olarak görülmüş ve sanatçı olarak kariyer yapmak isteyen kadınlar sıklıkla ayrımcılık ve dışlanmayla karşı karşıya kalmıştır (Korkmaz, 2006: 1).

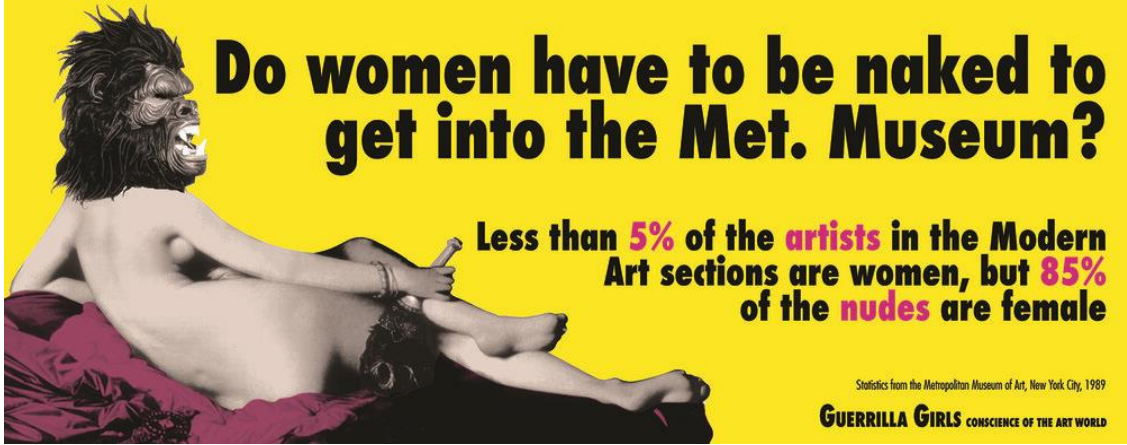
Aslında Linda Nochlin'in (2021: 36) dediği gibi “Neden hiç büyük kadın sanatçı yok? Hiç büyük kadın sanatçı yok çünkü kadınlar büyük olamaz.” Bu bağlamda, aslında kadınların genel olarak erkeklerden daha küçük görülmesinin sanat ortamına da yansıdığını söylemek mümkündür. Kadınların erkeklerle eşit olamayacağını düşünen toplum aslında erkek egemenliğinden kaynaklı olarak bu düşüncüyü benimsemektedir. Sanat tarihçisi E. H. Gombrich'in sanat tarihinde kabul görmüş olan ‘Sanatın Öyküsü’ kitabı buna örnek olarak verilebilir. Gombrich'in en bilinen ve sanat tarihine yön verdiği düşünülen ‘Sanatın Öyküsü’ kitabı incelendiğinde içerisinde hiçbir kadın sanatçının yer almadığı görülür. Nochlin'in (2021) de makalesinde değindiği gibi tarih boyunca Gombrich de dahil sanat tarihçileri tarafından kadın sanatçılar görmezden gelinmiş ve sanat tarihinde büyük kadın sanatçıya rastlanmamıştır. Nochlin, aslında farklı bir bakış açısı ile büyük erkek sanatçılar kadın olsaydı büyük olur muydu? sorusuna da dikkat çekmiştir. Bu bağlamda büyük erkek sanatçıların büyük olmasının sebebi sadece sanatlarının iyi olması değil aynı zamanda cinsiyetinden kaynaklandığını da söylemek mümkündür.

Ataerkil toplum için kadın aslında bir süs objesidir (Beauvoir, 1969: 14). Bu bağlamda kadın, erkeğe güzel görülmeli, bakımlı olmalı, aynı zamanda erkeğe her

türlü hizmeti vermelidir. H.Gorrill'in 'Kadından Ressam Olmaz' kitabında bahsettiği gibi;

“Yarı çıplak kadın figürleri üniversitenin dışındaki sokaklarda sıralanan afiş panolarında, kamuya açık alanlarda kışkırtıcı pozlarda içki, iç çamaşırı ve çikolata reklamları yapmada kullanılırken, kendisinin mezuniyet sergisinde eserinin ayrı bir bölüme kurulduğu gibi bir de yarı çıplak itaakar erkek figürleri barındırdığından (okul idaresinin talebi üzerine) polis tarafından sansürlenmiştir” (Gorrill, 2021: 15).

Bu bağlamda kadın çıplaklığı her türlü kullanıma açıkken, erkeklerin kadınlarla eşit tutularak objeleştirilmesi kabul edilememiştir. Feminist sanatçı gurubu 'Gerilla Kızlar' 1989 yılında New York Metropolitan Müzesi için protesto amaçlı sokaklara 'Kadınların müzeye girebilmeleri için illa ki çıplak mı olmaları gerekir?' başlığıyla posterler asmışlardır. Bu direniş feminist sanat dünyasında büyük bir öneme sahiptir.

Şekil 9. Guerrilla Girls/Gerilla Kızlar, 1989.

Kaynak: <https://www.guerrillagirls.com/naked-through-the-ages>

Kadınların müze ve galerilerde çektiği zorluklardan bir tanesi de eserlerinin düşük fiyatlara satılmasıdır. Erkek sanatçılarla kıyaslandığı zaman kadın sanatçıların eserlerine daha düşük fiyat biçildiği görülmektedir. Ayrıca kadın sanatçılar eğer eserlerini imzalarsa bunun da eserin fiyatını düşürmede etkili olduğu gözlenmektedir (Gorrill, 2021: 14). Bu bağlamda ticari olarak da sanat dünyasında kadınların zorluk çektiğini söylemek mümkündür. Eserin değeri, eseri yapan kişinin cinsiyetine göre belirlenmektedir. Bu durum akıllara sanatın

gerçekte ne olduğu sorusunu getirmektedir. Sanat izleyiciye güzel görüldüğü zaman mı, bir duygu hissettirdiği zaman mı değerli olmalıdır? Yoksa sanatçı erkek olduğu sürece mi değerlidir? Bunun yanı sıra sanata kadınsı/erkeksi gibi yakıştırılmalar da yapılmaktadır. “Bir zamanlar Hans Hoffman’ın Lee Krasner’in resimleri için söylediği türde övgüler gibi; ‘O kadar iyi bir resim ki bir kadının yaptığını anlayamazsınız’” (Barber’den aktaran Antmen, 2014: 93). Kadın sanatçıların genelde figüratif çalıştığı erkek sanatçıların ise genelde soyut çalışmalar yaptığı ileri sürülmektedir. Gorrill’in iddia ettiği gibi erkek sanatçılar ve kadın sanatçıların çalışma tarzlarının oranına bakıldığında aslında bu doğru değildir (Gorrill, 2021). Bu bağlamda bir esere bakıldığı zaman bu eserin sanatçısının kadın ya da erkek olduğunu söylemek mümkün değildir.

Bir erkek için ‘sanatçı’ kelimesi kullanılırken, kadınlar için ‘kadın sanatçı’ terimi kullanılmaktadır. Kadın kimliğinin özellikle vurgulanması aslında kadının ötekileştirilmesinden kaynaklıdır. Nathalie Sarraute şu sözleri ile bu durumu çok iyi açıklamaktadır; “Yazdığım zaman, ne bir erkek ne de kadını, ne köpek ne kedi, ben ben değilim, ben artık hiçbir şeyim” (Sarraute, aktaran Moi, 2014). Ahu Antmen ise bu konuya ‘Feminist Paradoks: Kadınlar ve Sanatçı Kimliği’ makalesinde yer vermiştir. Antmen yaptığı anket çalışmasına katılan 59 kadından 33’ünün kadın sanatçı nitelemesinden genelde rahatsızlık duyduğunu belirtmiş fakat sayı yeterince çok olmamasına rağmen bu rahatsızlığın nedenlerini anlatırken varoluşsal değil, tepkisel bir red içinde olduklarını ifade etmeleri de yine söz konusu makalede tartışılan noktaları yansıtmaktadır (Antmen, 2017). Bu bağlamda kadınların genel olarak ‘kadın sanatçı’ teriminden rahatsızlık duyduğunu söylemek mümkündür.

Toplum daha ilerici hale geldikçe, giderek daha fazla kadın bu cinsiyet engellerini aşip sanatçı olarak başarıya ulaşmaktadır. Ancak bu ilerlemeye rağmen, toplumsal cinsiyete dayalı önyargılar pek çok sektörde hâlâ devam etmektedir. Kadının çalışması ya da erkeklerle eşit olması demek, kadınların erkekler için değil kendileri, kendi özgürlük ve hakları için adım attıkları anlamına gelir. Bu da ataerkil toplumun istemediği bir durumdur. Ancak bu zorluklara rağmen kadınlar tarih boyunca sanata önemli katkılarda bulunmuşlardır. Son yıllarda, kadın sanatçıların yetenekleri ve katkıları giderek

daha fazla kabul görmeye başlamış ve kadınların sanat alanındaki çalışmalarını desteklemek ve teşvik etmek için çaba sarf edilmiştir.

Günümüzde kadın sanatçılar engelleri aşmaya ve sanatta geleneksel cinsiyet rollerine meydan okumaya devam etmektedir. Birçok kadın sanatçı çalışmalarını toplumsal cinsiyet, feminizm ve sosyal adaletle ilgili temaları keşfetmek ve neyin 'uygun' sanat olarak kabul edildiğine dair geleneksel fikirlere meydan okumak için kullanmaktadır. Bu tavrı benimseyen kadın sanatçılar arasında Barbara Kruger ve Nur Koçak örnek gösterilebilir. Kruger'in, özellikle kadının kendine ait bedenini, yine kadının kendi yönetimine bırakılması gerektiğini savunan provakatif söylemleri bulunmaktadır (Korkmaz, 2006: 72). Nur Koçak ise, özellikle 'Ruj Mihrabı' eseriyle bilinmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğine vurguda bulunan eserler yapmaktadır (Antmen, 2014: 98).

Genel olarak, kadınların sanattaki rolü gelişmeye ve değişmeye devam etmektedir ve kadın sanatçıların sanatın her alanındaki katkılarının desteklenmesi ve tanınması önemlidir.

VI. KADIN GRAFİTİ SANATÇILARI VE TOPLUMSAL CİNSİYET BAĞLAMINDA İNCELENMESİ

A. Kadının Grafiti Sanatında Rolü

Grafiti sanatında, kadınların rolü genellikle göz ardı edilmiş olsa da, aslında önemli bir etkiye sahiptir. Grafitinin geleneksel olarak erkek egemenliğine rağmen, kadınlar başlangıcından bu yana sanat formuna dahil olmakta, önemli katkılarda bulunmakta ve gelecek nesil kadın grafiti sanatçılarının önünü açmaktadırlar. Buna en iyi örnek şüphesiz bilinen ilk kadın grafiti yazarı Lady Pink'dir (Cooper ve Chalfant, 1984: 127). 1979 yılında çok genç bir yaşta grafiti yapmaya başlayan Lady Pink, erkek grafiti yazarlarının yapabildiği her şeyi kadınların da grafiti yazarı olarak yapabileceğini göstermiş, erkek egemen dünyada grafiti yapmaya başlayarak gelecek nesil kadınları için bir öncü olmuş ve kadınları cesaretlendirmiştir.

Her sanat dalında olduğu gibi kadın imgesi bu sanat dalında da kullanılmaktadır. Grafiti sanatında kadın imgeleri pek çok çeşitli mesaj ve duyguları iletmek için kullanılmaktadır. Bazı kadın grafiti sanatçıları kadınları güçlü ve muktedir olarak tasvir ederek geleneksel cinsiyet rollerine ve toplumsal beklentilere meydan okumaktadır. Diğerleri ise kadın imgelerini beden imajı, cinsellik ve toplumsal cinsiyet eşitsizliği gibi konuları ele almak için kullanılmaktadır. Bazı durumlarda, grafiti sanatındaki kadın imgeleri, kadınların toplumdaki rolü hakkında güçlü ve düşündürücü ifadeler yaratmak için kullanılmaktadır. Bu, portreler, soyut temsiller veya izleyicinin varsayımlarına meydan okumayı, konuşma ve düşünmeyi tetiklemeyi amaçlayan güçlü semboller şeklinde olabilmektedir. Grafiti sanatındaki kadın imgelerinin bir başka yönü de kadın bedenlerinin sanatsal ifade için bir tuval olarak kullanılmasıdır. Geleneksel sanat formlarında da kadının metalaştırılması pek çok defa gündeme geldiği gibi, grafiti sanatında da bazı kişiler tarafından metalaştırılmaktadır. Buna örnek olarak Melbourne'lu grafiti yazarı 'Lushsux' gösterilebilir. Genelde pop art kültüründen

etkilenen Lushsux kadını nesneleştirecek eserler ortaya koymaktadır. Eserlerinden biri olan Kim Kardashian West'i* çıplak şekilde öz çekim yaparken Gwynne caddesindeki çok katlı bir duvara resmeden Lushsux daha sonra bir kadına duvarın önünde aynı pozunu taklit ettirerek fotoğrafını çekmiştir (Frank, 2016). Bunun gibi daha birçok eseri bulunan Lushsux pop art sanatında ki gibi kadını nesneleştirmiştir.

Şekil 10. Lushsux, Kim Kardashian West, Gwynne, 2016.

Kaynak: <https://wordpress57027.wordpress.com/2018/04/13/lushsux/>

Grafiti dünyasındaki pek çok kadın, sanat eserleri yaratmanın yanı sıra kadın sanatçıların daha fazla temsil edilmesi ve görünürlük kazanması için savunuculuk da yapmaktadır. Çalışmalarıyla geleneksel cinsiyet rollerine, grafiti ve diğer sokak sanatı türlerine kimlerin katılabileceğine dair önyargılara meydan okuyarak daha kapsayıcı ve çeşitlilik içeren bir topluluk yaratılmasına öncülük etmektedirler.

Grafiti sanatında da, diğer pek çok alanda olduğu gibi geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri ve beklentileri, kadın sanatçıların katılımını ve tanınmasını

* Amerikalı magazin yıldızı, iş kadını, model ve aktris.

tarihsel olarak sınırlamaktadır (Bağış, 2019: 1293) Ancak, bu tür geliştikçe ve meşru bir sanat biçimi olarak kabul gördükçe, giderek daha fazla kadın bu sanatın içine girmekte ve bu engelleri yıkmaya çalışmaktadır. Kadın grafiti sanatçılarının karşılaştıkları zorluklar arasında temsil ve görünürlük eksikliğinin yanı sıra destek ve kaynak eksikliği de yer alabilmektedir. Bazı kadın grafiti sanatçıları da hem grafiti topluluğu içinde hem de daha geniş bir dünyada ayrımcılık, önyargı ve hatta tacizle karşı karşıya kalabilmektedir. Bu zorluklara rağmen, grafiti sanatındaki birçok kadın, çalışmalarını geleneksel toplumsal cinsiyet rollerine meydan okumak ve kadın sanatçılar için daha fazla temsil ve görünürlüğü teşvik etmek için kullanmaktadırlar. Çalışmalarıyla grafiti dünyasındaki kadınların gücünü ve yeteneklerini ortaya koymakta, daha kapsayıcı ve çeşitlilik içeren bir topluluk yaratılmasına yardımcı olmaktadır. Kadın grafiti sanatçıları bu cinsiyet bariyerlerini yıkarak sadece kendi yetenekleri hakkında değil, aynı zamanda kadınların sanatta ve daha geniş anlamda toplumdaki rolü hakkında da bir açıklama yapmaktadırlar. Çalışmalarıyla, cinsiyetleri ne olursa olsun tüm insanların tutkularının peşinden gitme ve seslerini duyurma fırsatına sahip olduğu bir dünya yaratmaya yardımcı olmaktadır. Genel olarak, kadınların grafiti sanatındaki rolü, türün yönünü ve gelişimini şekillendirmeye yardımcı oldukları ve grafiti dünyasında neyin mümkün olduğuna dair sınırları zorladıkları için hayati önem taşımaktadır.

B. Kadın Grafiti Yazarları ve Kimlik

Grafitinin ilk günlerinde, kadınlar bu sanata katılmak ve ciddiye alınmak için genellikle cinsiyetlerini gizlemek zorunda kalmış, erkek takma adları benimsemiş ve kadınlar için güvenli olmadığı düşünülen alanlarda sprey boyalarla resim yapmışlardır. Ancak, tür geliştikçe ve meşru bir sanat biçimi olarak kabul gördükçe, giderek daha fazla kadın, grafiti dünyasının önde gelen figürleri olarak ortaya çıkmaktadır.

Grafiti sanatı, geleneksel olarak erkeklerin ilgi alanında olan bir alandır. Bu nedenle kadın grafiti sanatçıları, toplumsal cinsiyet rollerinin meydan okunması ve sorgulanması bağlamında önemli bir rol oynamaktadır.

Kadın grafiti yazarları, toplumsal cinsiyet rolleri ve beklentileriyle mücadele ederek, kadınların sanat alanında varlıklarını hissettirmelerine yardımcı

olmaktadır. Çoğu zaman kadın grafiti yazarları, erkek egemen sanat dünyasındaki kadın varlığı eksikliğini ele almaktadır. Bu eksiklik, kadınların yaratıcılıklarının ve yeteneklerinin görünürlüğünü engellemektedir.

Kadın grafiti yazarları, çalışmalarında kadın bedeni, kadın hakları ve cinsiyet eşitliği gibi konulara odaklanarak toplumsal cinsiyet normlarını sorgularken aynı zamanda toplumsal cinsiyet rollerine meydan okuyarak, kadınların toplumda erkeklerle eşit haklara sahip olmaları gerektiğini vurgulamaktadırlar.

Grafiti alanında yazılı ve sözlü basın ile sosyal medya incelemesi yapıldığında kadın grafiti sanatçılarının günümüzde daha fazla yer aldığını söylemek mümkündür. Örneğin; grafitinin ilk kitabı sayılan 'Subway Art'ta kadın grafiti yazarı olarak sadece 'Lady Pink'in ismi geçmektedir (Cooper ve Chalfant, 1984: 127). Günümüzde ise özellikle sosyal medyada birçok kadın grafiti yazarına rastlamak mümkündür. Yine de erkek grafiti yazarlarının oranı kadın grafiti yazarlarına göre daha fazla olduğu söylenebilir.

Günümüzde birçok kadın grafiti yazarı, cinsiyetlerini ile tüm kimlik özelliklerini gururla ifade etmektedir. Bu durum kadınların grafiti sanatında da daha fazla görünür hale gelmelerini sağlamış, toplumda cinsiyet eşitliği ve kimlik politikalarına daha fazla dikkat çekilmesine yardımcı olmuştur.

Sonuç olarak, kadın grafiti yazarlarının kimlikleri, cinsiyetlerinin yanı sıra diğer kimlik özelliklerine de sahip olabilirler ve eserleri genellikle kimlik politikaları ve toplumsal dışlanmışlık konularını ele alır. Ancak, kadın grafiti yazarları, erkek egemen bir sanat dünyasında var olmak için çeşitli zorluklarla karşı karşıya kalmış olsalar da, son yıllarda kadınların grafiti sanatı alanında daha fazla görünür hale gelmesi, toplumsal cinsiyet eşitliği ve diğer kimlik politikalarına daha fazla dikkat çekilmesine yardımcı olmuştur.

C. Kadın Grafiti Yazarları ve Çalışmalarından Örnekler

Araştırmada daha fazla bilgi sahibi olunması için kadın grafiti yazarları ile görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmelerde yurt dışı ve yurt içi olmak üzere farklı ülkelerden kadın grafiti yazarları yer almıştır. Genel olarak sanat dünyasında zorluk yaşayan kadınlar için grafiti dünyası da farklı değildir. Bilinen ilk kadın

grafiti yazarı olan ‘Lady Pink’ şüphesiz en çok zorluğu çeken kadın grafiti yazarıdır. ‘Lady Pink’ grafiti yapmaya başladığında alışılmışın dışında bir durumdu. Bunun sebebi daha önce hiçbir kadının grafiti yapmamış olmasıydı. ‘Lady Pink’ bu konu hakkında şunları söylemektedir;

“Başlangışta zordu çünkü oğlanlar trenleri kendi başıma boyadığıma inanmıyorlardı. Sadece trenlere ismimi yazdırmak için onlarla cinsel olarak birlikte olduğumu dşundler. Herkes benim hakkımda kötü konuşuyordu. Tren garlarına cinsellikle ilgili şeyler yapmak için gidiyorum diye düşünüyorlardı ki bu delilikti. Çok fazla grupta beraber grafiti yaptım. Bronxtaki zenci ocuklarla, Brooklyn’deki İşpanyol ocuklarla, Queens’deki beyaz erkeklerle... Çok farklı erkek gruplarıyla beraber grafiti yaptım ki kendi başıma boyadığımı, ismimi trenlere yazdırmak için onlarla cinsellikle alakalı bir şeyler yapmak için orada olmadığımı görsünler. Oğlanlar inanmadıkları ve kendi gözleriyle ne yaptığımı görmüş olsunlar diye tekrar ve tekrar kendimi kanıtlamak zorundaydım. “Ben ufak bir kızımda ama bunu yapabilirim. İzleyin ve görün”. Evet, zor zamanlardı. Artık değil ama başlangışta kendimi kanıtlamak zorundaydım ve bu her kızın başına gelen bir şey. Eğer gecenin yarısı 4-5 erkekle dışarı çıkarsan insanlar ne söyleyecek? İtibarın zedeleniyor ve bu bütün kızlar için bir sorun. Senin hakkında kötü konuşuyorlar. Senin ne yapmak zorunda olduğunla ilgilenmiyorlar” (Lady Pink, 07.04.2023).

Bu bağlamda 1979 yılında grafitiye başlayan ‘Lady Pink’in aslında kadınlara için bir nc olduğunu ve zoru başardığını söylemek mümkündür.

Şekil 11. Lady Pink (1994). Pink.

Kaynak: <https://www.ladypinknyc.com/trains>

Lady Pink'in grafiti dünyasındaki varlığı birçok kadın grafiti yazarı için ilham kaynağı olmuş, onlara cesaret vermiştir. Kendi alanında öncü bir isim olarak zorluklarla dolu olan bir sektörde başarılı olmanın mümkün olduğunu kanıtlamıştır. Lady Pink'in hikayesi, kadınların sanat dünyasında ve özellikle grafiti sahnesinde karşılaştıkları engelleri anlamamızı sağlamaktadır.

Grafiti dünyasında kadınlar, genellikle erkek egemen bir ortamda yer aldıkları için zorluklarla karşılaşmaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği, önyargılar ve cinsiyet ayrımcılığı, kadın grafiti yazarlarının kabul görmesini ve başarılı olmasının önünde bir engel teşkil etmektedir. Bir kadının grafiti yapması, erkek egemen bir sanat formunda yer almaya cesaret etmesi anlamına geldiği için, bazen hoş karşılanmadıklarını söylemek mümkündür. Grafiti eğer sokaklarda duvarları boyamaksa, bu serserilik olarak algılanır. Toplumsal cinsiyet rolleri düşünüldüğünde ise serseri olan kişi erkek olmalıdır çünkü kadın kibardır. Bu bağlamda kadın grafiti yazarlarının, toplumun kadına dayattığı 'kadın evde olmalı' imajına karşı çıktıkları söylenebilir.

Lady Pink gibi diğer pek çok kadın grafiti yazarının da karşılaştığı zorluklar benzerdir. İnanılmaz yetenekleri ve özverili çalışmaları olmasına rağmen,

başlangıçta pek çok erkek meslektaşı tarafından kabul görmemeleri ve dikkate alınmamaları yaygın bir sorundur. Bu nedenle, kadın grafiti yazarları, varlıklarını kanıtlamak ve saygınlık kazanmak için ekstra çaba sarf etmek zorunda kalabilirler. Fransa’da doğup büyüyen daha sonra Kanada’ya taşınan ve 14 yaşında grafitiye başlamış olan 36 yaşındaki kadın grafiti yazarı ‘Wuna’ şunları söylemiştir; “Genellikle daha az ciddiye alınıyoruz. Görünüşümüzle değil sanatımızla ciddiye alınmak için iki kat daha fazla çalışmamız gerekiyor” (Wuna, 13.05.2023).

Şekil 12. Wuna (2019), Under Pressure.

Kaynak: <http://wunaone.com/graffiti/>

Grafiti dünyasındaki erkeklerden tepki alan kadınlar olduğu kadar olumlu biçimde destek alan kadınlar da vardır. Örneğin Kütahya’da yaşayan 19 yaşında grafiti yapmaya başlayan 25 yaşındaki kadın grafiti yazarı ‘Karen’ şunları söylemektedir; “Benim şu ana kadar tanıştığım erkek grafiti sanatçıları bana destek olup tebrik ettiler, geri adım attığımda hadi devam etmelisin gibi yaklaşımlarda bulundular. Grafitinin, çeşitli şehirdeki tüm sanatçıların üzerinde birlik, beraberlik, destek gibi kavramları otomatik oluşturduğunu düşünüyorum”

(Karen, 19.04.2023). Funda Çoban'ın erkek grafiti yazarı 'Koza' ile yaptığı röportajda Koza şunları söyler;

“...Ama sokaklarda daha fazla yaratıcı kadın görmek isterdim. Çünkü sonrasında, erkekler tarafından hakimiyet altına alınmış bütünüyle agresif nitelikli bu atmosfer bir ölçüde yitebilir ve daha rahat hale gelebilirdi. Çünkü kadınlar bir ölçüde iyi insani hislere sahip. Bilirsin, onlar agresif adamlar gibi değiller. Bu, gerçekleşebilir. Çünkü grafiti bir erkek hobisi değil. Ve bu hobide sıçrama, tırmanma, koşma gibi kadınca olmayan şeyler var. Bunlar bir kadının boş zamanında yapmak isteyeceği şeyler değil” (Koza'dan aktaran Çoban, 2013: 81).

Koza'nın bu yorumlarından yola çıkıldığında, kadınların agresif olamayacağına vurgulanması aslında kadınların ötekileştirildiği anlamını da doğurur. Kadınların bulunduğu ortamların daha sakin olabileceği düşüncesi hakimdir. Kadınların grafiti dünyasında yer almasını istemesine ve kadınları desteklemesine rağmen kadınların sıçrama, tırmanma, koşma gibi eylemleri yapamayacağından bahsetmiş olan Koza, bu tür eylemleri erkeksi olarak görmüştür. Kadınların bu tarz enerji ve güç gerektiren eylemleri yapmak istemeyeceğini düşünerek, kadınların her zaman karşılaştıkları narin ve kırılgan olarak görülme sorunu ortaya çıkmaktadır (Çoban, 2013: 81). Bu bağlamda kadınları destekleyen Koza farkında olarak ya da olmayarak kadınları başka bir kategoride konumlandırmıştır. Buradan yola çıkıldığında erkek grafiti yazarlarının kadın grafiti yazarlarını desteklerken bile farkında olmadan cinsiyet ayrımı yaptığı söylenebilir. Örneğin; İzmir'de yaşayan, grafitiye çocukken başlayan aynı zamanda dövme sanatçısı kadın grafiti yazarı 'BKT', erkek grafiti yazarlarının kadın grafiti yazarları hakkındaki görüşünü şu şekilde belirtmiştir: “Bence çok büyük saygı duyuyorlar. El üstünde tutuyorlar. Az bulunan nadide durumlardan olduğu için hep koruma kollama eğilimi ile karşılaştım bu zamana kadar” (BKT, 16.05.2023). BKT'nin bu sözleri 'Koza'nın düşüncülerini destekler niteliktedir. BKT'ye göre erkek grafiti yazarları aslında kadın grafiti yazarlarını koruma eğilimi gösterir, kadınların kırılgan ve narin olduğunu düşünür.

Şekil 13. BKT (2019).

Kaynak: <https://www.instagram.com/p/Bzx-WaOAzMo/>

Grafiti yazarı 'Koza' koşma, tırmanma gibi eylemlerin 'kadınsı' olmadığını vurgulamıştır. Bu eylemleri bir kadının yapamayacağını düşünmüş ancak birçok illegal grafiti yapan kadın grafiti yazarı bulunduğu göz önüne alınırsa, kadınların da bunları yapabildiklerini mümkün olduğu görülmektedir. İlegal kadın grafiti yazarlarından biri olan 21 yaşındaki 'Rikid', İstanbul'da yaşayan, 2016 yılında grafiti yapmaya başlayan başarılı grafiti yazarıdır. Rikid şöyle demiştir;

“Yaptığım iş illegal ve kadın olarak bu işi yaptığımda bazı zamanlarda bazı avantaj ve dezavantajlarla karşılaşıyorum. Fakat erkek olmanın da avantaj ve dezavantajları var. Erkekler de kadınlar da aynı oyunun içinde aynı işi yapıyoruz. Bazen cinsiyet farklı durumları doğursa da iki taraf için de farklı avantaj ve dezavantajlar olduğu için kendi içinde bunu dengelediğini ve bir fark doğurmadığını düşünüyorum” (Rikid, 03.05.2023).

Şekil 14. Rikid, 2015. Rikid'in kişisel arşivden alınmıştır, (06.06.2023).

Bu bağlamda kadın grafiti yazarlarının da 'erkeksi' olarak görülen illegal grafitiyi yapabildiği açıkça görülmektedir. Araştırmada edinilen bilgiler doğrultusunda erkek grafiti yazarlarının kadın grafiti yazarlarına olan görüşlerinin değişken olduğunu söylemek mümkündür. Bu değişkenlik yıllara ya da yaşanan şehirlere göre farklılık gösterebilmektedir. 'Lady Pink' grafitiye ilk başladığında erkek egemen toplumda alışılmadık bir durum olduğundan ve erkeklerin bunu kabullenmesi uzun yıllar almıştır. Daha sonra kadın grafiti yazarlarının sayısı artmaya başlamıştır. Günümüzde hala tepki aldığını söyleyen kadın grafiti yazarları olmasına rağmen bunun aksi de mevcuttur. Grafiti yapmaya 18 yaşında başlayan Roma ve Napoli arasında küçük bir şehirde yaşayan 36 yaşındaki kadın grafiti yazarı La Franz; "Grafiti yapan bir kadının yerini grafiti sahnesinde sadece harflerini göstererek alması daha zor. Daha fazla zaman ve özveri gerektiriyor" der (La Franz, 06.05.2023).

Şekil 15. La Franz (2022).

Kaynak: <https://www.instagram.com/p/CiNmZ1EDQZA/>

Buradan yola çıkıldığında kadın grafiti yazarlarının grafiti dünyasında yerini kanıtlamak için erkek grafiti yazarlarına göre daha fazla emek harcamak zorunda olduğunu söylemek mümkündür. Grafiti erkek egemen toplumun oluşturduğu bir kültürdür.

“Kimi zaman, "kadın dünyası" erkek dünyasıyla karşılaştırılır, oysa bir kez daha belirtmek gerekir ki, kadınlar hiçbir vakit özerk ve kapalı bir toplum kuramamışlardır; erkeklerin yönettiği bir topluluğa karışmışlardır ve burada, ikinci derecede bir yerleri vardır; ancak birbirlerine benzedikleri için, mekanik bir dayanışmayla birbirlerine bağlıdırlar” (Beauvoir, 1969: 7).

Bu bağlamda kadın grafiti yazarlarının erkek egemen ortamında yer edinmek istedikleri söylenebilir. Kadın grafiti yazarları birbirleri ile iletişim halinde olarak ve birbirlerine destek olarak daha güçlü kalmışlardır. Bununla ilgili ‘Wuna’ şöyle demiştir; “Sayımız az olduğu için grafiticiler daha bir aradalar. Bu bir tür kız kardeşlik yaratıyor” (Wuna, 13.05.2023).

Erkek grafiti yazarlarının kadın grafiti yazarlarına bakış açısına bakıldığında ise La Franz şunları söylemektedir; “Bence grafiti yapan kadınları

sadece vücutları ve bir parçanın önündeki seksi pozları için gören çok fazla erkek grafiti yazarı var. Bence bu kadınların suçu çünkü bu tür fotoğraflarla kendini göstermek daha kolay. Şahsen ben en zor yolu tercih ediyorum” (La Franz, 06.05.2023). Bu bağlamda grafiti dünyasında da kadın bedeninin metalaştırılmasından bahsetmek mümkündür. La Franz’ın bu sözlerinden yola çıkılır ise grafiti dünyasında ki kadınların ön plana daha kolay çıkmasının yolu bedenleri ve kadın kimlikleridir. Sanat dünyasının genelinde karşılaşılan sorunlardan biri olan kadın bedeninin sanattan önde tutulması burada da karşımıza çıkmaktadır. Röportaj yapılan kadın grafiti yazarlarının çoğu kadın kimlikleriyle değil sanatlarıyla ön plana çıkmak istediklerini vurgulamaktadır. İngiltere’de yaşayan, grafiti yapmaya 2017 yılında başlayan kırklı yaşlarda olan kadın grafiti yazarı ‘Knapple’ bu konu hakkında şunları dile getirmiştir; “Bence 'Knapple' cinsiyetsiz bir isim ve görünüşüm ya da cinsiyetimle değil işimle değerlendirilmeyi seviyorum” (Knapple, 24.04.2023).

Şekil 16. Knapple (2022).

Kaynak: <https://www.instagram.com/p/CaZB7YujQ0i/>

Çalışmalarında kadın kimliğini kullanan grafiti yazarları bunu sadece kadınların da grafiti yapabileceğini göstermek amacı ile bir tepki olarak kullandıklarını dile getirmektedir. Grafiti sanatçısı kimliğinizde kadın kimliğinizi de kullanıyor musunuz sorusuna ‘Wuna’ şu şekilde cevap vermiştir;

“İlk başladığımda bunu çok yaptım. İmzam Bayan Wuna’ydı. İnsanların kadın olduğumu bilmelerini istiyordum çünkü azınlık olduğumuz bir ortamda kadınları temsil etmekten gurur duyuyordum. Artık bunu yapmıyorum, gizemli kalmasını istiyorum. Ancak yine de grafiti sahnesinde bir kadın olmaktan gurur duyuyorum. Grafitiye başladığımda çok fazla kadın rol modelim yoktu ve bence başkalarının önünü açan kadınların olması önemli. Eğer onlardan biri olabilirim bu benim için bir zevk ve onur olur” (Wuna, 13.05.2023).

Wuna’nın kadın kimliğini kullanmasında ki hedefinin erkekler değil kadınlar olduğunu söylemek mümkündür. Bu bağlamda kadın grafiti yazarlarının genel olarak kadın oldukları için değil işlerinde iyi olduklarını için ön plana çıkmak istedikleri söylenebilir.

Kadın grafiti yazarlarının karşılaştığı zorluklar sadece erkek egemen bir ortamda yer almaktan ibaret değildir. Aynı zamanda toplumsal normlar, cinsiyet ayrımcılığı ve güvenlik endişeleri gibi etmenler de kadınların grafiti dünyasında başarılı olmasının önünde engeller oluşturur. Özellikle sokaklarda yapılan grafiti çalışmaları, kadınlar için ek bir risk taşır. Bu nedenle, birçok kadın grafiti yazarı kimliklerini gizli tutmak veya takma isimler kullanmak zorunda kalabilir. 2013’te grafiti yapmaya başlayan 28 yaşındaki kadın grafiti yazarı ‘Tagsy’ hayatının çoğunu Kars’ta geçirse de öğretmen olduğundan mesleği gereği 3.5 yıldır Van’da yaşamaktadır. Kadın grafiticilerin yaşadığı bu ek zorluklarla ilgili düşünceleri şöyledir;

“Ülke koşullarında geceleri boyamak noktasında şikayet edilmekten farklı endişeler yaşadığımız açık. Zarar görme noktasında daha endişeli olabilirim. Sanatçıların cinsiyet anlamında bir farklılık taşıdığını düşünmüyorum ancak yaşadığımız coğrafya açısından elbette girdiğimiz riskler açısından farklılıklara sahip olduğumuza inanıyorum. Erkeklerin “En fazla ne olabilir ki?” sorusuna verdiği

yanıt ile bir kadının bu soruya vereceği yanıt farklı olacaktır” (Tagsy, 03.05.2023).

Bu bağlamda kadın grafiti yazarlarının erkek grafiti yazarlarına göre daha temkinli olduklarını söylemek mümkündür. Tagsy'nin de söylediği gibi özellikle Türkiye’de son zamanlarda meydana gelen taciz ve tecavüz olaylarındaki artış dikkate alındığında bir kadının gece dışarı çıkması bile büyük riskken, gece illegal grafiti yapmak için ıssız yerlere gitmek zorunda olan bir kadının ne koşullarda grafiti yaptığı düşünülürse bunun oldukça zor bir durum olduğu söylenebilir.

Şekil 17. Tagsy (2018), Connection Series 1, Kars, Türkiye.

Kaynak: <https://www.mayakircicek.com/graffiti/duvar/connection-series-1>

Tüm bunlar göz önüne alındığı zaman erkeklerin aldığı riskin kadınlara oranla daha az olduğu görülmektedir. Prag’da yaşayan 36 yaşındaki kadın grafitici Leny kadın grafiti grubu ‘Girl Power’ın kurucularındandır. Leny’nin kadın grafiticilerin aldıkları riskler hakkında düşünceleri şöyledir;

“Temel grafiti yasadışıdır ve elbette kadınlar erkeklerden daha fazla tehlikeyle karşı karşıyadır. Erkeklerin genellikle mücadele etmesi daha kolay ve bazı güvenlikler erkeklerle etkileşime bile girmiyor. Ayrıca, yasadışı grafitiler doğal olarak geceleri veya karanlıkta oluyor ve bir kadın olarak geceleri istediğiniz yerde tek

başınıza dolaşamazsınız. Dikkatli olmak zorundasınız, erkekler tecavüzcülerden korkmuyor, kadınlar için en büyük korku bu. Yani çevrenin kendisi kadınlar için çok daha tehlikeli. Bunun tek faydası (yasadışı boyamada) insanların bir kızın grafiti yapmasından o kadar da şüphelenmemeleri olacaktır” (Leny, 29.04.2023).

Erkekler illegal grafiti yaparken sadece yakalanma korkusu yaşarken, kadınlar ise hem yakalanma korkusu hem de savunmasızlık korkusu yaşamaktadırlar. Buna rağmen grafiti yapmaya devam eden kadınların bu işi gerçek bir tutkuyla yaptıkları kesindir ve buna rağmen gerekli desteği göremediklerini söylemek mümkündür.

Grafiti sanatı, sokakları canlandıran ve toplumu etkileyen bir sanat formudur. Kadın grafiti yazarları, bu sanatın erkek egemen dünyasında, kendi perspektiflerini ve deneyimlerini yansıtabilecekleri bir alan oluşturmaya çalışmaktadır. Kendi hikayelerini anlatırken çoğu kadın grafiti yazarı, cinsiyet, ırk, sosyal adalet ve feminizm gibi konuları ele alarak toplumsal mesajlar iletmektedirler. Bu da grafiti sanatını sadece duvarları süsleyen bir eylemden öte, bir aktivizm aracına dönüştürmektedir. Wuna şöyle demiştir;

“Karakterlerimde güçlü ve bağımsız kadınları resmederek genellikle dolaylı mesajlar veriyorum. Kadın karakterleri resmederken her zaman gönderebileceğim mesaja dikkat ederim. Özellikle de kadınla ilgili kadın düşmanı ya da aşağılayıcı bir imaj vermek istemiyorum. Benim için kadınların grafitide temsili önemli. Ben güçlü ve bağımsız kadınlar yaratmayı seviyorum. Mesaj üzerinde daha fazla çalışmak istiyorum. Ancak mesajları iletmekte çoğu zaman zorlanıyorum, mesajların akıllıca nasıl iletileceği konusunda fikir eksikliğim var ama özellikle ekoloji ve sosyal eşitlikle ilgili mesajları yaymak için bunun üzerinde çalışmak istiyorum” (Wuna, 13.05.2023).

Karen (19.04.2023), ise grafitinin başlı başına bir mesaj olduğundan bahsetmektedir. Bunun yanında çalışmalarında insan haklarını savunmaktadır.

Leny grafiti yaparken verdiği mesajlar hakkında şöyle demiştir;

“Feminist Lives Matter veya Amerika'da kadınların kürtaj hakkının ellerinden alınmaya başlandığı zaman Condolences to

Women's Rights gibi şeyler yazdım. Toplumun genelini, cinsiyet stereotiplerinin ne kadar derinden köklü olduğu ve günlük hayatta ne kadar yaygın olduğu konusunda eğitmek son derece önemli olduğunu düşünüyorum. İnsanlar bunları gördüklerinde bile tanımazlar veya kendi yaydıklarının farkında olmazlar. Bu yüzden her fırsatta buna dikkat çekiyorum. Bazen bir tren veya duvar üzerinde (umarım) mizahi ama cesur bir ifadeyle oluyor” (Leny, 29.04.2023).

Bunlardan yola çıkılırsa kadın grafiti sanatçıları grafitileri ile dünyaya mesaj vermek ve dünyayı daha iyi bir yer haline getirmeyi hedeflemektedir. Grafitinin sadece duvardaki bir yazı değil aslında toplumsal bir olay olduğunu söylemek mümkündür. İspanya'nın güney doğusunda yaşayan, küçük yaşlardan beri çizim yapmaya ilgisi olan ancak 2014 yılında grafiti yapmaya başlayan 30 yaşındaki kadın grafiti yazarı 'Rose' ise şunları söylemiştir; “Resim yapma tarzım nasıl biri olduğumu yansıtıyor, beni yansıtıyor ve öğrendiğimi ve geliştiğimi hissettiğim her duvarda ve her parçada mesajımı yakaladığıma inanıyorum. Bu mesaj politik, sosyal ya da kindar bir nitelik taşıyor. Benim mesajım dünyaya, size bir iz bırakmaya geldiğimi söylemek” (Rose, 06.05.2023).

Şekil 18. Rose (2020).

Kaynak: <https://www.instagram.com/p/CCjIWGYitwN/>

Genel olarak belli bir mesaj verme kaygısı taşımayan ‘Rose’ aslında sadece dünyaya varlığını kanıtlamaya ve bir iz bırakmaya çalışarak bile aslında çok fazla şey söylemektedir. Bir kadının dünyaya bıraktığı ufak bir iz bile çok fazla değişime sebep olabilmektedir. ‘Ben de varım’ diyen kadın aslında erkek egemen dünyasında var olmaya çalışmaktadır. Kadın grafiti yazarlarının güçlü izleri, sadece sanat dünyasını değil, aynı zamanda toplumu da dönüştürecek etkiler yaratmaktadır. Kadın grafiti yazarları, sokaklarda ve duvarlarda kendi seslerini yükseltmek suretiyle, kadınların güçlenmesine ve eşitlik mücadelesine katkıda bulunmaktadır. Kadın grafiti yazarlarının çalışmaları, çeşitlilik ve farklılıklarla zenginleşmiştir. Kimi sanatçılar politik bir duruş sergilerken, kimileri duygusal veya bireysel deneyimleri aktarmayı tercih etmiştir. Bunun yanı sıra, bazı kadın grafiti yazarları mitoloji, tarih, kültürel semboller ve diğer sanat akımlarından ilham alarak, eserlerinde karmaşık hikayeler anlatmışlardır. Bu da grafiti sanatının çok yönlü ve derin bir sanat formu olduğunu göstermektedir.

Kadın grafiti yazarlarının devam eden mücadelesi, genç sanatçılara da ilham vermektedir. Birçok genç kadın, duvarları renklendirmenin ve mesajlarını iletebilecekleri bir platform bulmanın gücünü keşfetmektedir. Kadın grafiti yazarlarının başarıları, gelecek nesillerin kendilerini ifade etme cesaretini artırmakta ve onlara sanatın gücünü göstermektedir.

Toplumsal değişim ve farkındalık yaratma konusundaki etkileriyle birlikte, kadın grafiti yazarları aynı zamanda sanatsal yetenekleriyle de ön plana çıkmaktadır. Çeşitli teknikler ve yaratıcı yaklaşımlarla, duvarlara hayat veren eserler ortaya koymaktadırlar. Renkler, desenler ve görsel imgeler aracılığıyla toplumun dikkatini çekmekte ve düşündürücü mesajlar iletmektedirler. Kadın grafiti yazarlarının eserleri, sadece güzellik ve estetik açısından değil, aynı zamanda anlamları ve derinliğiyle de izleyicileri etkilemektedir. Örneğin Leny’e göre (29.04.2023), bir kadın yaptığı grafiti ile kendisinin bir kadın olduğunu ifade etmek, göstermek istiyorsa, doğal olarak daha fazla düşünmesi gerekir. Ona göre bazı kadınlar bilinçli olarak cinsiyetlerini ön plana çıkararak daha feminen kabul edilen unsurlar kullanırlar. Bunların arasında daha fazla pembe ve pastel renkler kullanımı, daha yuvarlak şekiller veya bazı feminist ifadeler ve hatta isimler sayılabilir. Erkekler için ise böyle bir kıstas olmayabilir. İstedikleri herhangi bir şeyi, herhangi bir renkte boyayabilirler. Üstelik grafitilerinin cinsiyetleriyle

ilişkilendirilmesi de önemli değildir. Dolayısıyla Leny'e göre nasıl algılanmak istediklerini düşünmek kadınlara özgüdür ve neredeyse bir zorunluluk haline dönüşür. "Gönülden kadın ifadeleri yazıyor musunuz, yoksa aksine odaklanmayı önlemek için cinsiyeti göstermeden erimeye çalışıyor musunuz? Bence kadınların verdiği iki temel tepki bunlar ve hepsi de doğrudur çünkü böyle haksız durumlara başa çıkmak için farklı yolların olması doğaldır. Aynı zamanda sorunun ne kadar karmaşık olduğunu da gösterir" (Leny, 29.04.2023). Kadın kimliğini ön plana çıkarmak istemeyen BKT ise şöyle demiştir; "En sevdiğim renk siyah. Her şeyin başı ve sonunu ifade ediyor bence. Biraz daha somut bakarsak çizimde istenileni en net ifade edebilmemizi sağlayan renk. Gerekeni en objektif aktaran renk. İşini en ciddi yapan renk. Siyahsız bir dünya düşünemiyorum" (BKT, 16.05.2023). Leny'nin sözlerinden yola çıkılırsa kadın kimliğini kullanan kadın grafiti sanatçılarının erkeklere göre daha temkinli hareket etmeleri gerektiğini söylemek mümkündür. Erkeklerin grafiti yaparken verdikleri mesaj üzerinde çok fazla düşünmeleri gerekmiyorken kadınların bunu ince bir şekilde düşünüp yanlış anlaşılacak için ellerinden geleni yapmaları gerekmektedir. Ayrıca çocukluktan itibaren toplumsal rollere maruz kalan kadınlar farkında olmasalar bile bilinçaltında kadın kimliklerini belli etmek istemektedir. Kadın grafiti yazarları, erkeklerin egemen olduğu bir ortamda varlığını kanıtlamak için aslında buna mecbur hissetmektedir.

Grafiti sanatının gelişimiyle birlikte, kadın grafiti yazarlarının da hak ettiği yerde olduğu bir gelecek hayal etmek mümkündür. Toplumsal cinsiyet eşitliği ve farkındalığı teşvik eden projeler, daha fazla kadın grafiti sanatçısının yetişmesine ve başarılı bir şekilde kendini ifade etmesine olanak tanıyacaktır. Aynı zamanda, kadın grafiti yazarlarının çalışmalarının daha fazla sergilenmesi ve desteklenmesi, geniş kitlelere ulaşmalarını sağlayacak, sanat dünyasında daha fazla tanınmalarının önünü açacaktır.

Kadın grafiti yazarları, sokakların dilini güçlü bir şekilde kullanarak toplumsal mesajlar veren, güçlü ve yaratıcı sanatçılardır. Zorluklara rağmen var olma ve kendini ifade etme mücadelesi veren bu sanatçılar, topluma ilham vermektedirler. Kadın grafiti yazarlarının güçlü izleri, sadece duvarları süslemekle kalmayıp, aynı zamanda toplumun düşüncelerini sorgulamasına ve değişim yaratmasına yardımcı olmaktadır.

Yapılan araştırmada kadın grafiti sanatçılarının deneyimlerini yaşadıkları şehirlere göre ayırmak da mümkündür. Bir şehirdeki toplumsal cinsiyet eşitliği, sanatçıların daha fazla fırsat ve özgürlük elde etmesine yardımcı olabilirken, başka bir şehirdeki cinsiyet normları ve ayrımcı sosyal yapısı, kadın sanatçıların daha fazla engelle karşılaşmasına neden olabilir. Ayrıca, yerel yönetim politikaları, şehirdeki sanat destekçileri ve diğer grafiti sanatçılarının tutumu gibi faktörler de kadın grafiti sanatçılarının deneyimlerini etkileyebilir. Bazı şehirlerde, kadın grafiti sanatına destek veren kuruluşlar ve etkinlikler bulunabilirken, diğer şehirlerde kadın sanatçılar daha az görünürlük ve tanınma şansına sahip olabilir. BKT şöyle demiştir; “İzmir Karşıyaka’da yaşıyorum. Bence bu zamana kadar gerekli ilgi gösterilmiyordu ama son yıllarda insanlar yaşadığı ya da çalıştığı mekanların canlanmasını, nefes almasını, konuşmasını ister hale geldiler” (BKT, 16.05.2023). Tagsy’nin ise bu konudaki deneyimlerini yaşadığı ve büyüdüğü şehirler doğrudan etkiliyor. Günümüzde Kars - Van arası yaşamını sürdüren Tagsy (03.05.2023), her iki şehirde de fazla grafiti sanatçısı olmadığından grafitilerine daha çok siyasi bir girişim ya da tanımlamakta zorlanılan bir eylem olarak yaklaşıldığından bahseder. Bu şehirlerde yaşanılan maddi imkansızlıkların kültür-sanat alanını da etkiler. Örneğin sergi gezme gibi deneyimleri olmadığı gibi bu şehirlerde yaşayanların çoğu Tagsy’nin aktarımıyla bunu hissedecek refah seviyesinde de değildir. Yine de yeterli ilgiyi göremese de destekleyici tepkilerin varlığı da Tagsy için olumlu bir durumdur. Bu bağlamda kültürel olarak daha gelişmiş bir şehirde yaşayan ‘BKT’nin, daha az gelişmiş bir şehirde yaşayan ‘Tagsy’e göre farklı tepkiler aldığını söylemek mümkündür. Tagsy muhtemelen yaptığı grafitiyi bitirmeden insanlar onun ne yaptığına tam olarak anlam verememektedir. Daha sonra grafiti bittiğinde bunun siyasi bir şey olmadığını anlamakta ve sanatı kabullenmeye başlamaktadırlar. Kadın olmanın yararlarından biri ise ‘Tagsy’de olduğu gibi insanların görmezden gelemeden bir kadına yardımcı olmaya çalışma içgüdüsü ortaya çıkmaktadır. Muhtemelen grafitiyi yapan bir erkek olsaydı insanlar daha tedirgin bir yaklaşım sergileyeceklerdi. La Franz şöyle demiştir; “Roma ve Napoli arasında deniz kenarında küçük bir şehirde yaşıyorum. Ne yazık ki burada grafiti kültürü yok. Birkaç yıldan beri sokak sanatı şehirde yer almaya başladı, ancak insanların grafitiyi kabul etmesi ve her iki dünyayı da devam ettirmesi hala zor. Neyse ki diğer İtalyan şehirlerinde durum böyle değil” (La Franz, 06.05.2023). Buradan da

yola çıkarak küçük şehirlerde grafiti yapmanın daha zor olduğunu söylemek mümkündür.

Kadın grafiti sanatçılarının yaşları da deneyimlerini şekillendirmede etkili olabilir. Genç yaşta grafitiye başlayan sanatçılar, daha yenilikçi ve deneysel yaklaşımlar sergileyebilirken, daha yaşlı sanatçılar tecrübelerinden beslenerek daha derin ve olgun çalışmalara imza atabilirler. Ayrıca, genç sanatçılar daha özgür ve isyankar bir ruhla çalışırken, daha yaşlı sanatçılar belirli bir mesaj veya estetik arayışına yönelebilirler. 36 yaşında olan 'Wuna' grafitiye başlamasıyla ilgili şunları söylemiştir; "Grafitiye 14 yaşındayken başladım. Bölümümün bulunduğu büyük şehirdeki bir kaykay parkında grafiti gördüm ve görsel bir şok yaşadım. Çok havalı olduğunu düşünmüştüm! Beni hemen içine çeken gizemli bir tarafı vardı. Ayrıca çizim yapmayı seviyordum, bu yüzden geniş yüzeylere çizim yapma fikri bana hemen çekici geldi" (Wuna, 18.04.2023). 30 yaşında olan 'BKT' ise; "Grafitiye her doksanlar çocuğu gibi ortaokulda başladım. O dönem hip hop, rap ve grafiti bizim yaşlarımızın en keyif aldığı kültürlerdi. Binalara tagler atmak için saatlerce sokaklarda gezerdik. Okuldan kaçıp köprü altı boyamaya giderdik. Son paramızı spreyci boyaya almak için harcardık" demiştir (BKT, 16.05.2023). Alternatif olarak 40'lı yaşlarında olan 'Knapple' ise; "Grafitiye 2017'de başladım çünkü yapmak istiyordum, özgür ve heyecan verici bir sanat formu gibi görünüyordu" demiştir (Knapple, 24.04.2023). Diğer röportaj yapılan kadın grafiti sanatçıları ise 'Wuna' ve 'BKT' gibi genç yaşlarda grafitiye başlamıştır. Bunlardan yola çıkılırsa kadın grafiti sanatçılarının genel olarak grafiti yapmak için bulduğu cesaretin daha genç yaşlarda ortaya çıktığını söylemek mümkündür. Temelinde illegal olarak yapılan illegal grafitiyi erkek egemen toplumun içerisinde bir kadın olarak yapmak cesaret gerektirir. Genç yaşlarda olan insanların daha fazla risk alabildiği ve bazı şeyleri görmezden gelme yetenekleri olduğu bir gerçektir. Bunun yanında 'Knapple' 30'lu yaşlarında grafitiye başlayarak aslında grafitiye başlamak için bir yaş sınırı olmadığını insanlara göstermektedir. Bu, yaşın deneyime ve yaratıcılığa engel olmadığı ve her yaşta yeni bir sanat formuna adım atmanın mümkün olduğunu gösteren bir örnektir.

Kadın grafiti sanatçıları da yine risk alma ve isyankarlık dönemleri nedeniyle genel olarak genç yaşlarda grafitiye başlama eğilimindedir. Bu

dönemde, toplumsal baskıları daha az hissedebilir ve kendi ifade biçimlerini özgürce keşfedebilirler. Hatay’da yaşayan 2009 yılında grafiti yapmaya başlayan 31 yaşındaki kadın grafiti yazarı ‘Seron Moon’, ‘Neden grafiti?’ sorusuna şöyle cevap vermiştir; “Kendi ismini kendi stilin ve kendi renkleriyle yazabileceğin, biraz isyankâr ve biraz yaratıcı bir sanat” (Seron Moon, 22.04.2023).

Şekil 19. Seron Moon (2021).

Kaynak: <https://www.instagram.com/p/CLUmDhzhOYI/>

‘Rose’ ise şöyle demiştir; “Çünkü bu özgürlük, duvarın dışında kim olduğunuzun, ne yaptığınızın, zengin ya da fakir, kadın ya da erkek, yakışıklı ya da çirkin olmanızın önemli olmadığı bir dünya. Önemli olan stil, kalite ve ne kadar büyük olmak için yola çıktığınızdır” (Rose, 06.05.2023). Bu bağlamda grafiti yapan kadınların isyanlarını dile getirdiklerini ve özgür olduklarını göstermek istediklerini söylemek mümkündür. Tagsy popüler olmayan şeyleri daha samimi bulduğundan söz eder. Bulduğu çevrede kadın olmanın yarattığı zorlukların aksine cesaretli olması gerektiğini kendine hatırlatan Tagsy için sanatı sokağa taşıma düşüncesi de grafitiye yönelmesinde etkilidir. “Yaşadığım coğrafya dolayısıyla kadınların nasıl olması gerektiği hakkında çok şey duyarak büyümüş biri olarak da, kadınların daha cesur davranabileceğini kendime göstermek istedim” (Tagsy, 03.05.2023). Kadınlara biçilen rollerin dışına çıkan kadın grafiti sanatçıları aslında sadece grafiti yapmak isteyen kadınlara öncü

olmamış, aynı zamanda tüm kadınların istediğinde özgürce dilediklerini yapabileceklerini göstermeye çalışmışlardır.

Kadın grafiti sanatçıları, genellikle toplumun kadınlara biçtiği sınırlayıcı rollerin dışına çıkarak, cesaret ve özgürlük arayışını ifade etmek için grafiti yapmaktadır. Grafiti, kendi ismini, stilini ve renklerini kullanarak isyankar ve yaratıcı bir şekilde ifade etme imkanı sunar. Seron Moon'un ifadesi bu anlamda önemlidir, çünkü grafitiyi isyankarlıkla ve yaratıcılıkla ilişkilendirmektedir. Rose ise grafitinin önemli olduğu noktayı, duvarın dışında kim olduğunun ve ne yaptığının önemsiz olduğu bir özgürlük alanı olarak tanımlamaktadır. Kadınların grafitiyle ifade etmek istedikleri şey, stil, kalite ve büyüklük gibi faktörlerin önüne geçmek ve özgürce ifade edebilmektir. Bu, toplumsal normlara karşı çıkmak ve kendi ifade biçimlerini bulmak isteyen kadınların taleplerini yansıtmaktadır. Tagsy ise grafitiyi içine kapanık bir sanat olarak tanımlarken, popüler olmayan şeyleri daha samimi bulduğunu ifade etmektedir. Aynı zamanda, büyüdüğü coğrafyada kadınlara biçilen roller hakkında duyduğu şeylerden etkilenmiş ve kadınların daha cesur davranabileceğini göstermek istemiştir. Grafitiyi sokağa taşıyarak sergilere gitme imkanı olmayan insanlarla bu hissi paylaşmak istemiştir. Bu şekilde, grafitiyle kadınlara güç ve cesaret vermek, onların özgürce ifade edebileceklerini göstermek amaçlanmıştır. Kadın grafiti sanatçıları, kendi hikayelerini ve deneyimlerini grafiti aracılığıyla anlatarak toplumsal cinsiyet normlarının sınırlarını zorlamakta ve kadınların güçlü bir şekilde ifade edebileceğini göstermektedir. Bu sanatçılar, grafitiye olan ilgilerini cesaret ve özgürlük arayışıyla birleştirerek, kendi sanatsal kimliklerini oluşturmaktadır.

Sanat dünyasında 'bu erkek işi' söylemine çok fazla denk gelindiği gibi grafiti dünyasında da söylem benzerdir. İstanbul'da yaşayan, resim öğretmeni olan, 2017 yılında grafiti yapmaya başlayan 30 yaşındaki kadın grafiti yazarı 'Servera' bununla ilgili bir anısından bahsetmektedir; "Eşim de bir grafiti sanatçısı. Ücretli olarak aldığımız işlerde bazen birlikte çalışıyoruz. Bir iş bitiminde iş veren kişi eşime döndü "bu duvar harika olmuş beyefendi eline sağlık." dedi. Eşim de ona "orayı eşim yaptı" diyerek beni göstermişti. Bazen sokakta yaptığım çalışmaların önünden geçen insanlar "adam ne güzel yapmış" gibi cümleler kurabiliyor" (Servera, 15.04.2023).

Şekil 20. Servera ve Weak (2021).

Kaynak: <https://www.instagram.com/p/CSxCbvNjGTS/>

Grafiti dünyasında, sanatın erkek egemen bir alan olduğu düşüncesi yaygındır. "Bu erkek işi" söylemi, kadınların sanat dünyasında marjinalleştirildiği ve görmezden gelindiği bir algıyı yansıtmaktadır. Servera'nın sokakta yaptığı çalışmalara yönelik yapılan yorumlarda "adam" olarak adlandırılması, kadının varlığının görmezden gelinmesi ve değersizleştirilmesi anlamına gelmektedir. Grafiti sanatçısı kimliğinizde kadın kimliğinizi de kullanıyor musunuz? sorusuna BKT şöyle cevap vermiştir; "Hayır, aslında aksine gizliyorum. Çalışmalarımı sert bir stil üzerinden götürmeyi sevdiğimden ötürü zaten çok anlaşılıyor, erkek olduğumu düşünüyorlar hatta. Görünce çok şaşıyor insanlar" (BKT, 16.05.2023). Bu bağlamda toplum tarafından narin olarak görülen kadından sert bir stil beklenmediğini söylemek mümkündür. Bu tür deneyimler, kadın grafiti sanatçılarının sanat dünyasında karşılaştığı ayrımcılık ve cinsiyet eşitsizliğini vurgulamaktadır. Kadınlar, sanatlarını icra ederken hem sanatsal yeteneklerinden dolayı takdir edilmeyi bekler hem de cinsiyetlerine dayalı önyargılarla karşılaşmaktadırlar. Bu durum, kadın grafiti sanatçılarının hem fiziksel hem de manevi zararlara maruz kalmasına neden olabilir. Bu gibi deneyimler, kadın grafiti sanatçılarının varlığını ve yeteneklerini tanımak, onlara eşit bir şekilde

yaklaşmak ve cinsiyet eşitliği konusunda farkındalık yaratmak için önemlidir. Kadın olduğundan dolayı çevresinden destek aldığını düşünen Leny (29.04.2023), bu durumun cinsiyetçi olduğunu, bu yüzden rahatsız hissettiğinden bahsetmektedir. Özellikle “bu bir kız için iyi” gibi cümleler duyduğunu ve her kadın grafiti yazarının bu tarz cümlelere maruz kaldığını, bundan dolayı ‘destekçi’ gibi görünen kişilerin aslında cinsiyet eşitsizliği yaptığını dile getirmiştir.

Şekil 21. Leny (2022), New Orleans.

Kaynak: <https://www.instagram.com/p/CaNVAa6gg9H/>

Leny'nin bu sözlerinden yola çıkılırsa destekleyici tepkilerin bile cinsiyet ayrımcılığı taşıdığını söylemek mümkündür. Ayrıca ‘Leny’ grafiti deneyimi sayesinde “cinsiyetim nedeniyle farklı muamele gördüğümü ilk kez o zaman fark ettim” demiştir (Leny, 29.04.2023). Bundan yola çıkılırsa grafiti yapan kadınların gerçekten çok fazla cinsiyet eşitsizliğine maruz kaldığını söylemek mümkündür. Leny bunun farkına varmış ve toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile bir savaş içerisine girmiştir. Grafiti, sokak sanatının en özgün ve aykırı biçimlerinden biridir. Ancak, uzun bir süredir erkek egemen bir alan olarak kabul edilmiştir. Leny'nin deneyimleri, bu cinsiyet ayrımcılığının hala var olduğunu ve kadın grafiti sanatçılarının karşılaştığı zorlukları gözler önüne sermektedir. Bu tür cinsiyet

temelli muameleler, kadın sanatçıların hem fiziksel hem de manevi zararlarla karşı karşıya kalmasına neden olabilir. Leny'nin ifade ettiği gibi, bazı insanlar kadınların bu tür sanatsal çalışmalarını yapmadığını düşündükleri için destek verdiklerini ifade ederken, aslında cinsiyetçi bir tutum sergilemektedirler. Bu, kadınların sanatlarına ve yeteneklerine olan inancın eksikliğini göstermektedir. Ayrıca, bazı erkeklerin kadınlara yardım etmek istemesi veya sadece 'yardım' etmek amacıyla yaklaşması da, kadınların kendi yeteneklerini küçümseyen bir tutumu yansıtmaktadır.

Bu araştırmada vurgulanması gereken bir nokta da, sosyal medya platformları ve özellikle Instagram gibi sosyal medya araçlarının, kadın grafiti sanatçılarının görünürlüğünü artırma ve seslerini duyurma konusunda önemli bir rol oynadığıdır. Instagram gibi platformlar, kadın sanatçıların çalışmalarını sergilemeleri, desteklenmeleri ve birbirleriyle bağlantı kurmaları için güçlü bir araç olabilmektedir. Sanat dünyası ve grafiti topluluğu, cinsiyet ayrımcılığını reddetmeli ve kadın sanatçıların çalışmalarını desteklemelidir. Ayrıca, bu alanda kadın sanatçıların görünürlüğünü artırmak, onlara eşit fırsatlar sunmak ve onların yaratıcılığını ifade etmeleri için güvenli bir ortam sağlamak önemlidir.

Kadın grafiti yazarlarının sanat topluluğunda daha fazla görünürlük kazanması, cinsiyet eşitliği mücadelesinde önemli bir adımdır.

VII. KADIN GRAFİTİ YAZARLARI İLE YAPILAN RÖPORTAJLAR

A. Lady Pink

1. Kullandığınız tag nedir?

Lady Pink

2. Nerede yaşıyorsunuz? Yaşadığınız çevrede sizce bu sanata gerekli ilgi gösteriliyor mu?

Taşrada yaşıyorum o yüzden hayır.

3. Kaç yaşındasınız?

1964 doğumluyum.

4. Grafitiye kaç yılında ve nasıl başladınız?

Grafiti yazmaya 1979'da 15 yaşındayken başladım. 13 yaşından 15 yaşına kadar olan ilk erkek arkadaşım grafiti yazdığı için tutuklandı ve Porto Riko'ya gönderildi. O yüzden benim için ortadan kaybolmuş oldu. Geri dönemedi. Aylarca ağladım. İsmi okul çevresine yazdım. Arkadaşları bana doğru şekilde grafiti yazımını öğretti. Bu sadece rastgele harfler değil bu bir "style" harflerin mükemmel olması gerekiyor. Harfleri çok fazla pratik etmelisin, tag'den önce harflerin doğru olması için alıştırma yapmalısın. Bu şekilde önce öğrenmeli, çalışmalı ve pratik yapmalı daha sonra duvara grafiti yapabilirsin.

5. Neden grafiti?

Maceraya, gece yapmanın ve gece gizlice dolaşmanın heyecanına aşık oldum. Sonra şöhrete ve tüm heyecana, popüler kalabalığa ve havalı kalabalıkla birlikte olmaya aşık oldum. Bunlar ergenlikteki bir genç için her zaman en önemli şeylerdir. Arkadaşlarla eğlenmek, en iyi partilere gitmek, prenses gibi davranılması, hepsi muhteşem şeylerdir.

6. Grafiti hayatınıza neler kattı?

Başlangıçta grafiti insanların üniversiteye gitmesi gibi bir eğitimdi. Bizim grafiti yapmaya gitmemiz sanatçıların temel eğitim kampına gitmesi gibi bir eğitimdi. Korkuyorsun ama yine de sanat yapmaya, grafiti yapmaya devam ediyorsun. Bu yüzden bize özgüven, cesaret, hızlı sanat yapmak gibi çok şey öğretti. Bizi sanat alanında kariyer yapmaya hazırladı. 43 sene boyunca her zaman sanatçıydım. Hiç çalışmadım ya da işim olmadı. O yüzden grafiti öğrenerek, geniş alan boyamasını öğrenerek ve kendi işimi halka açık alanda sergilemeyi öğrenerek kendi kendimi idame ettirdim.

7. En sevdiğiniz renk? Neden?

Mor, neden bilmiyorum.

8. Grafiti sanatçısı bir kadın olmanın yararları ve zararları sizce neler?

Faydaları; çok fazla kadın olmaması. Bu nedenle biz özgünüz. Her zaman çok fazla erkek mevcut ama bir kız var. O nedenle herkes o tek kıza ilgi gösterir. Ama bazen de çok fazla erkek kızların gelmesini istemiyor. Kız olmasın diyorlar. O nedenle bu epey zor ve ortama girmek için doğru arkadaşlar edinmelisiniz. Onların saygısını edinmek zorundasınız ve bunun tek yolu iyi eser çıkarmaktır. Ancak o şekilde saygılarını kazanırsınız.

9. Grafiti yaptığınız için hiç tepki aldınız mı?

Evet, her türlü insanla karşılaşıyoruz. Mesela herkes çok beğenir ama delinin biri çıkar ve size zorluk çıkarır. O nedenle illa biri çıkar. Halka açık işten hiçbir zaman herkes hoşnut olmaz. Ama grafiti ile benim yaptığım arasındaki farkı önce bir anlayalım. Ben sadece trenlere illegal olarak grafiti yaptım. Diğer yaptıklarımın hepsi izinli ama onlar grafiti değil. Sokakta duvarlara yaptıklarım illegal değil. Buna sokak sanatı dense bile izinli yapılıyor. O nedenle güzel bir duvarı boyamam için bana verseler de, bana ödeme de yapsalar her zaman delinin biri gelip “bu rengi beğenmedim” diyebiliyor. Göçmenler, hayat kadınları, uyuşturucu satıcıları gelip çok fazla renk var diyebiliyorlar mesela. Yani insanlar deli anlayacağınız.

10. Cinsiyetinizden dolayı bir grafitici olarak yaşadığınız kötü bir anınız var mı?

Başlangıçta zordu çünkü oğlanlar trenleri kendi başıma boyadığıma inanmıyorlardı. Sadece trenlere ismimi yazdırmak için onlarla cinsel olarak birlikte olduğumu düşündüler. Herkes benim hakkımda kötü konuşuyordu. Tren garlarına cinsellikle ilgili şeyler yapmak için gidiyorum diye düşünüyorlardı ki bu delilikti. Çok fazla grupta beraber grafiti yaptım. Bronxtaki zenci çocuklarla, Brooklyn'deki İspanyol çocuklarla, Quenns'deki Beyaz erkeklerle... Çok farklı erkek gruplarıyla beraber grafiti yaptım ki kendi başıma boyadığımı, ismimi trenlere yazdırmak için onlarla cinsellikle alakalı bir şeyler yapmak için orada olmadığımı görsünler. Oğlanlar inanmadıkları ve kendi gözleriyle ne yaptığımı görmüş olsunlar diye tekrar ve tekrar kendimi kanıtlamak zorundaydım. "Ben ufak bir kızım ama bunu yapabilirim. İzleyin ve görün". Evet, zor zamanlardı. Artık değil ama başlangıçta kendimi kanıtlamak zorundaydım ve bu her kızın başına gelen bir şey. Eğer gecenin yarısı 4-5 erkekle dışarı çıkarsan insanlar ne söyleyecek? İtibarın zedeleniyor ve bu bütün kızlar için bir sorun. Senin hakkında kötü konuşuyorlar. Senin ne yapmak zorunda olduğunla ilgilenmiyorlar.

11. Erkek grafiti sanatçılarının kadın grafiti sanatçılara bakış açısı sizce nasıl?

Bu konuda farklı düşüncelerim var. İlk önceleri düşmanlık ve kabullenmeme hissettim ki bugün de aynısını düşünüyorum. Düşmanlık var, kabullenmeme var. Kadınlar için bunu yapmak hiç kolay değil. Şu an ise daha çok cesaretli ve güçlü kadın var. Benim jenerasyonumdaki kadar yumuşak ve feminen değil. Şu an kadınlar güçlü ve cesaretli. Erkeklerin yapabileceği her şeyi yapabilirler. Bazı eski grafiti yazarları hala kadınları kabul etmiyorlar ama genç erkekler kabulleniyor, eşit davranıyorlar. O nedenle birbirinden farklı bakış açıları var. Şu an eskisi kadar problem değil bu durum, daha eşitlikçi.

12. Kadın ve erkek grafiti sanatçıları arasında bir fark görüyor musunuz? Çalışma yöntemleri ya da yaptıkları çalışmalarda bunun etkisini görüyor musunuz? Cinsiyetin etkisi olduğunu düşünüyor musunuz?

Artık herhangi bir farklılık yok. Kızlar da erkekler gibi aynı şekilde ve gayet güzel boyuyor. Hem tüm binayı boyuyorlar hem sanatçı gruplarını kontrol ediyorlar. Kadınlar muhteşemler. O yüzden artık hiçbir farklılık yok. Tek farklılık

kadınlar çömelerek işemek zorunda, erkekler ayakta işiyorlar. Günümüzdeki tek farklılık bu. Geri kalan her şey aynı.

13. Grafiti sanatçısı kimliğinizde kadın kimliğinizi de kullanıyor musunuz?

Kapıdan içeri adımımı atabilmek için her türlü kimliğimi kullanıyorum. Bende olan, benim olan her şeyi kullanıyorum. Latin, kadın, New Yorklu, Ekvatorlu, grafiti yazarı, yaşlı hanımefendi, yapabildiğim her şeyi.

14. Yaptığınız grafitiler herhangi bir mesaj içeriyor mu?

Benim birbirinden çok farklı resimlerim var mesela arkamda görmüş olduğunuz resim. Benim sanatım evet bir hikaye barındırıyor. Çok karışık ve anlaması uzun zaman alıyor. Verdiğim tek ipucu ise başlık. Bir cümle, birkaç kelime, bu kadar. Fakat tüm çalışmalarımın bir tür hikayesi var, evet. Bir anlatısı var. Bazen sosyal meseleler ya da siyasete karşı bir protesto. Benim bir sesim var, bir fikrim var ve bunu işime koyacağım.

Ben her zaman dekoratif işler yapmıyorum, sadece güzel olmasına çalışıyorum ama sürekli de değil. Arada bir olur ama çoğunlukla bir sesim var, bir fikrim var ve ne resmedebilirsem onu söylerim. Sokakta siyasi, sosyal meseleler falan yapamazsınız çünkü birileri farklı şeylere inanıyor ve gelip işi mahvediyorlar. Duvar boyamamız için bize izni verenler, lütfen çılgınca bir şey yapmayın, tartışmalı bir şey yapmayın, mahalle için güzel bir şey yapın, burada yaşayan insanlar bunu her gün görmek zorundalar diyor. Bu yüzden resimlerimde politik ve derin işleri galeri ve müzelere saklıyorum. Sansür yok, istediğim kadar delirebilirim. Söylemem gereken her şeyi söyleyebilirim ama sadece galeriler için. Sokakta ise topluma karşı düşünceli ve duyarlı olmalısınız. Mahalleye bir hediye veriyorsunuz o yüzden farklı ama içerisinde her zaman bir şekilde bir hikaye barındırıyor.

B. BKT

1. Kullandığınız tag nedir?

BKT

2. Nerede yaşıyorsunuz? Yaşadığınız çevrede sizce bu sanata gerekli ilgi gösteriliyor mu?

İzmir Karşıyaka'da yaşıyorum. Bence bu zamana kadar gerekli ilgi gösterilmiyordu ama son yıllarda insanlar yaşadığı ya da çalıştığı mekanların canlanmasını, nefes almasını, konuşmasını ister hale geldiler.

3. Kaç yaşındasınız?

30 yaşımdayım.

4. Grafitiye kaç yılında ve nasıl başladınız?

Grafitiye her doksanlar çocuğu gibi ortaokulda başladım. O dönem hip hop, rap ve grafiti bizim yaşlarımızın en keyif aldığı kültürlerdi. Binalara tagler atmak için saatlerce sokaklarda gezerdik. Okuldan kaçıp köprü altı boyamaya giderdik. Son paramızı spreyci boyalar almak için harcardık.

5. Neden grafiti?

Çünkü çok farklı bir kültür. Gerek illegal, gerek legal duvarlara kendini ifade edecek resimler çizmek, yazılar yazmak, kendini aktarmak, tanıtmak, içini dökmek çok başka. Zamanla bu gelişerek devam ediyor ama günün sonunda konunun temeli bu diye düşünüyorum.

6. Grafiti hayatınıza neler kattı?

Grafiti sayesinde çok güzel insanlar tanıdım. Çok güzel anılar biriktirdim. Artı şu an mesleğim olan dövme sanatına girişimin kökeninin de buradan geldiğini düşünüyorum. Bir mottomuz var 'Sokaktan gelen stil' Sokakta olan sokaktan gelen her şey çok doğal çok güzel geliyor hep gözüme. Doğal, samimi ve içten.

7. En sevdiğiniz renk? Neden?

En sevdiğim renk siyah. Her şeyin başı ve sonunu ifade ediyor bence. Biraz daha somut bakarsak çizimde istenileni en net ifade edebilmemizi sağlayan renk. Gerekeni en objektif aktaran renk. İşini en ciddi yapan renk. Siyahsız bir dünya düşünemiyorum.

8. Grafiti sanatçısı bir kadın olmanın yararları ve zararları sizce neler?

Aslında grafiti sanatının başını çeken hep erkekler olmuştu yıllardır ama kadınlar detaycı varlıklar. Hemen gelip yetişti belki geçti bile. Yararı zararına gelince, çok tebrik ediliyorsunuz bir kere. Farklı görülüyorsunuz sevilip

benimseniyorsunuz her yerde. Bazı kesimler ise kadınlara karşı çok önyargılı olduklarından size garip bakabiliyorlar. Bu zamana kadar bir zarar görmedim, dilerim diğer kadın sanatçılarda rahat bir şekilde mesleklerini icra edebilirler.

9. Grafiti yaptığınız için hiç tepki aldınız mı?

İllegal grafiti yaparken tepki almıştım.

10. Cinsiyetinizden dolayı bir grafitici olarak yaşadığınız kötü bir anınız var mı?

Hayır yok.

11. Erkek grafiti sanatçılarının kadın grafiti sanatçılarına bakış açısı sizce nasıl?

Bence çok büyük saygı duyuyorlar. El üstünde tutuyorlar. Az bulunan nadide durumlardan olduğu için hep koruma kollama eğilimi ile karşılaştım bu zamana kadar.

12. Kadın ve erkek grafiti sanatçıları arasında bir fark görüyor musunuz? Çalışma yöntemleri ya da yaptıkları çalışmalarda bunun etkisini görüyor musunuz? Cinsiyetin etkisi olduğunu düşünüyor musunuz?

Bence mutlaka vardır. Kadın erkekten öte her bir insan bambaşka dünya demek bence.

13. Grafiti sanatçısı kimliğinizde kadın kimliğinizi de kullanıyor musunuz?

Hayır, aslında aksine gizliyorum. Çalışmalarımı sert bir stil üzerinden götürmeyi sevdiğimden ötürü zaten çok anlaşılmıyor, erkek olduğumu düşünüyorlar hatta. Görünce çok şaşırıyor insanlar.

14. Yaptığınız grafitiler herhangi bir mesaj içeriyor mu?

Bazen ufak espriler olabiliyor.

C. Karen

1. Kullandığınız tag nedir?

Karen

2. Nerede yaşıyorsunuz? Yaşadığınız çevrede sizce bu sanata gerekli ilgi gösteriliyor mu?

Bursa, Kütahya, Eskişehir arasında yaşıyorum. Genellikle Kütahya'dayım, grafitiye ilgili mini bir kitle var ama o da şehir düzenini kırmaya yetmiyor. Burası küçük bir yer. Bu şehir için imkan dahilinde ilgili diyebilirim. Eskişehir'i bilirsiniz orada durum daha farklı. Her sokağı çok başarılı grafitilerle, taglerle, stickerlarla dolu. Eskişehir grafiti yapan birini gördüğünde saygı duyuyor, tebrik ediyor. Bu sanata oldukça ilgili bir şehir. Bursa'da grafitiye ilgi benim gördüğüm kadarı ile oldukça az, Eskişehir gibi geniş bir kitlesi yok her sokağı grafitiye çıkmıyor ama olanlarla idare ediyor gibi. Büyükşehir olarak baktığımızda yeterli ilgi olduğunu söyleyemem. Daha fazlasını arıyor gözlerim.

3. Kaç yaşındasınız?

25

4. Grafitiye kaç yılında ve nasıl başladınız?

Çocukluğumdan beri karalıyorum içimde hep vardı ama farkındalık ve oturan bilincim ile 2017'de Karen ismini bulmamı başlangıcım kabul ediyorum.

5. Neden grafiti?

Toplumumuzda her kesimin geçtiği sokaklara, bazen de kimsenin geçemediği sokaklara iz bırakmak için, grafiti.

6. Grafiti hayatınıza neler kattı?

Savunmayı. Grafiti ile kendimi ve dünyamı savunmayı öğrendim.

7. En sevdiğiniz renk? Neden?

Sarı. Çünkü Karen'lerin boyunluk rengi. Sarı rengini gördükçe ve kullandıkça hem güçlü hem güçsüz hissediyorum. Sarı bana insanlığın rengi gibi geliyor.

8. Grafiti sanatçısı bir kadın olmanın yararları ve zararları sizce neler?

Yararları; gücüne güç katıyor gibi hissetmek diyebilirim. Zararları; kadın başına o sokağa gidemezsin, bu saatte burada olamazsın, birileri sayesinde boyamışsındır gibi söylemler diyebilirim. Her şeye rağmen güçlü ve özgür hissettirdiği yönleri ağır basıyor.

9. Grafiti yaptığınız için hiç tepki aldınız mı?

Başta kalıplaşmış yargılarla tepki aldım, grafiti sanatıyla ilgilenen bir kadın olmak yakıştırmadı.

10. Cinsiyetinizden dolayı bir grafitici olarak yaşadığınız kötü bir anınız var mı?

Yok.

11. Erkek grafiti sanatçılarının kadın grafiti sanatçılarına bakış açısı sizce nasıl?

Benim şu ana kadar tanıştığım erkek grafiti sanatçıları bana destek olup tebrik ettiler, geri adım attığımda hadi devam etmelisin gibi yaklaşımlarda bulundular. Grafitinin, çeşitli şehirdeki tüm sanatçıların üzerinde birlik, beraberlik, destek gibi kavramları otomatik oluşturduğunu düşünüyorum.

12. Kadın ve erkek grafiti sanatçıları arasında bir fark görüyor musunuz? Çalışma yöntemleri ya da yaptıkları çalışmalarda bunun etkisini görüyor musunuz? Cinsiyetin etkisi olduğunu düşünüyor musunuz?

Sayı olarak bir farkımız var. Kadın grafiti sanatçıları erkek grafiti sanatçılarına kıyasla oldukça az. Çalışma yöntemi, teknik bakımından kadın ve erkeği ayıracak bir durum göremiyorum.

13. Grafiti sanatçısı kimliğinizde kadın kimliğinizi de kullanıyor musunuz?

Çalışmalarımın ve düşüncelerimin gidişatı kadın kimliğimin sonucu. Kadın oluşumla kendi cinsimin empatisini daha yoğun yaşayabildiğim bir gerçek. Çalışmalarımda hep kadın çiziyorum ya da yazı yazıyorum, cinsiyetim dertlerimden anlaşılıyor olabilir belki bilmiyorum ama ben kadın sanatçyım bunu bir kadın yazdı diye bir vurgu yapmıyorum. Kendim de çeşitli sanatçıların çalışmalarını incelerken kadın ya da erkek mi diye bakmıyor, dertleriyle ya da teknikleriyle ilgileniyorum. Benim kimlik diye değerlendirdiğim ana kavramlar sanatçının derdi ve imzasıdır.

14. Yaptığınız grafitiler herhangi bir mesaj içeriyor mu?

Birçok sanat dalı arasından grafiti ile ilgilenmek kendi başına bir mesaj. Karen ile imzalamak ise ayrı bir mesaj. Bu dünyada yaşadığımız sürece şahit

olduğumuz olmadığımız birçok şeyi eleştirmeden durmak pek mümkün değil. Karen kabilesinin sembolleştirdiğim boyunlukları üzerinden eleştirmeyi yapıyorum. Karen tagi ile köleliği, hakları, düzeni, insanlığı savunmaya ve aynı zamanda sorgulamaya çalışıyorum.

D. Knapple

1. Kullandığınız tag nedir?

Knapple

2. Nerede yaşıyorsunuz? Yaşadığınız çevrede sizce bu sanata gerekli ilgi gösteriliyor mu?

Norwich, İngiltere'de yaşıyorum. Bence insanlar taglemeyi olumsuz olarak görüyor ama sokak sanatında sorun yok.

3. Kaç yaşındasınız?

Kırkı yaşlardayım.

4. Grafitiye kaç yılında ve nasıl başladınız?

Grafitiye 2017'de başladım çünkü yapmak istiyordum, özgür ve heyecan verici bir sanat formu gibi görünüyordu.

5. Neden grafiti?

Birçok kişi tarafından görülebildiği için sokaklarda sanat yapmayı seviyorum. Bazen çok gizli yerlerde de boyama yapıyorum.

6. Grafiti hayatınıza neler kattı?

Grafiti mükemmeliyetçiliği bırakmama ve dışarı çıkıp keşfetmeme yardımcı oldu.

7. En sevdiğiniz renk? Neden?

Neon pembeyi seviyorum, çünkü gözlerimi mutlu ediyor!

8. Grafiti sanatçısı bir kadın olmanın yararları ve zararları sizce neler?

Bence faydası çok fazla olmamız, bu yüzden biraz özel olarak görülüyoruz, ayrıca halka daha az tehdit edici göründüğümüzü ve durup konuşmayı sevdiğimizi düşünüyorum. Zararları, tek başınıza resim yaparken

kendinizi savunmasız pozisyonlara sokmak olabilir, ancak ben şahsen bu sorunu hiç yaşamadım.

9. Grafiti yaptığınız için hiç tepki aldınız mı?

Evet. Çoğunlukla insanlar güzel şeyler söylese de bazen yaptığınız şeye kızıyorlar. Birkaç kez de kovalandım!

10. Cinsiyetinizden dolayı bir grafitici olarak yaşadığınız kötü bir anınız var mı?

Tüm erkek grafiti ekipleri tarafından küçümsendiğim oldu. Benden korkuyor olmalılar ama bu benim için sorun değil.

11. Erkek grafiti sanatçılarının kadın grafiti sanatçılarına bakış açısı sizce nasıl?

Bazılarının kadın yazarlar hakkında nasıl konuştuklarını duydum. Bize diğer erkeklere gösterdikleri saygıyı göstermiyorlar.

12. Kadın ve erkek grafiti sanatçıları arasında bir fark görüyor musunuz? Çalışma yöntemleri ya da yaptıkları çalışmalarda bunun etkisini görüyor musunuz? Cinsiyetin etkisi olduğunu düşünüyor musunuz?

Bence erkekler kendilerini daha güçlü hissettikleri için gruplar halinde olmayı seviyorlar. Kadınlar olarak biz aynı birlikte olma ihtiyacına sahip olmadığımız için daha yalnız olma eğilimindeyiz. Bence rekabetçiyiz ama öyle olmamalıyız.

13. Grafiti sanatçısı kimliğinizde kadın kimliğinizi de kullanıyor musunuz?

Pek sayılmaz, bence 'Knapple' cinsiyetsiz bir isim ve görünüşüm ya da cinsiyetimle değil işimle değerlendirilmeyi seviyorum.

14. Yaptığınız grafitiler herhangi bir mesaj içeriyor mu?

Grafitilerim her zaman mesaj içerir. Kişisel yardım, olumlu düşünme, sosyal değişim, maneviyat ve kendini sevmeyi teşvik ediyorum.

E. La Franz

1. Kullandığınız tag nedir?

La Franz

2. Nerede yaşıyorsunuz? Yaşadığınız çevrede sizce bu sanata gerekli ilgi gösteriliyor mu?

Roma ve Napoli arasında deniz kenarında küçük bir şehirde yaşıyorum. Ne yazık ki burada grafiti kültürü yok. Birkaç yıldan beri sokak sanatı şehirde yer almaya başladı, ancak insanların grafitiyi kabul etmesi ve her iki dünyayı da devam ettirmesi hala zor. Neyse ki diğer İtalyan şehirlerinde durum böyle değil.

3. Kaç yaşındasınız?

Şu an 36 yaşımdayım.

4. Grafitiye kaç yılında ve nasıl başladınız?

2003 yılında merakla yaklaştığım bu dünyadan etkilendim ve 2005 yılında bir arkadaşım ile grafiti yapmaya başladım.

5. Neden grafiti?

Çizim yapmayı her zaman sevmişimdir. Özellikle de harfleri. Ben küçükken ailem grafik tasarımcı olarak çalışıyordu ve ben tonlarca 'Fonts and Types' kitabıyla büyüdüm. Grafitiye olan sevgimin büyük ölçüde oradan geldiğini düşünüyorum.

6. Grafiti hayatınıza neler kattı?

Dünyanın farklı yerlerinde aynı tutkuya sahip insanlarla güçlü bir bağ.

7. En sevdiğiniz renk? Neden?

Tüm renkleri sevsem de bana denizi hatırlattığı için en sevdiğim renk belki turkuaz olabilir.

8. Grafiti sanatçısı bir kadın olmanın yararları ve zararları sizce neler?

Grafitide kız olmanın birçok faydası olduğu görünüyor, ancak genellikle dikkat sadece kızlara odaklanıyor, grafitilerine değil. Bu durum, sosyal medya ile birlikte daha da kötüleşti. Grafiti yapan bir kadının yerini grafiti sahnesinde sadece harflerini göstererek alması daha zor. Daha fazla zaman ve özveri gerektiriyor.

9. Grafiti yaptığınız için hiç tepki aldınız mı?

İnsanlardan gelen olumsuz tepkileri, polis çağırma ve bu tür şeyleri kastediyorsanız, evet.

10. Cinsiyetinizden dolayı bir grafitici olarak yaşadığınız kötü bir anınız var mı?

Diğerleri sadece kız olduğunuz için yeterince iyi olmadığını düşündüklerinde.

11. Erkek grafiti sanatçılarının kadın grafiti sanatçılara bakış açısı sizce nasıl?

Bence grafiti yapan kadınları sadece vücutları ve bir parçanın önündeki seksi pozları için gören çok fazla erkek grafiti yazarı var. Bence bu kadınların suçu çünkü bu tür fotoğraflarla kendini göstermek daha kolay. Şahsen ben en zor yolu tercih ediyorum.

12. Kadın ve erkek grafiti sanatçıları arasında bir fark görüyor musunuz? Çalışma yöntemleri ya da yaptıkları çalışmalarda bunun etkisini görüyor musunuz? Cinsiyetin etkisi olduğunu düşünüyor musunuz?

Bazen farklılıklar olabiliyor ama bunun bir cinsiyet meselesi olduğunu düşünmüyorum. Bence bu daha çok kişisel farklılıklardan kaynaklanıyor. Herkesi etkiler.

13. Grafiti sanatçısı kimliğinizde kadın kimliğinizi de kullanıyor musunuz?

Hayır, genellikle grafitiyi insanların kadın olduğumu bilmeleri için kullanmayı sevmiyorum. Sadece stil yazma aşkı için yapıyorum.

14. Yaptığınız grafitiler herhangi bir mesaj içeriyor mu?

Aslında hayır. Grafitilerim genellikle harflerin, renklerin ve kuklaların grafiksel kompozisyonlarıdır. Bazen belirli bir şey ile iletişim kurmak istediğim olmuştur, ancak bu durumlarda etiketim yerine mesaja önem vermeyi tercih ederim.

F. Leny

1. Kullandığınız tag nedir?

Leny, Girl Power ekibi ve Puff ekibi.

2. Nerede yaşıyorsunuz? Yaşadığınız çevrede sizce bu sanata gerekli ilgi gösteriliyor mu?

Prag, Çek Cumhuriyeti. Sanırım biraz ilgi var, ama bu klasik bir senaryo, halk sokaklardaki ya da trenlerdeki grafitilerden nefret ediyor ama renkli bir duvar resmi ya da karakterler olduğunda aniden seviyorlar. Sahnenin dışında gerçek yazıya dair bir anlayış yok, ancak hiçbir zaman kitleler için olması amaçlanmadı, bu yüzden sanırım sorun değil. Grafiti hiçbir zaman ana akım ya da genel halkın beğeneceği bir şey olmak için yapılmadı. Bu yüzden bununla yaşamak zorundayız.

3. Kaç yaşındasınız?

36

4. Grafitiye kaç yılında ve nasıl başladınız?

İlk spreyimi alıp resim yapmaya başladığımda 16 yaşındaydım. İlgi oldukça doğal bir şekilde başladı, etrafta görüyordum, rap dinliyordum ve hip hop öğeleri o zamanlar hala oldukça bağlantılıydı, bu yüzden her şey doğaldı. İlkokuldan arkadaşım Sany ile başladık ve bir süre sonra Girl Power ekibini kurduk.

5. Neden grafiti?

Hip hop alt kültürüyle ilgileniyordum, ana akım haline gelmeden önceydi ve ifade edici alt kültür unsuru benim için çok çekiciydi, bazı ortalama kitle hobilerinden daha fazla. Ayrıca grafitinin sevdiğim yanı, bunun için yetenekli olmanıza gerek olmaması. Yeteneğiniz varsa, kesinlikle yardımcı olur, ancak iyi grafiti yapmak için herkesin önce harflerin nasıl çalıştığını anlaması gerekir. Bu yüzden grafitinin özü düşünüldüğünde bu bir tür paradoks. Herkesin bunu yapabilmesini seviyorum.

6. Grafiti hayatınıza neler kattı?

Arkadaşlar, anılar, kendimi ifade etmenin ve kitleden farklılaşmanın bir yolu. Ayrıca daha sonra üniversite çalışmalarımın ve gazetecilik çalışmalarımın odak noktası haline gelen Toplumsal Cinsiyet Çalışmalarına olan ilgimi de başlattı. Hâlâ feminizmin önemini gösteren makaleler yazıyorum ve alt kültür unsurlarına da odaklanıyorum. Grafiti deneyimim nedeniyle toplumsal cinsiyet

konularına gerçekten ilgi duymaya başladım, cinsiyetim nedeniyle farklı muamele gördüğümü ilk kez o zaman fark ettim.

7. En sevdiğiniz renk? Neden?

Yeşil. Her zaman en sevdiğim renk olmuştur, parlak açık yeşil. Bana doğayı hatırlatıyor ve benim için çok sakinleştirici ve canlı bir renk.

8. Grafiti sanatçısı bir kadın olmanın yararları ve zararları sizce neler?

Temel grafiti yasadışıdır ve elbette kadınlar erkeklerden daha fazla tehlikeyle karşı karşıyadır. Erkeklerin genellikle mücadele etmesi daha kolay ve bazı güvenlikler erkeklerle etkileşime bile girmiyor. Ayrıca, yasadışı grafitiler doğal olarak geceleri veya karanlıkta oluyor ve bir kadın olarak geceleri istediğiniz yerde tek başınıza dolaşamazsınız. Dikkatli olmak zorundasınız, erkekler tecavüzcülerden korkmuyor, kadınlar için en büyük korku bu. Yani çevrenin kendisi kadınlar için çok daha tehlikeli. Bunun tek faydası (yasadışı boyamada) insanların bir kızın grafiti yapmasından o kadar da şüphelenmemeleri olacaktır.

9. Grafiti yaptığınız için hiç tepki aldınız mı?

Yabancılardan çoğunlukla iyi tepkiler alıyorum. Yasal bir duvarı boyadığımda, insanlar genellikle durup bakıyor, konuşmaya ve destek olmaya çalışıyor, ama dürüst olmak gerekirse, bu biraz rahatsız edici. Özellikle de kadın olduğum için destek verdiklerini ifade ettiklerinde, buna şaşırıyorlar ve bir kadından bunu beklemedikleri ya da kadınların bunu yapmadığını düşündükleri gibi şeyler söylüyorlar. "Destekleyici" olduklarını düşünüyorlar ama bu sadece cinsiyetçi ve sinir bozucu.

Grafitide zaman biraz değişti, bir kızın resim yaptığını görmek o kadar da nadir değil, özellikle de sayısız kadın yazarın profilini görebileceğiniz Instagram ile. Cinsiyete dayalı olağandışı durumlar ararsanız bazı erkekler istemediğim halde bana yardım etmek istiyorlar. Ben onlardan çok daha uzun süre resim yapıyorum ve yine de bana yardım edeceklerini söylüyorlar. Sanırım en kötü şöhretli cümle şudur: "Bu bir kız için iyi". Eminim her kız bunu duymuştur. Yani insanların destekleyici olduğunu düşündüğü ama aslında cinsiyetçi olan bu tepkiler çok sorunlu. İnsanların eşitsiz ve kabul edilemez muamelenin farkına varmaya başlaması gerekiyor, ancak toplumsal cinsiyet kalıp yargıları çok uzun

zamandır oluşuyor ve kökleri çok derinlere dayanıyor. Bu nedenle toplumsal cinsiyet konularıyla ilgili bilgileri akademik ortamda ele almak yerine halka anlaşılır bir şekilde dağıtmanın çok önemli olduğunu düşünüyorum.

Gazeteci olarak çalışıyorum ve bazen iş ilişkilerim Instagram'da beni eklemek istiyor. Bu, lüks araba şirketi veya lüks moda markası vb. gibi şirketler ve her seferinde hayır diyorum, Instagram'ımı göremezler. Ancak, %100 olumlu tepkiler alıyorum, etkileniyorlar ve bunu havalı buluyorlar ki bana gerçekten komik geliyor. Sanırım bir kızdan bunu beklemiyorlar.

10. Cinsiyetinizden dolayı bir grafitici olarak yaşadığınız kötü bir anınız var mı?

Kesinlikle, aslında tam da halka açık ilk resmimde oldu. Boyamaya başladığımda sosyal medya yoktu, ancak yorum bölümleri olan birkaç grafiti web sitesi vardı. Grafiti buluşmalarından ve benzeri etkinliklerden resimleri paylaşan sitelerdi. Katıldığım ilk buluşmam, o zaman dört kız vardı ve o dönem için çok fazlaydı, gerçekten çok iyi geçmişti ancak web sitesindeki yorumlarda diğer yazarlarla yatmak vs. için orada olduğumuz söyleniyordu. Bu benim için inanılmaz derecede şaşırtıcıydı. 16-17 yaşlarındaydım, bu yaşta hala bir çocuksunuz ve bunun karşısında çok şaşırmıştım. Bu durum benim cinsiyet çalışmalarına olan ilgimi artırdı. İlk üniversitemde böyle bir ders duyduğumda, tamam, işte olan buydu, diye düşündüm. Bu deneyimden sonra, bu yorumlara tepki olarak "Girl Power" yazmaya başladık ve daha sonra doğal bir şekilde çetemizin adı haline geldi.

Ayrıca, grafiti dünyasında bir kadın olmak, beklenmedik başka zorluklarla karşılaşmak da çok zor olabilir. Bir şekilde çok feminen veya çok genel bir şekilde kendinizi tanımlamanız, cinsiyeti "inkar" etmeniz bekleniyor (ancak yine de feminen kadın yazarı tanımlamak çok subjektif ve stereotipik bir yaklaşımdır). Yazarlarla ilişkiye girerseniz sadece bir süre boyar sonra bırakırsınız ya da yazarlarla yatmaya veya onlarla ilişkiye girmeye çalıştığınız söylenir. Söyleyecek başka bir şeyiniz olmadığında, neden cinsiyetle ilgili hakaretler yapmayasınız, değil mi? Söylemeye çalıştığım, kadınların bu tür durumlarla başa çıkmakta çok zorlanabileceğidir.

Klişelerle ve kötü insanların tepkileriyle mücadele ederek, kendinizi sınırlamaya başladığınız noktaya gelebilirsiniz. Örneğin, 10 yılı aşkın süredir resim yapıyordum ve başka bir yazarla çıkıyordum. "Bir erkek yüzünden resim yapıyorum" şeklinde algılanmamak için onunla birlikte resim yapmayı reddettim. Böylece kendimi sınırladım ve bir kalıba sokulmaktan korktuğum için kendimi bu deneyimden mahrum bıraktım.

Ayrıca, klişelerin kendimi sınırlamasına izin verdiğimi fark ettikten yıllar sonra, ben de ekibimizdeki diğer kızların fahişe olarak algılandığı iddiasıyla sorun yaşayan bir kızla karşılaştım. Kim tarafından? Kadınların rekabetine dayanamayan bazı erkekler tarafından mı? Ve bu durum, bazı erkeklerin sebepsiz yere ekibini aşağılamasından rahatsız olmak yerine (kimse bir şey yapmasa bile) diğerlerine kendilerini daha iyi tanıtmalarını söylemesine yol açtı.

11. Erkek grafiti sanatçılarının kadın grafiti sanatçılarına bakış açısı sizce nasıl?

Bu tür sorularda dikkatli olmalısınız, çünkü bu, genel bir erkek yazarların tek bir görüşü olduğunu ve tek bir tür kadın grafiti yazarının var olduğunu ima ediyor gibi görünüyor. Eğer cinsiyet perspektifinden tezinizi yazıyorsanız, bir tür özünükleme ile suçlanabilirsiniz, yani erkeklerden oluşan bir grup insanın aynı özellikleri paylaşmasını ve kadınlardan oluşan bir grup insanın da tek bir tür özelliği paylaşmasını beklediğinizi düşünmek gibi.

Eğer soruyu doğru anladıysam, daha fazla yönü var. Eğer sadece bir kadın yazar fikrini kastediyorsanız, dediğim gibi, erkekler genellikle yazarlık yaptıklarını, yazarla çıktıklarını ve/veya uzun süre dayanmayacaklarını söylerler. Ama tahmin edin, kadınlar gerçekten bir yıl veya iki yıl sonra boyamayı bıraksa bile, bu yeni erkek yazarların daha da kısa sürede bırakmadığı anlamına gelmez. Grafiti çok rekabetçidir ve cinsiyet yönü birini küçümsemek için kolay bir yoldur. Bazı yazarlar rekabetten hoşlanmazlar ve eğer bu rekabet bir kadından geliyorsa, egolarını daha da incitir. Bu yine de çok sorunludur, çünkü böyle bir "kayıp", kadınların (boyama yapma konusunda) daha az yetenekli olduğu beklentisinden/stereotipten kaynaklanır, bu yüzden hatta bir kadının bile kendilerinden daha iyi olduğu daha da aşağılayıcıdır.

En son deneyimim (20 yıl boyama yaptıktan sonra), yurtdışında bir yerde boyama yaptım, sadece birkaç dakikamız vardı ve bir resim çekildikten sonra gitmek zorunda kaldık. Resmi paylaştığımda, bilmediğim birisi diğer ülkedeki insanlara nerede olduğunu, kolay görüldüğünü sordu. Bunu hakkında bir olay çıktı ve gerçekten saçmaydı. Onu kolay görünür kılan şey tam olarak neydi? Onu bir kadının yapıyor olması mı? Veya eylem fotoğrafından ne kadar zor olduğunu nasıl anlarsınız? Grafitide erkek egosu çok rahatsız edicidir.

12. Kadın ve erkek grafiti sanatçıları arasında bir fark görüyor musunuz? Çalışma yöntemleri ya da yaptıkları çalışmalarda bunun etkisini görüyor musunuz? Cinsiyetin etkisi olduğunu düşünüyor musunuz?

Yetenekler açısından, elbette bir fark yok ancak psikolojik bir yön olabilir. Bir kadının, grafitisiyle kendisinin bir kadın olduğunu ifade etmek, göstermek istiyorsa, doğal olarak daha fazla düşünmesi gerektiğini düşünüyorum. Bazı kadınlar bilinçli olarak bunu yapar ve daha feminen olarak kabul edilen unsurları kullanırlar, daha fazla pembe, pastel renkler, daha yuvarlak şekiller veya bazı feminist ifadeler ve hatta isimler. Erkekler istedikleri herhangi bir şeyi, herhangi bir renkte boyayabilirler ve grafitilerinin cinsiyetleriyle ilişkilendirilmesine kimse bir şey demez, düşünmezler.

Kadınlar nasıl algılanmak istediklerini (hatta bilinçaltında bile olsa) düşünmek zorunda kalır. Bu sadece kadınlar için başka bir sınırlamadır. Daha fazla ilgi çekeceğinizi ve nasıl algılanmak istediğinizi düşünmek zorundasınız. Gönülden kadın ifadeleri yazıyor musunuz, yoksa aksine odaklanmayı önlemek için cinsiyeti göstermeden erimeye çalışıyor musunuz? Bence kadınların verdiği iki temel tepki bunlar ve hepsi de doğrudur çünkü böyle haksız durumlarla başa çıkmak için farklı yolların olması doğaldır. Aynı zamanda sorunun ne kadar karmaşık olduğunu da gösterir.

13. Grafiti sanatçısı kimliğinizde kadın kimliğinizi de kullanıyor musunuz?

Kullanıyorum, çok feminist odaklıyım ve ekiplerimden birinin adı Girl Power. Ekibimi her yazdığımda, bu başlı başına bir ifade.

14. Yaptığınız grafitiler herhangi bir mesaj içeriyor mu?

Evet, şimdi buna daha da çok odaklanıyorum. Feminist Lives Matter veya Amerika'da kadınların kürtaj hakkının ellerinden alınmaya başlandığı zaman

Condolences to Women's Rights gibi şeyler yazdım. Toplumun genelini, cinsiyet stereotiplerinin ne kadar derinden köklü olduğu ve günlük hayatta ne kadar yaygın olduğu konusunda eğitmek son derece önemli olduğunu düşünüyorum. İnsanlar bunları gördüklerinde bile tanımazlar veya kendi yaydıklarının farkında olmazlar. Bu yüzden her fırsatta buna dikkat çekiyorum. Bazen bir tren veya duvar üzerinde (umarım) mizahi ama cesur bir ifadeyle oluyor.

G. Rikid

1. Kullandığınız tag nedir?

Rikid RGA

2. Nerede yaşıyorsun? Yaşadığınız çevrede sizce bu sanata gerekli ilgi gösteriliyor mu?

İstanbul'da yaşıyorum. Yaşadığım şehirde, çoğu yerde olduğu gibi, bölgeden bölgeye grafitiye gösterilen tepki değişiyor. Genç nüfusa sahip bölgelerinde daha olumlu bir reaksiyon gösteriliyor.

3. Kaç yaşındasınız?

21

4. Grafitiye kaç yılında ve nasıl başladınız?

Grafitiye 2016 yılında başladım. Gittiğim ortaokulun üst sokağında bir merdiven vardı. Merdivenin yanında legal bir duvar vardı ve her hafta üzerindeki grafitiler değişiyordu. Her sabah heyecanla o duvarı kontrol ederdim. Bu şekilde grafitiye duyduğum ilgi başladı.

5. Neden grafiti?

Kendimi en rahat hissettiğim zaman, bu işi yaptığım zaman oluyor. Bazen sebep bulamamam bile sonu gelmeden devam edeceğimi hissediyorum. Benim için artık bir hobiden ziyade bir yaşam stiline dönüştü.

6. Grafiti hayatınıza neler kattı?

Grafiti hayatıma farklı atmosferler, güzel arkadaşlıklar ve bazen güzel bazen kötü birçok anı kattı.

7. En sevdiğiniz renk? Neden?

-

8. Grafiti sanatçısı bir kadın olmanın yararları ve zararları sizce neler?

Bir yararı da zararı da olduğunu düşünmüyorum. Yaptığım iş illegal ve kadın olarak bu işi yaptığımda bazı zamanlarda bazı avantaj ve dezavantajlarla karşılaşırım, fakat erkek olmanın da avantaj ve dezavantajları var. Erkekler de kadınlar da aynı oyunun içinde aynı işi yapıyoruz. Bazen cinsiyet farklı durumları doğursa da iki taraf için de farklı avantaj ve dezavantajlar olduğu için kendi içinde bunu dengelediğini ve bir fark doğurmadığını düşünüyorum.

9. Grafiti yaptığınız için hiç tepki aldınız mı?

Tabii, sokakta boyarken genellikle insanların çok alışık olmadığı bir durum olduğu için hem olumlu hem olumsuz tepkiler alıyorum. Kişisel hayatımda bu kimliğimi çok açık tutmadığım için insanların olumlu veya olumsuz tepki verecek bir fikirleri olmuyor.

10. Cinsiyetinizden dolayı bir grafitici olarak yaşadığınız kötü bir anınız var mı?

-

11. Erkek grafiti sanatçıları kadın grafiti sanatçılarına bakış açısı sizce nasıl?

Gerçekçi yaklaşırsak bu işi yapan erkeklerin oranı kadınlara oranla daha fazla. Kendi yaşadığım ülkede özellikle bu şekilde. Bu yüzden alışık olmadıkları bir duruma dönüşebiliyor ve bazen insanlar garipsebiliyorlar. Bu işi bir kadının yapması beklemedikleri bir durum oluyor. Kimi insan için olumlu kimi insan için olumsuz bir durum. Bana sorarsak, insanların bakış açısı pek de mesele değil. Aynı işi yapıyoruz ve aramızda bir fark göremiyorum.

12. Kadın ve erkek grafiti sanatçıları arasında bir fark görüyor musunuz? Çalışma yöntemleri ya da yaptıkları çalışmalarda bunun etkisini görüyor musunuz? Cinsiyetin etkisi olduğunu düşünüyor musunuz?

Kadın ve erkek grafiti sanatçıları arasında bir fark görmüyorum. Çalışma yöntemleri ya da yapılan çalışmalar cinsiyete göre değil bireyden bireye farklılık gösterir. Cinsiyetin bir etkisi olduğunu düşünmüyorum.

13. Grafiti sanatçısı kimliğinizde kadın kimliğinizi de kullanıyor musunuz?

Bir erkeğin erkek olduğunu özel olarak belirtmesinin gereksiz olması gibi, bir kadının da bunu yapmaya ihtiyacı ve gereksinimi yok diye düşünüyorum. Zaten kimliğimi gizlediğim bir noktada kimliğime dair bir özelliği öne çıkarmayı doğru bulmuyorum. Tabii insanlarla olan tanışıklıklar arttıkça ve bir noktada boyarken kendimize dair bazı fotoğraf ya da görüntüler veya hayatımızdan bazı kesitlere dair tagler attıkça bir noktada kadın olduğumu gösterebiliyor. Ama özellikle yaptığım ya da ön planda tutmak istediğim bir şey değil.

14. Yaptığınız grafitiler herhangi bir mesaj içeriyor mu?

Yaptığım grafitiler bir mesaj içermiyor. Yaptığım grafitiler sadece kendime ait harflerden oluşuyor. Dönem dönem o gün kendimi nasıl hissediyorsam ya da o çalışmaya dair hatırlamak istediğim bir şey varsa çalışmalarımın yanına farklı tagler bırakıyorum. Genel olarak anlatmak istediğim belirli bir şey yok ve mesaj verme kaygısı gütmüyorum.

H. Rose

1. Kullandığınız tag nedir?

Benim tagim Rose. Sonunda benim ve kişiliğimin bir parçası haline geldi, tagimi ismim kadar kendime ait hissediyorum.

2. Nerede yaşıyorsunuz? Yaşadığınız çevrede sizce bu sanata gerekli ilgi gösteriliyor mu?

İspanya'nın güney doğusunda, grafitinin her zaman çok aktif olduğu Murcia'da yaşıyorum, ancak birkaç yıldır sokak sanatı yeniden değerlendiriliyor ve grafitinin giderek daha az görüldüğü birçok alanı ve etkinliği kolonileştiriyor.

3. Kaç yaşındasınız?

30 yaşındayım.

4. Grafitiye kaç yılında ve nasıl başladınız?

Çok küçük yaşlardan beri kitaplarda, fanzinlerde ve dergilerde gördüğüm yazarlardan etkilendim, ancak 2014 yılına kadar duvara resim yapmaya

başlamadım. Ondan önce sadece çizimler yapıyor, şapka ve sırt çantalarını süslüyordum.

5. Neden grafiti?

Çünkü bu özgürlük, duvarın dışında kim olduğunuzun, ne yaptığının, zengin ya da fakir, kadın ya da erkek, yakışıklı ya da çirkin olmanızın önemli olmadığı bir dünya. Önemli olan stil, kalite ve ne kadar büyük olmak için yola çıktığınızdır.

6. Grafiti hayatınıza neler kattı?

Bana dünyayı farklı gözlerle, daha açık bir zihinle görmeyi öğretti ve grafiti sayesinde hayatımın aşkıyla tanıştım.

7. En sevdiğiniz renk? Neden?

Taurus Red Monatana 94 çünkü bu renkle ilk parçalarımın ana hatlarını GÜL olarak çizdim, kullandığımda bana başlangıçlarımla ilgili güzel anılar hatırlatıyor.

8. Grafiti sanatçısı bir kadın olmanın yararları ve zararları sizce neler?

Bence diğer grafiti yazarlarından farklı olmamalıdır, ancak gerçek farklı: olumsuz açıdan sizi karşılaştırıyorlar, yeteneklerinizden şüphe ediyorlar, sizi küçümsüyorlar. Öte yandan, insanlar tarzınızda iyi olduğunuzu düşünürlerse, sizi överler, sizi etkinliklere davet ederler ve kadın grafiti efsanelerinin küçük çemberine dahil ederler.

9. Grafiti yaptığınız için hiç tepki aldınız mı?

Neyse ki hayır, şimdiye kadar hep iyi deneyimlerdi.

10. Cinsiyetinizden dolayı bir grafitici olarak yaşadığınız kötü bir anınız var mı?

Kötü anlarım olmadı, ancak bazen eserlerimin ve tarzımın bana ait olduğundan şüphe ettiler. Bir kız olarak nasıl resim yapacağınızı bilmediğinizi, tarzınızın olmadığını ya da sizi bir grafiti yazarı olarak değil de ısırılacak bir et parçası olarak gördüklerini düşündüklerinde üzüldüğüm oldu.

11. Erkek grafiti sanatçıların kadın grafiti sanatçılarına bakış açısı sizce nasıl?

Bence kadın grafiti yazarlarını cinsiyet gibi basit bir şeye göre değerlendirmek yerine kaliteleri ve tarzları üzerine çalışmalılar. Asıl önemli olan, yeteneğinizi ve akışınızı ortaya çıkarırken aynı zamanda kayda değer bir duvar oluşturabilmektir.

12. Kadın ve erkek grafiti sanatçıları arasında bir fark görüyor musunuz? Çalışma yöntemleri ya da yaptıkları çalışmalarda bunun etkisini görüyor musunuz? Cinsiyetin etkisi olduğunu düşünüyor musunuz?

Şu anda, her bölgede yaşanan sosyokültürel ve politik duruma bağlı olarak, grafiti yazarlarının çalışmalarına ve sonuçlarına doğrudan yansıtacak eğilimler olduğunu düşünüyorum. Bunun bir örneği, bence wild style yapan çok az kadın grafiti yazarı var ve bu daha erkeksi bir tarz gibi görünüyor, ancak şu anda iyi bir wild style yapabilen çok fazla erkek olmadığını düşünüyorum.

13. Grafiti sanatçısı kimliğinizde kadın kimliğinizi de kullanıyor musunuz?

Eserlerim benim bir parçam. Harfleri tanımlarken agresif bir dokunuşla kadınsı, pastel veya parlak renkler tercih ediyorum. Beni tanıyan birinin eserlerimi gördüğünde o eserin bana ait olduğunu anlamasını seviyorum.

14. Yaptığınız grafitiler herhangi bir mesaj içeriyor mu?

Resim yapma tarzım nasıl biri olduğumu yansıtıyor, beni yansıtıyor ve öğrendiğimi, geliştiğimi hissettiğim her duvarda ve her parçada mesajımı yakaladığıma inanıyorum. Bu mesaj politik, sosyal ya da kindar bir nitelik taşıyor. Benim mesajım dünyaya, size bir iz bırakmaya geldiğimi söylemek.

İ. Seron Moon

1. Kullandığınız tag nedir?

Seron Moon

2. Nerede yaşıyorsunuz? Yaşadığınız çevrede sizce bu sanata gerekli ilgi gösteriliyor mu?

Hatay'ın Dene ilçesinde yaşıyorum. Yaşadığım yerde bu sanata ilgi yavaş yavaş oluşuyor fakat herkes işini ücretsiz yaptırmaya çalışıyor.

3. Kaç yaşındasınız?

31 yaşımdayım.

4. Grafitiye kaç yılında ve nasıl başladınız?

2009 yılından önce moda tasarım ile ilgileniyordum, yani çizim - tasarım işlerine daima ilgim vardı. Reklamlarda, forumlarda grafitiyi gördükçe özeniyordum. Bir gün denemeye karar verdim ve moderatör olduğum forumun adını yazmaya çalıştım. O günden beri aralıksız çiziyorum.

5. Neden grafiti?

Kendi ismini kendi stilin ve kendi renklerinle yazabileceğin, biraz isyankâr ve biraz yaratıcı bir sanat. Daha ne olsun?

6. Grafiti hayatınıza neler kattı?

Normal hayatta istesem de tanıyamayacağım insanları hayatıma kattı. Yepyeni insanlar, yepyeni bakış açıları tanıdım. Grafiti, benden çok farklı olan insanlarla zaman geçirmemi, bu kişilerle paylaşımlarda bulunmamı sağladı. Uluslararası mecralarda yarışma fırsatını sundu. En güzeli de hakkında derinlemesine bilgi sahibi olduğum bir sanatı günlük hayatımda tarzım olarak yansıtmamı sağladı.

7. En sevdiğiniz renk? Neden?

En sevdiğim renk mor. Diğer renklere baktığınız zaman anlamları kültürden kültüre pek farklılık göstermezken mor kimi zaman mutluluğun, kimi zaman depresyonun rengi olarak lanse ediliyor. Ayrıca geçmiş zamanlarda morun elde edilmesinin çok zor olduğunu, sadece soyluların kullandığı bir renk olduğunu okumuştum. Bu sebeple mora sempati haddinden fazla.

8. Grafiti sanatçısı bir kadın olmanın yararları ve zararları sizce neler?

Kadın olmanın pek bir yararını görmedim desem? İnsanların “vandal kadın” imajına pek uymuyorum. Olumsuz olarak bakacak olursam, kazandığım battlelar “kadın olduğum için”, biri beni övdüğünde, takip ettiğinde kadın olduğum için. Yakın çevrem dışında hiç kimse yapabildiklerimi kadın olmam dışında bir olguya bağlamıyor ne yazık ki.

9. Grafiti yaptığınız için hiç tepki aldınız mı?

Sadece ilk başladığım zaman ailemden tepki aldım. Bu da birkaç ay sonra yerini takdire bıraktı. Şu an en büyük destekçilerimden biri ailem.

10. Cinsiyetinizden dolayı bir grafitici olarak yaşadığınız kötü bir anınız var mı?

Bir battlea katılıp derece almıştım. Bana göre çok güzel bir çalışmaydı ve fazlasıyla hak ediyordum fakat battle sayfasına girdiğimde şok oldum; çoğu insan kadın olduğum için dereceye girdiğimi ima ediyordu! Başta sayfadaki tüm çalışmaları gözlerim dolu dolu tek tek kontrol ettiğimi hatırlıyorum. Sonra şunu dedim “Seron, bunu sonuna kadar hak ettin, keyfini çıkar!”. Yarışmada kazandığım boyalarla harika bir çalışma yaptım ve artık kimsenin bu yüzden beni üzmesine izin vermedim, vermiyorum.

11. Erkek grafiti sanatçılarının kadın grafiti sanatçılarına bakış açısı sizce nasıl?

Gerçekten bu işi yapan, grafiti kültürünün farkında olan beyler kadınları çok takdir ediyor fakat başarısızlığına bahane bulmak isteyenler hep çamur atıyor, benim gördüğüm bu.

12. Kadın ve erkek grafiti sanatçıları arasında bir fark görüyor musunuz? Çalışma yöntemleri ya da yaptıkları çalışmalarda bunun etkisini görüyor musunuz? Cinsiyetin etkisi olduğunu düşünüyor musunuz?

Kadınlar da erkekler de çok güzel işler çıkarıyor ancak Türkiye’de yaşıyoruz, ben bu ülkede kadın sanatçıların ciddi manada kısıtlandığını düşünüyorum. Ülkemizde kadın grafiti sanatçılarının sayıca az olması durumu açıklıyor zaten. Bazı şehirlerde kadınların rahatça legal çalışması bile çok zor. İlegal olayına değinmiyorum bile. Ülkemizde genel olarak kadın olmak zor, bence kadın bir sanatçı olmak daha da zor. Erkeklerin bu konuda kadınlara göre aşırı şanslı olduğunu düşünüyorum. Bu şartlarda güzel işler çıkaran kadınları tebrik etmek lazım.

13. Grafiti sanatçısı kimliğinizde kadın kimliğinizi de kullanıyor musunuz?

Grafitiye ilk başladığım zamanlarda erkek sanıldığım çok oldu, bu sebeple özellikle belirtiyordum. Şu aralar çok da ihtiyaç duymuyorum. Zaten yıllarca bu işi yaptığında kimin ne olduğunu görebiliyorsun. Çalışmalarında da kadın

karakterleri, mistik kompozisyonları kullanmayı seviyorum. Bu durum çalışmaya biraz “dişil enerji” veriyor mu bilemeyeceğim. Bu kadın olduğum için değil, hoşuma gittiği için yaptığım bir şey.

14. Yaptığınız grafitiler herhangi bir mesaj içeriyor mu?

Kimi çalışmalarına ufak detaylar ekleyerek mesaj vermeye çalıştığım oluyor ancak o mesajları benden başkası görmüyor.

J. Servera

1. Kullandığınız tag nedir?

Servera

2. Nerede yaşıyorsun? Yaşadığınız çevrede sizce bu sanata gerekli ilgi gösteriliyor mu?

İstanbul’da yaşıyorum. Yaşadığım bölge sosyo - kültürel açıdan gelişmiş ve yaptığım işi kesinlikle bir sanat olarak tanımlayan kişiler sayıca fazla. Yeterince ilgi gördüğünü düşünüyorum.

3. Kaç yaşındasınız?

1993 doğumluyum, 30 yaşındayım.

4. Grafitiye kaç yılında ve nasıl başladınız?

Grafitiye lise dönemlerimden itibaren bir ilgim vardı. Ancak o zamanlar başlamaktan ziyade hayranlıkla izleyen kısımdaydım. Bu izleme süreci 2015 yılına kadar devam etti. Sonrasında ufak ufak işler yaparak önce boyayı tanıdım, sonrasında 2017 yılında grafiti işlerimi üretmeye başladım.

5. Neden grafiti?

Liseyi ve Üniversiteyi Güzel Sanatlar Eğitimi üzerine okudum. Şu an İstanbul’da bir Güzel Sanatlar Lisesinde resim öğretmeniyim. Grafitiye başlamadan önce de aslında kendimi bildim bileli resim yapmaktaydım. Ressam Albrecht Dürer’in de dediği gibi “Tanrı neden bana böyle muhteşem bir yetenek verdi?” Bu düşünce stili, yetenek denen hediyeği iyi değerlendirmem gerektiğini aklımdan çıkarmıyordu.

Hip hop kültürüne olan ilgim, bu kültürün içinde yer alan grafiti dalına yönelmeme sebep oldu. Sanatımı değerlendirebileceğim harika bir dal olduğunu düşündüm ve bu yolu seçtim. Sonrasında sokak sanatında çalışmalar yapmaya başladım. İstanbul sokaklarında yaptığım pek çok resim ve grafitiler mevcuttur.

6. Grafiti hayatınıza neler kattı?

Kendi açımdan grafiti yapabilmeyi aslında bir ayrıcalık gibi düşünüyorum. Dünyada kadın grafiticilerin sayısı erkeklere nazaran daha az olduğu için bu durum beni ve diğer kadın sanatçıları daha görünür hale getiriyor. Fırçayla, kalemle daha çok üretilen işler varken spreyci boyalarla yaptığımız resimler işleri ilginç kılıyordu. Ben karakter resmeden bir grafiti sanatçısıyım ve iş bitiminde “evet bu sanat” cümlelerini çevreden duymak, kültürün de yıllardır tartışılan “grafiti sanat mı? değil mi?” sorularını deneyimleyerek görmemi sağladı. Bazılarına göre farklı olsa da ben ve benim gibi düşünenler için grafiti sanattır. Bu işi icra ederken mutlu oluyorum.

7. En sevdiğiniz renk? Neden?

En sevdiğim diye bir renk yok. Doğru zaman ve doğru yerde bulunan tüm renklerle aram iyidir.

8. Grafiti sanatçısı bir kadın olmanın yararları ve zararları sizce neler?

Bir gün sokakta boyarken bir polis aracı yanıma yaklaşmış korna çaldı. Aracın camından bana bakan polis memuruna “emniyete grafiti mi lazımdı?” diye sorduğumda gülmüşlerdi ve hoş bir anı yaşamıştık. Yaptığım işi beğenmişlerdi ya da muhtemelen kadın olduğum için ufak bir sohbetin ardından görmezden gelip yollarına devam ettiler. Bu gibi yararlarını fazlasıyla yaşadım.

Eşim de bir grafiti sanatçısı. Ücretli olarak aldığımız işlerde bazen birlikte çalışıyoruz. Bir iş bitiminde iş veren kişi eşime döndü “bu duvar harika olmuş beyefendi eline sağlık” dedi. Eşim de ona “orayı eşim yaptı” diyerek beni göstermişti. Bazen sokakta yaptığım çalışmaların önünden geçen insanlar “adam ne güzel yapmış” gibi cümleler kurabiliyor. Denk geldiğimde “adam değil kadın” gibi düzeltilmiş cevaplar vermişliğim oldu. Manevi zararlarını da bu şekilde anlatabilirim.

9. Grafiti yaptığınız için hiç tepki aldınız mı?

Grafiti yaptığım için genelde olumlu tepkiler alıyorum. Sadece ailemden olumsuz tepkiler almaktayım. Bu işi yaparken soluduğum spreyci boya gazı ve tozunun zararları, maske takmış olsam bile onları endişelendiriyor. Çok fazla boya taşımak ve bazen zorlu şartlarda çalışmamın, kızlarının nazik bedenine uygun olmadığını düşünen bir ailem var. Ben grafiti yaparken içleri asla rahat değil.

10. Cinsiyetinizden dolayı bir grafitici olarak yaşadığınız kötü bir anınız var mı?

Özellikle kadın olduğum için yaşadığım kötü bir anım yok ama bazen iş veren kişilerin kadın olduğum için işin altından kalkamayacağımı düşündüklerini gördüm. Ama iş bitiminde sonuca ulaştığımı da onlar gördü.

11. Erkek grafiti sanatçılarının kadın grafiti sanatçılarına bakış açısı sizce nasıl?

Başlangıçta kendimi kabullendirmem zor oldu ama ben devam ettikçe ve işlerimi ortaya koydukça kabul görmeye başladım. Kültürün içinde tanıştığım pek çok erkek grafitici var. Eskiden eleştirilmiş olsam da şu an hepsinden olumlu tepkiler, destek ve takdir mesajları alıyorum.

12. Kadın ve erkek grafiti sanatçıları arasında bir fark görüyor musunuz? Çalışma yöntemleri ya da yaptıkları çalışmalarda bunun etkisini görüyor musunuz? Cinsiyetin etkisi olduğunu düşünüyor musunuz?

Grafiti sanatçıları arasında ortaya koydukları işler dışında bir fark göremiyorum. İyi işler üretmek yetenek ve çalışma ile ilgilidir, cinsiyetle değil.

13. Grafiti sanatçısı kimliğinizde kadın kimliğinizi de kullanıyor musunuz?

Erkekler kendilerine “erkek grafiti sanatçısı” demiyor. Kadınlar da kullanmamalı. Ben şahsen kullanmıyorum, sadece “Grafiti Sanatçısı.”

14. Yaptığınız grafitiler herhangi bir mesaj içeriyor mu?

Belli bir mesaj içermiyor. Gelecekte içeriklerimi değiştirmeyi planlıyorum ama şu an için genellikle konusu olan veya resim öğelerine dikkat edilmiş ürünler ortaya koyuyorum.

K. Tagsy

1. Kullandığınız tag nedir?

Tagsy

2. Nerede yaşıyorsunuz? Yaşadığınız çevrede sizce bu sanata gerekli ilgi gösteriliyor mu?

Ailem, memleketim Kars'ta yaşıyor ve bende aslında tatillerimin büyük kısmını orada geçiriyorum. Grafitiye de orada başladım. Ancak 3.5 senedir mesleğim gereği Van/Erciş'te yaşıyorum. Kars'ta ve Erciş'te bu sanatı yapan başka insanlar olmadığı için doğal olarak insanlar ilk tepki olarak siyasi bir girişim ya da tanımlamakta zorlandıkları bir eylem olarak bakıyorlar. Ancak boyadığım duvarlar oldukça güzel tepkiler alıyor. Bana içecek getirenler, tabure getirenler, yemek alıp bırakanlar oluyor. Yaşadığım bu iki şehirde de insanlar maddi olarak sergi görmeye imkanı olan ya da bunun ihtiyacını hissedecek refah noktasına ulaşabilmiş insanlar değil. Bu yüzden tabi ki gerekli ilgiyi göremiyorum ancak, destekleyici tepkiler aldığımı da söyleyebilirim.

3. Kaç yaşındasınız?

Şu anda 28 yaşımdayım.

4. Grafitiye kaç yılında ve nasıl başladınız?

2013 yılı Mayıs ayında üniversite 1.sınıftaydım, sözlü anlatım dersi için herhangi bir sunum konusu seçmem gerekiyordu. Seçtiğim konu reddedildi ve çok az bilgim olan grafiti sanatını öne sürdüm. Kabul edilince bu konuda araştırma yapmaya başladım. Oldukça ayrıntılı okumalar yaptım ve çok hoşuma gitti. Daha sonra Eskişehir'de okuduğum şehirde bir sokak festivali oldu. Grafiti standı vardı ve bu sanatı canlı bir şekilde görünce ben de yapmalıyım dedim. 2 yıl sadece blackbook üzerinde pratik yaptım. 2015 yılına geldiğimizde ilk duvarımı boyadım.

5. Neden grafiti?

Öncelikle çok popüler olmayan şeyleri daha samimi buluyorum ve grafiti biraz içine kapanık bir sanat, daha dokunulmamış gelmişti. Yaşadığım coğrafya dolayısıyla kadınların nasıl olması gerektiği hakkında çok şey duyarak büyümüş

biri olarak da, kadınların daha cesur davranabileceğini kendime göstermek istedim. Son olarak da sergiye gitme imkanı olmayan insanlar için sanatı sokağa taşıyıp bu hissi paylaşmak istedim.

6. Grafiti hayatınıza neler kattı?

Grafiti içimdeki güçlü tarafı daha çok ortaya çıkardı bence. Daha cesur hissettirdi. Sanat yaparken daha çok etkileşim içinde olmak bakış açımı genişletti.

7. En sevdiğiniz renk? Neden?

Kremden kahveye uzanan renk paletini çok seviyorum. Fark edilme ihtiyacından uzak, hayatın içinde doğal bir şekilde eriyebilecek ama kendisinin farkında renkler bence. Doğal ve dengeli.

8. Grafiti sanatçısı bir kadın olmanın yararları ve zararları sizce neler?

Bunun erkeklerden farklı bir yararlı yönü olduğunu düşünmüyorum. Ancak ülke koşullarında geceleri boyamak noktasında şikayet edilmekten farklı endişeler yaşadığımız da açık. Zarar görme noktasında daha endişeli olabilirim.

9. Grafiti yaptığınız için hiç tepki aldınız mı?

Zonguldak'ta teyzenin biri tepki göstermişti ancak resim yaptığımı söyleyince yoluna devam etmişti. Erciş'te ve Zonguldak/Kozlu'da bir gece illegal yaptığımda balkondan bağırınlar olmuştu. Son olarak da bu sene polise ihbar edildim ve merkeze götürülüp ifade vermem gerekti.

10. Cinsiyetinizden dolayı bir grafitici olarak yaşadığınız kötü bir anınız var mı?

Cinsiyetimden kaynaklanan bir problem yaşamadım.

11. Erkek grafiti sanatçılarının kadın grafiti sanatçılarına bakış açısı sizce nasıl?

Açıkçası bunu hala özel bir durum gibi görüyorlar bence. Onlara ait olan bir alana el atmış bir avuç kadın gibi. Ama bence odaklanılması gereken kadın ya da erkek olunması değil, yapılan işler olmalı.

12. Kadın ve erkek grafiti sanatçıları arasında bir fark görüyor musunuz? Çalışma yöntemleri ya da yaptıkları çalışmalarda bunun etkisini görüyor musunuz? Cinsiyetin etkisi olduğunu düşünüyor musunuz?

Sanatçıların cinsiyet anlamında bir farklılık taşıdığını düşünmüyorum ancak yaşadığımız coğrafya açısından elbette girdiğimiz riskler açısından farklılıklara sahip olduğumuza inanıyorum. Erkeklerin “En fazla ne olabilir ki?” sorusuna verdiği yanıt ile bir kadının bu soruya vereceği yanıt farklı olacaktır.

13. Grafiti sanatçısı kimliğinizde kadın kimliğinizi de kullanıyor musunuz?

Çalışmalarına başladığımda kadın olduğuma dair çok az ipucu taşıyordu paylaşımlarım. Ancak bu özellikle amaç taşıyan bir hareket değildi. Zamanla anlatmak istediğim hikayeler cinsiyet kimliğimi de paylaşmamı gerekli kıldı. Hikayem ve yürüdüğüm yolda paylaşmak istediğim her ne ise ona göre bir çizgi izliyorum. Cinsiyet konusu ile özellikle vurgulanmak yerine çalışmalarımın konusu ile tanımlanmayı tercih ediyorum.

14. Yaptığınız grafitiler herhangi bir mesaj içeriyor mu?

Çalışmalarımın çoğu mesaj içeriyor ancak bazen sadece iki rengi yan yana görmek istediğim için de boyayabiliyorum. Odaklandığım bariz bir konu yok ancak yaşadığım olaylardan ya da beni etkileyen araştırmalarımın, okumalarımın beslenebiliyorum.

L. Wuna

1. Kullandığınız tag nedir?

Wuna

2. Nerede yaşıyorsunuz? Yaşadığınız çevrede sizce bu sanata gerekli ilgi gösteriliyor mu?

Fransa’da doğdum. O zamanlar grafitinin var olmadığı çok kırsal bir bölgede büyüdüm. Sanırım grafitiyi çocukken televizyonda keşfetmiş olmalıyım. Büyüdüğümde kaykay parklarında kaykay ve paten kaymaya başladım. Bulduğum bölgede grafitinin olduğu tek yer burasıydı. Bu sanat formu bana hemen çekici geldi ve bunun benim işim olacağını hemen anladım.

Sonrasında, Toulouse adlı şehirde okumak için gittim ve grafiti çok yaygındı. Orada birçok grafiti sanatçısıyla tanıştım ve daha düzenli bir şekilde boyamaya başladım. O zamanlar şehirde birçok duvar resmi vardı, ancak bugün

hepsi silindi. Toulouse, büyük ölçüde yüksek sınıfın yerleştiği bir yer haline geldi ve grafiti sahnesi eskisi kadar belirgin değil.

Şu anda Montréal'de (Kanada) yaşıyorum, yaklaşık 10 yıl önce buraya taşındım. Burada çok fazla grafiti var, sokaklarda büyük duvar resimleri... Sokak sanatı bu şehirde oldukça merkezi bir yere sahip.

3. Kaç yaşındasınız?

36 yaşındayım.

4. Grafitiye kaç yılında ve nasıl başladınız?

Grafitiye 14 yaşındayken başladım. Bölümümün bulunduğu büyük şehirdeki bir kaykay parkında grafiti gördüm ve görsel bir şok yaşadım. Çok havalı olduğunu düşünmüştüm! Beni hemen içine çeken gizemli bir tarafı vardı. Ayrıca çizim yapmayı seviyordum, bu yüzden geniş yüzeylere çizim yapma fikri bana hemen çekici geldi.

Mahalledeki kültür merkezi bir grafiti atölyesi düzenledi. Ben de katıldım ve çok sevdim. Maalesef çevremde grafiti dükkanı yoktu. Bu yüzden ilk deneyimimden sonra devam etmek benim için zordu. Bir gün bir arkadaşım Toulouse'a (evimden 200 km uzaklıkta bir şehir) gidip sprej kutusu alıp bana sattı. Bu şekilde başladım. İlk çalışmamı şehrimdeki kaykay parkında yaptım. Bu konuda pek bir şey bilmiyordum o nedenle yaptığım şey çok çirkin oldu ama yine de çizmeye hızla devam ettim. Yavaş yavaş grafiti yapan başka insanlarla tanıştım ve sonuç daha iyi olmaya başladı.

Sonra okumak için Toulouse'a taşındım ve grafiti orada her yerdedi. Birçok grafiti sanatçısıyla tanıştım, özellikle de çok üretken olan ve beni doğal olarak çok motive eden eski erkek arkadaşım. Ayrıca sınıfımda grafitiye başlayan bir kızla tanıştım. İyi arkadaş olduk ve bazen birlikte boyamaya başladık. Sonra giderek daha fazla insanla tanıştım, böylece daha fazla grafiti yaptım.

5. Neden grafiti?

Gerçekten bilmiyorum ama doğaldı ve bir kanıt gibiydi. Grafitinin bana göre olduğunu hemen anladım. Kendimi her zaman bu hareketin içinde meşru hissettim, sanki her zaman onun bir parçasıymışım gibi, ki bu da şehircilikten ve

Hip Hop köklerinden uzak olan çevrem açısından çok garip. Ayrıca dışarıda olmaktan ve arkadaşlarımla birlikte olmaktan gerçekten keyif alıyorum. Dışarıda resim yapmak ve arkadaşlarımla birlikte yaratmak, grafiti bana her ikisini de paylaşma imkanı veriyor.

6. Grafiti hayatınıza neler kattı?

Çok şey... İlk olarak bana nasıl yönetileceğini öğretti. Özgürleşmeme katkıda bulundu, bana girişimcilik ruhu verdi. Seyahat etmemi, dünyayı keşfetmemi, harika insanlarla tanışmamı sağladı... Kendimi aşmamı, yaratmamı, karşılaşmalar ve keşifler açısından zengin, gerçekten ilginç bir hayat yaşamamı sağladı.

7. En sevdiğiniz renk? Neden?

Favori rengim yok, tüm renkleri seviyorum.

8. Grafiti sanatçısı bir kadın olmanın faydaları ve zararları sizce nelerdir?

Faydaları:

- Bazen daha kolay fark ediliyoruz.
- Erkekler genellikle bizim için ağır boya ve iskeleleri taşıyorlar.
- Sayımız az olduğu için grafiticiler daha bir aradalar. Bu bir tür kız kardeşlik yaratıyor.

Zararları:

- Genellikle daha az ciddiye alınıyoruz. Görünüşümüzle değil sanatımızla ciddiye alınmak için iki kat daha fazla çalışmamız gerekiyor.
- Bazen oğlanların gözü korkuyor ve bizi onlarla birlikte resim yapmaya davet etmeye cesaret edemiyorlar.
- Muhtemelen bizim hakkımızda aptalca şeyler uyduran ve anlatan bir sürü aptal çocuk vardır.

9. Grafiti yaptığınız için hiç tepki aldınız mı?

Genellikle... İnsanlar resim yapan kadınları görünce şaşırıyorlar. Çoğu zaman kadınların resim yaptığını görmek onları rahatlatıyor.

10. Cinsiyetinizden dolayı bir grafitici olarak yaşadığınız kötü bir anınız var mı?

Pek sık değil. Grafiti, beni pisliklerden hızla uzak tuttu ve güçlü bir şekilde yetenek geliştirmeme yardımcı oldu... Bu yüzden bana sorun çıkarabilecek insanlardan kaçınıyorum. Ancak Montreal'e geldiğimde, erkeklerin resim yapan bir kız görmeye alışık olmadıklarını hemen hissettim. Kendimi yerel ortama entegre etmem ve bazı erkeklerin bana onlarla birlikte resim yapmayı teklif etmesi uzun zamanımı aldı. Burada insanlar çok açık fikirli olsa da kız/erkek arkadaşlıklar daha zor gibi görünüyor. Fransa'da bu daha az sorunluydu, erkekler beni daha sık resim yapmaya davet ediyordu, erkekler ve kadınlar arasında daha az engel vardı.

11. Erkek grafiti sanatçılarının kadın grafiti sanatçılarına bakış açısı sizce nasıl?

Bilmiyorum çünkü grafiti sanatçıları kadar farklı bakış açıları da var... Benim bakış açım ve tanıştığım toplantılara göre, erkeklerin genel olarak oldukça iyi ve grafitideki konulara açık olduklarını gördüm.

Grafiti toplumumuzun bir yansıması, her türden profil var... Yani aptallar var ama aynı zamanda çok iyi insanlar da var. Başka yerlerden daha fazla mizojini olduğunu düşünmüyorum ama bu her zaman kiminle karşılaştığınıza bağlı. Grafiti yapan kız arkadaşlarımdan bazılarının benden daha olumsuz deneyimleri oldu.

12. Kadın ve erkek grafiti sanatçıları arasında bir fark görüyor musunuz? Çalışma yöntemleri ya da yaptıkları çalışmalarda bunun etkisini görüyor musunuz? Cinsiyetin etkisi olduğunu düşünüyor musunuz?

Bence bu cinsiyetten çok kişiliklere bağlı ama belki de erkekler yerlerini daha kolay almaya cesaret ediyor, meşruiyetlerini daha az sorguluyorlar. Erkekler her zaman kamusal alanın kralları oldular, kendilerine daha az soru soruyorlar. Biz kadınlar kendimize daha çok soru soruyoruz, belki biz daha dikkatliyiz... Bir kadın olarak, bazen iyi tanımadığım bir erkekle resim yaptığımda gönderebileceğim örtük mesajlar konusunda da dikkatli oluyorum. Onunla ilgilendiğimi düşünmesine izin vermemeye dikkat ederim, böylece yanlış

yorumlama olmaz. Kendimi gereksiz yere tehlikeye atmamak için nereye gittiğim konusunda da daha dikkatli olabilirim.

13. Grafiti sanatçısı kimliğinizde kadın kimliğinizi de kullanıyor musunuz?

İlk başladığımda bunu çok yaptım. İmzam Bayan Wuna'ydı. İnsanların kadın olduğumu bilmelerini istiyordum çünkü azınlık olduğumuz bir ortamda kadınları temsil etmekten gurur duyuyordum. Artık bunu yapmıyorum, gizemli kalmasını istiyorum. Ancak yine de grafiti sahnesinde bir kadın olmaktan gurur duyuyorum. Grafitiye başladığımda çok fazla kadın rol modelim yoktu ve bence başkalarının önünü açan kadınların olması önemli. Eğer onlardan biri olabilirim bu benim için bir zevk ve onur olur.

14. Yaptığınız grafitiler herhangi bir mesaj içeriyor mu?

Karakterlerimde güçlü ve bağımsız kadınları resmederek genellikle dolaylı mesajlar veriyorum. Kadın karakterleri resmederken her zaman gönderebileceğim mesaja dikkat ederim. Özellikle de kadınla ilgili kadın düşmanı ya da aşağılayıcı bir imaj vermek istemiyorum. Benim için kadınların grafitide temsili önemli. Ben güçlü ve bağımsız kadınlar yaratmayı seviyorum.

Mesaj üzerinde daha fazla çalışmak istiyorum. Ancak mesajları iletmekte çoğu zaman zorlanıyorum, mesajların akıllıca nasıl iletileceği konusunda fikir eksikliğim var ama özellikle ekoloji ve sosyal eşitlikle ilgili mesajları yaymak için bunun üzerinde çalışmak istiyorum.

VIII. SONUÇ

Araştırmada, kadın grafiti yazarlarının toplumsal cinsiyet bağlamında grafiti dünyasındaki yeri ve deneyimlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Özellikle, bilinen ilk kadın grafiti yazarı Lady Pink'in ifadeleri, erkeklerin ilk başlardaki düşüncelerine göre kadınların grafitiyi samimi bir tavırdan ziyade farklı beklentilerle yaptığı ve bu nedenle kadın grafiti yazarlarının itibarının sorgulandığını gösterir. Grafiti dünyasında, kadın grafiti yazarlarına karşı bir ön yargı olduğunu söylemek mümkündür. Ancak, günümüzde kadın grafiti yazarlarının bu tür zorluklarla daha az karşılaştığı görülmektedir. Araştırma, kadınların grafiti dünyasında daha fazla kabul gördüğünü, sanatsal becerilerini geliştirdiğini ve yaratıcı ifade özgürlüklerini kazandığını göstermiştir. Ayrıca, kadınların grafiti topluluğunda daha güçlü bir varlık sergilediği ve kendi benzersiz tarzlarını geliştirdiği de belirlenmiştir. Kadın grafiti yazarlarının karşılaştıkları cinsiyet eşitsizliklerini eserlerinde bir tepki olarak işledikleri de görülmüştür. Kadın grafiti yazarları ile görüşmelerden elde edilenler doğrultusunda, kadın grafiti yazarları grafiti yaparken kendilerini özgür hissettiklerini belirtmiş, grafiti yapmalarında bu duygunun da etken olduğu sonucu çıkmıştır.

Kadın grafiti yazarlarının deneyimlerine ve söylemlerine dayanarak, araştırma aynı zamanda kadınların grafiti dünyasında kendilerini ifade etme özgürlüğünü kazandığını, sanatsal olarak büyüdüğünü ve kendi seslerini duyurduğunu göstermektedir. Bununla birlikte, hala toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin ve önyargıların varlığına dikkat çekilmiştir.

Erkek grafiti yazarlarının kadın meslektaşlarına yönelik tutumları incelenmiş, bu incelemeler sonucunda tutumlarında çeşitlilik olduğu gözlemlenmiştir. Bazı erkek grafiti yazarları, kadın grafiti yazarlarını desteklemekte ve onların varlığını takdir etmektedir. Ancak, hala toplumsal cinsiyet temelli önyargılara sahip olup kadın grafiti yazarlarını marjinalleştiren erkek grafiti yazarları da mevcuttur. Bu durum, grafiti dünyasında daha fazla

farkındalık, eğitim ve toplumsal cinsiyet eşitliği için çalışmanın gerekliliğini vurgulamaktadır. Günümüzde genç yazarların daha eşitlikçi bir ortamda olduğu görülmüştür. Böyle bir durumda genel olarak kadın grafiti yazarlarının cinsiyetlerini ön planda tutmadıkları gözlemlenmiştir. Cinsiyetini çalışmalarında görünür yapmayan kadın grafiti yazarlarının cinsiyetleri öğrenildiği zaman toplum tarafından bir şaşırma söz konusudur. Buna örnek olarak kadın grafiti yazarı BKT gösterilebilir. BKT'nin işlerinde daha çok siyah kullanması ve keskin tavrı onun hemen erkek olabileceği beklentisini oluşturmaktadır. Sayıca az kadın grafiti yazarı olmasından dolayı böyle düşünülmesi normal gelse de bu bir toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin ve kadından keskin ve güçlü bir tavır yerine daha naif bir üslup beklentisi olmasının sonucudur. Ayrıca kadın grafiti yazarlarını destekleyen erkek grafiti yazarlarından bazılarının destek olurken bile farkında olarak ya da olmayarak cinsiyet eşitsizliği yaptığı gözlemlenmiştir. Bu cinsiyet eşitsizliği kadınların toplum tarafında narin görüldüğü ve yardıma muhtaç olduğu düşüncesinden kaynaklanmaktadır. Bu bağlamda bazı erkek grafiti yazarlarının kadın grafiti yazarlarına talep etmemelerine rağmen grafiti yaparken yardım etmeye meyilli oldukları görülmüştür.

Kadın grafiti yazarları ile yapılan görüşmelerden yola çıkılarak onların deneyimlediklerinden çalışmada önemli ölçüde yararlanılmıştır. Ayrıca literatür taraması yapıldıktan sonra konuyla ilgili kanyak yetersizliği nedeniyle, bir kadın grafiti yazarı olarak bireysel deneyim ve gözlemlerim de çalışmada yer almıştır.

Araştırma, toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadınların sanatsal alanlardaki görünürlüğünün artırılması konusunda önemli bir katkı sağlamaktadır. Kadın grafiti yazarlarının deneyimleri ve başarıları, toplumda daha fazla farkındalık yaratılmasını ve cinsiyet temelli ayrımcılığın ortadan kaldırılmasını teşvik etmektedir. Tüm sanatçıların birlikte çalışabileceği, birbirlerini destekleyebileceği ve birlikte güçlü bir sanat topluluğu oluşturabileceği bir ortamın yaratılması gerekmektedir. Bu araştırma, kadın grafiti yazarlarının grafiti dünyasında geçmişten günümüze yaşadıkları deneyimleri, toplumsal cinsiyet bağlamında inceleyerek ortaya koymaktadır. Toplumun daha fazla farkındalık oluşturmasını, kadın grafiti yazarlarını desteklemesini ve cinsiyet temelli ayrımcılığı ortadan kaldırmak için çaba göstermesini teşvik etmektedir.

IX. KAYNAKÇA

KİTAPLAR

- ANTMEN, A. (2008). **Sanat/Cinsiyet Sanat Tarihi ve Feminist Eleştiri**, İstanbul, İletişim Yayınları, 4.Baskı.
- ANTMEN, A. (2014). **Kimlikli Bedenler**, İstanbul, Sel Yayıncılık, 3.Baskı.
- AY, O. (2019). **Style is The Message**, Çev. D. Ay ve C. Karaoğlu, İstanbul, Artı Eksi Yayınları, 1.Baskı.
- BAHAR, T, ÇOLAKOĞLU, F, ATAÇ, A, SOLEY, U (Eds). (2014). **Duvarların Dili: Graffiti/Sokak Sanatı**, Çev. M. Şeyhun Çalışlar, A. Düzkan ve O. Türkay, İstanbul, Suna ve İnan Kıraç Vakfı, Pera Müzesi, 1.Baskı.
- BEAUVOIR. S. D. (1970). **Kadın 'İkinci Cins' Genç Kızlık Çağı**, Çev. B. Onaran, İstanbul, Payel Yayınevi, 7.Baskı.
- BEAUVOIR. S. D. (1969). **Kadın 'İkinci Cins' Bağımsızlığa Doğru**, Çev. B. Onaran, İstanbul, Payel Yayınevi, 8.Baskı.
- COOPER, M. ve CHALFANT, H. (1984). **Subway Art**, London, Thames & Hudson Yayınevi, 1.Baskı.
- DİREK, Z. (2007). **Cinsiyetli Olmak**, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 8.Baskı.
- GORRILL, H. (2021). **Kadından Ressam Olmaz**, Çev. E. Berrin Alpay, İstanbul, Hayalperest Yayınevi, 1.Baskı.
- GÜNEŞ, Ş. (2009). **Sokak Sanatı**, Çev. A. Tekin ve C. Akyüz, İstanbul, Artes Yayınları, 1.Baskı.
- NOCHLIN, L. (2021). **Neden Hiç Büyük Kadın Sanatçı Yok? 50.Yıldönümü Baskısı**, Çev. A. Antmen, İstanbul, Hayalperest Yayınevi, 1.Baskı.

TEZLER

- ARAL, H. (2018). “Bir Altkültür Olarak Grafiti & Sokak Sanatının Hâkim Kültürle İletişimi: Atina Örneği”, (Yüksek Lisans Tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Galatasaray 3
- BAŞYURT, İ. (2019). “İlişkiselikler Çağında Biyoiktidar, Sanat ve Sokak: Mural İstanbul Örneği”, (Yüksek Lisans Tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Marmara Üniversitesi.
- ÇAKIR, M. S. (2015). “Türkiye’de Graffiti ve Sokak Sanatı”, (Yüksek Lisans Tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yeditepe Üniversitesi.
- ÇAY, G. (2021). “Meslek Seçiminde Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Etkisi: Hemşirelik Mesleği Örneği”, (Yüksek Lisans Tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Akdeniz Üniversitesi.
- ERDEM, S. (2018). “Graffiti ve Sokak Sanatının Tarihsel Süreçte İletişim Stratejileri Açısından Değerlendirilişi”, (Yüksek Lisans Tezi), Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Necmettin Erbakan Üniversitesi.
- ERDOĞAN, G. (2009). “Kamusal Mekanda Sokak Sanatı: Graffiti İstanbul, Beyoğlu, Yüksek Kaldırım Sokak İncelemesi”, (Yüksek Lisans Tezi), Fen Bilimleri Enstitüsü, Karadeniz Teknik Üniversitesi.
- İNAL, İ. G. (2011). “Graffiti Sanatının Belgesel Sinemadaki Yansımaları ‘Duvarın Sesi’”, (Yüksek Lisans Tezi), Güzel Sanatlar Enstitüsü, Marmara Üniversitesi.
- KARAKİRAZ, D. (2019). “Graffiti Sanatında Yer Alan Tasarım Öğelerinin İllustrasyon, Renk ve Biçim Yönünden İncelenmesi”, (Yüksek Lisans Tezi), Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Haliç Üniversitesi.
- KAVŞUT, N. (2005). “Duvar Yazıları / Graffiti”, (Yüksek Lisans Tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüzüncü Yıl Üniversitesi.
- KAYNAR, G. (2021). “Eskişehir’deki Graffiti ve Duvar Resmi Örneklerine Yönelik Fenomenolojik Bir İnceleme”, (Yüksek Lisans Tezi), Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Anadolu Üniversitesi.
- KELEŞ AYGÜN, F. (2021). “Kadınların Toplumsal Cinsiyet Algılarının Çeşitli Faktörlere Göre İncelenmesi”, (Yüksek Lisans Tezi), Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Ondokuz Mayıs Üniversitesi.

- KORKMAZ, F. D. (2006). “Eleştiri Kuramı Olarak Feminizm ve Sanata Yansımaları: Feminist Sanat”, (Yüksek Lisans Tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Atatürk Üniversitesi.
- PARTEN, A. (2003). “Çağdaş Türk Sanatında Kadın Sanatçıların Etkisi”, (Yüksek Lisans Tezi), Güzel Sanatlar Enstitüsü, Marmara Üniversitesi.
- SEZER, T. (2016). “Görsel İletişimde Graffiti Kullanımının Toplum İçin Sanat Bağlamında İncelenmesi: İstanbul Örneği”, (Yüksek Lisans Tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Beykent Üniversitesi.
- ÜZÜM TAN, E. (2010). “Kentli Gençlik ve Sokak Kültürüne Sosyal Antropolojik bir Yaklaşım: Graffiti ve Sokak Kültürü”, (Yüksek Lisans Tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara Üniversitesi.

MAKALELER

- ANTMEN, A. (2017). “Feminist Paradoks: Kadınlar ve Sanatçı Kimliği”, **Kadın/Woman 2000, Journal for Women’s Studies**, Cilt 18, Sayı 2, ss.11-70.
- BAĞIŞ, R. C. (2019). “Bir Alt Kültür Grubu Olarak Denizli Graffiti Gençliği”, **Gaziantep University Journal of Social Sciences**, Cilt 18, Sayı 4, ss.1287-1309.
- ÇOBAN, F. (2013). “Riot Is Not Diet”: Berlin Örnek Alanında Kadın Graffiticiler”, **Fe Dergi**, Cilt 5, Sayı 1, ss.76-87.
- EROL, M. (2008). “Toplumsal Cinsiyetin Tutumlar Üzerindeki Etkisi”, **C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt 32, Sayı 2, ss.199-219.
- ERYILMAZ, S. (2020). “Toplumsal Cinsiyet Rolü ve Kadın Sağlığı”, **Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi**, Cilt 1, Sayı 1, ss.5-13.
- GÖKOVA, H. (2020). “Sokak Sanatında Üsluba Dair Yorumlar ve Muhalif Boyut”, **Yedi: Sanat, Tasarım ve Bilim Dergisi**, Sayı 23, ss.97-107.
- ÖZEN, B. ve EKEN, G. (2017). “Sokak Sanatının Gizli Sanatçısı, Banksy”, **Art-Sanat**, Sayı 8, ss.499-519.

RUKUS ve GESER. (2019). Sprinters, Çev.Rash ve Sevy, İstanbul, 1.Baskı.

ELEKTRONİK KAYNAKLAR

BANKSY. (2002). “Kırmızı Balonlu Kız”, <https://www.banksy.co.uk/out.html>,
(Erişim Tarihi: 18.10.2021)

BKT. (2019). <https://www.instagram.com/p/Bzx-WaOAzMo/>, (Erişim Tarihi:
22.05.2023)

CORNBREAD., “Cornbread Lives Kartpostal”
<https://www.thempathylist.com/p/evangelical-church-forgiveness>,
(Erişim Tarihi: 19.10.2021)

DOES. (2013). “Grafiti” <https://www.digitaldoes.com/work/rio-de-janeiro-brazil/>,
(Erişim Tarihi: 18.10.2021)

FRANK, J., “Kim Kardashian West’s nude selfie is now street art in Melbourne”,
Vogue, <https://www.vogue.com.au/celebrity/news/kim-kardashian-wests-nude-selfie-is-now-street-art-in-melbourne/news-story/e0589a6a429018a87dec7734906cfe51>, (Erişim Tarihi:
06.06.2023)

GUERRILLA GIRLS. (1989)., <https://www.guerrillagirls.com/naked-through-the-ages>, (Erişim Tarihi: 21.06.2023)

JUDY CHICAGO. (1979). “Akşam Yemeği Partisi”
https://www.brooklynmuseum.org/exhibitions/dinner_party/, (Erişim
Tarihi: 05.06.2023)

KNAPPLE. (2022)., <https://www.instagram.com/p/CaZB7YujQ0i/>, (Erişim
Tarihi: 22.05.2023)

LA FRANZ. (2022)., <https://www.instagram.com/p/CiNmZ1EDQZA/>, (Erişim
Tarihi: 22.05.2023)

LADY PINK. (1994). “Pink” <https://www.ladypinknyc.com/trains>, (Erişim
Tarihi: 17.05.2023)

LASCAUX MAĞARASI DUVAR RESMİ, Fransa., <https://arkeofili.com/tarih-oncesi-donemden-11-magara-sanati/>, (Erişim Tarihi: 18.10.2021)

- LENY. (2022). “New Orleans”, <https://www.instagram.com/p/CaNVAA6gg9H/>, (Erişim Tarihi: 23.05.2023)
- LUSHSUX. (2016). “Kim Kardashian West”, <https://wordpress57027.wordpress.com/2018/04/13/lushsux/>, (Erişim Tarihi: 06.06.2023)
- MARTHA COOPER. “Taki 183 Grafiti”, <https://www.taki183.net/gallery/hkem2elk753vv7kpbf9hpsk9i0s917>, (Erişim Tarihi: 19.10.2021)
- MOI, T., “Ben Kadın Yazar Değilim”, Cinayse, <http://cinayse.blogspot.com/2014/04/ben-bir-kadin-yazar-degilim-toril-moi.html>, (Erişim Tarihi: 14 Şubat 2023).
- NATIONAL PARK SERVICE. “Kilroy Was Here”, <https://www.nps.gov/places/https-www-nps-gov-wwii-kilroy-was-here.htm>, (Erişim Tarihi: 19.10.2021)
- ROSE. (2020)., <https://www.instagram.com/p/CCjIWGYitwN/>, (Erişim Tarihi: 22.05.2023)
- SERON MOON. (2021)., <https://www.instagram.com/p/CLUmDhzhOYI/>, (Erişim Tarihi: 22.05.2023)
- SERVERA VE WEAK. (2021)., <https://www.instagram.com/p/CSxCbvNjGTS/>, (Erişim Tarihi: 22.05.2023)
- SHEA, S., “The Legend of Cornbread”, The Philadelphia Inquirer, https://www.inquirer.com/philly/news/The_legend_of_Cornbread.html#loaded, (Erişim Tarihi: 19.10.2021).
- SÖZCÜ, H., “Ceza kimdir? Ceza nereli ve kaç yaşında?”, Sözcü, <https://www.sozcu.com.tr/hayatim/magazin-haberleri/ceza-kimdir-ceza-nereli-ve-kac-yasinda-szcu3/>, (Erişim Tarihi: 07.06.2023).
- ŞAHİN, E. M., “Marmaray Tren Setlerine İzinsiz Yapılan Grafitiler Temizlenecek”, Trt Haber, <https://www.trthaber.com/haber/turkiye/marmaray-tren-setlerine-izinsiz-yapilan-grafitiler-temizlenecek-451675.html>, (Erişim Tarihi: 06.06.2023).

- TAGSY. (2018). “Connection Series 1”,
<https://www.mayakircicek.com/graffiti/duvar/connection-series-1>,
(Erişim Tarihi: 18.05.2023)
- TURBO. (2015). “Grafiti”, <http://tuncdindas.com/10226/bodrummugla-2015/>,
(Erişim Tarihi: 22.11.2021)
- WUNA. (2019). “Under Pressure”, <http://wunaone.com/graffiti/>, (Erişim Tarihi:
18.05.2023)

DİĞER KAYNAKLAR

- RİKİD, (2015). Rikid’in kişisel arşivden alınmıştır, (Erişim Tarihi: 06.06.2023)

EKLER

Ek 1 Etik Kurul Kararı

Ek 2 Röportaj Soruları

Ek 1 Etik Kurul Kararı

Evrak Tarih ve Sayısı: 13.03.2023-80978

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğü

Sayı : E-88083623-020-80978
Konu : Etik Onayı Hk.

13.03.2023

Sayın ŞEYMA NUR EVGİN

Tez çalışmanızda kullanmak üzere yapmayı talep ettiğiniz anketiniz İstanbul Aydın Üniversitesi Etik Komisyonu'nun 02.03.2023 tarihli ve 2023/02 sayılı kararıyla uygun bulunmuştur.
Bilgilerinize rica ederim.

Dr.Öğr.Üyesi Mehmet Sencer GİRGIN
Müdür Yardımcısı

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu : BSM4C96CT2 Pin Kodu : 07942

Belge Takip Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/istanbul-aydin-universitesi-ebys?>

Adres : Beşyol Mah. İnönü Cad. No:38 Sefaköy , 34295 Küçükçekmece / İSTANBUL

Telefon : 444 1 428

Web : <http://www.aydin.edu.tr/>

Kep Adresi : iau.yaziisleri@iau.hs03.kep.tr

Bilgi için : Tuğba SÜNNETÇİ

Unvanı : Yazı İşleri Uzmanı

Tel No : 31002

Ek 2 Röportaj Soruları

1. Kullandığınız tag nedir?
2. Nerede yaşıyorsunuz? Yaşadığınız çevrede sizce bu sanata gerekli ilgi gösteriliyor mu?
3. Kaç yaşındasınız?
4. Grafitiye kaç yılında ve nasıl başladınız?
5. Neden grafiti?
6. Grafiti hayatınıza neler kattı?
7. En sevdiğiniz renk? Neden?
8. Grafiti sanatçısı bir kadın olmanın yararları ve zararları sizce neler?
9. Grafiti yaptığınız için hiç tepki aldınız mı?
10. Cinsiyetinizden dolayı bir grafitici olarak yaşadığınız kötü bir anınız var mı?
11. Erkek grafiti sanatçılarının kadın grafiti sanatçılarına bakış açısı sizce nasıl?
12. Kadın ve erkek grafiti sanatçıları arasında bir fark görüyor musunuz? Çalışma yöntemleri ya da yaptıkları çalışmalarda bunun etkisini görüyor musunuz? Cinsiyetin etkisi olduğunu düşünüyor musunuz?
13. Grafiti sanatçısı kimliğinizde kadın kimliğinizi de kullanıyor musunuz?
14. Yaptığınız grafitiler herhangi bir mesaj içeriyor mu?

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı: Şeyma Nur EVGİN

Öğrenim Durumu:

Lisans: İstanbul Aydın Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Grafik Tasarım,
2016.

Yüksek Lisans: İstanbul Aydın Üniversitesi, Görsel Sanatlar, 2023.